

**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní**

Zadluženost českých domácností

Bc. Radka Stejskalová

**Diplomová práce
2011**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Radka STEJSKALOVÁ**
Osobní číslo: **E09639**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Ekonomika a management podniku**
Název tématu: **Zadluženost českých domácností**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomiky a managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Stanovení cílů práce
2. Určení důvodů a podmínek zadluženosti domácností
3. Definování úvěrových produktů
4. Určení legislativního rámce půjček občanům a řešení způsobu neschopnosti splácet úvěry
5. Analýza vývoje zadluženosti domácností v ČR v období let 2004-2010
6. Zpracování marketingového výzkumu zadluženosti českých domácností v Pardubickém kraji
7. Formulování závěrů a doporučení

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- DVOŘÁK, Petr. Bankovníctví pro bankéře a klienty. 3. přepracované a rozšířené vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2005. 681 s. ISBN 80-7201-515-X.
- JÍLEK, Josef. Finanční trhy a investice. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. 648 s. ISBN 978-80-247-1653-4.
- KALABIS, Zbyněk. Bankovní služby v praxi. 1. vydání. Brno : Computer Press, 2005. 148 s. ISBN 80-251-0882-1.
- LIŠKA, Václav; GAZDA, Jan . Kapitálové trhy a kolektivní investování. 1. vydání. Praha : Professional Publishing, 2004. 525 s. ISBN 80-86419-63-0.
- MEJSTŘÍK, Michal, et al. Základní principy bankovníctví. 1. vydání. Praha : Karolinum, 2008. 627 s. ISBN 978-80-246-1500-4.
- PASTRÉ, Olivier. The new banking economics. Cheltenham : Edward Elgar, 2007. 190 s. ISBN 978-1-84720-2734.
- REVENDA, Zbyněk , et al. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 4. vydání. Praha : Management Press s.r.o. , 2005. 627 s. ISBN 80-7261-132-1.
- WALDEZ, Stephen; WOOD, Julian. An introduction to global financial markets. 4. vydání. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2003. 403 s. ISBN 1-4039-0012-4.

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Pavel Duspiva, CSc.
Ústav ekonomiky a managementu

Datum zadání diplomové práce: 24. června 2010

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2011

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Marcela Kožená, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 2. července 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 28. 04. 2011

Bc. Radka Stejskalová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu této diplomové práce doc. Ing. Pavlu Duspivovi, CSc., za odborné konzultace, cenné rady a návrhy, které mi poskytl při jejím zpracování.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na problematiku zadluženosti domácností v ČR. Cílem je zhodnotit vývoj zadluženosti českých domácností v letech 2004 – 2010. Analyzovat zadluženost a problémy s ní spojené u domácností v Pardubickém kraji.

Klíčová slova

Zadluženost domácností, Pardubický kraj, banka, úvěr, exekuce, osobní bankrot, marketingový výzkum.

Title

Insolvency of the Czech households.

Annotation

Dissertational focuses on problems of insolvency household in the Czech Republic. Its aim is to evaluate the development of insolvency of Czech households in the years 2004-2010. Analyze reality of the insolvency and problems associated with households in the Pardubice Region.

Keywords

Insolvency of the households, Pardubice Region, bank, loan, execution, personal bankruptcy, marketing research.

Obsah

Úvod	14
1 Zadluženost domácností	15
1.1 Chování českých domácností a jejich život na dluh	15
1.2 Dluhová problematika	18
1.2.1 Charakteristika dluhů	18
1.2.2 Dělení dluhů	19
1.3 Důsledky a rizika neplacení dluhů	20
1.3.1 Důsledky neplacení dluhů	20
1.3.2 Rizika neplacení dluhů	22
1.3.3 Spektrum rizik	22
1.4 Instituce půjčující domácnostem	24
1.4.1 Banky	24
1.4.2 Instituce konkurující bankám	26
2 Definování úvěrových produktů	28
2.1 Základní informace o úvěrové problematice	28
2.1.1 Způsoby úročení úvěrů	28
2.1.2 Doba a způsoby splácení úvěrů	29
2.1.3 Zajištění úvěru	30
2.2 Definování peněžních úvěrů	33
2.2.1 Kontokorentní úvěr	33
2.2.2 Lombardní úvěr	35
2.2.3 Eskontní úvěr	35
2.2.4 Hypoteční úvěr	36
2.2.5 Spotřebitelské úvěry	40
2.3 Definování závazkových úvěrů a záruk	41
2.3.1 Bankovní záruky	41
2.3.2 Akceptační úvěr	42
2.3.3 Avalový (ručitelský) úvěr	42
2.4 Speciální finančně úvěrové produkty	43
2.4.1 Faktoring	43
2.4.2 Forfaiting	43
2.4.3 Finanční leasing	43

3	Legislativní rámec úvěrové zadluženosti	45
3.1	Zdravé zásady půjčování	45
3.1.1	Úvěr versus koupě za hotové	45
3.1.2	Krátkodobé a dlouhodobé půjčky	46
3.1.3	Spotřeba versus investice	46
3.2	Zákon o spotřebitelském úvěru	46
3.2.1	Charakteristika zákona o spotřebitelském úvěru	46
3.2.2	Spotřebitelské úvěry, na které se zákon nevztahuje	47
3.2.3	Ukazatel RPSN na spotřebitelský úvěr	48
3.2.4	Dozorový orgán	48
3.3	Úvěrové registry	48
3.3.1	Charakteristika úvěrových registrů	48
3.3.2	Dělení úvěrových registrů	49
3.3.3	Centrální registr úvěrů	50
3.3.4	Bankovní registr klientských úvěrů	50
3.3.5	Nebankovní registr klientských informací	51
3.3.6	Registr FO a IČ sdružení SOLUS	51
3.4	Urovnání sporů prostřednictvím soudu a mimosoudní urovnání sporů	51
3.4.1	Urovnání sporů prostřednictvím soudu	51
3.4.2	Mimosoudní urovnání sporů	52
3.5	Exekuce	53
3.6	Oddlužení (osobní bankrot)	55
4	Vývoj zadluženosti domácností	56
4.1	Vývoj zadluženosti českých domácností v letech 2004 – 2010	56
4.1.1	Zadluženost domácností v roce 2004	56
4.1.2	Zadluženost domácností v roce 2005	57
4.1.3	Zadluženost domácností v roce 2006	59
4.1.4	Zadluženost domácností v roce 2007	60
4.1.5	Zadluženost domácností v roce 2008	62
4.1.6	Zadluženost domácností v roce 2009	63
4.1.7	Zadluženost domácností v roce 2010	65
4.2	Komparace jednotlivých let	67
4.2.1	Komparace let 2004 – 2010 z pohledu zadluženosti domácností	67

4.2.2	Komparace let 2004–2010 z hlediska růstu míry zadluženosti domácností u bank.....	68
4.3	Zadluženost domácností ve světě	69
4.3.1	Zadluženost domácností v USA	69
4.3.2	Zadluženost domácností ve Velké Británii	70
4.3.3	Zadluženost domácností v Jižní Koreji.....	71
4.4	Srovnání zadluženosti českých a zahraničních domácností v roce 2007.....	71
5	Marketingový výzkum zadluženosti domácností v Pardubickém kraji	73
5.1	Charakteristika Pardubického kraje	73
5.2	Teorie marketingového výzkumu	74
5.2.1	Podstata a historické kořeny marketingového výzkumu	74
5.2.2	Druhy marketingového výzkumu	74
5.2.3	Techniky marketingového výzkumu	75
5.3	Cíl a plán marketingového výzkumu	76
5.4	Analýza dat	76
5.5	Sumarizace dat marketingového výzkumu	97
5.6	Formulace závěrů a doporučení.....	99
	Závěr	103
	Použitá literatura	104
	Seznam příloh	

Seznam tabulek

Tab. 1.1 Porovnání nákladů hotovostní půjčky společnosti Provident v roce 2010	24
Tab. 2.1 Periodicita úročení	30
Tab. 2.2 Přehled základních druhů zajištění úvěrů	31
Tab. 5.1 Četnost vycházení s finančními prostředky, které mají respondenti Pardubického kraje každý měsíc k dispozici.....	78
Tab. 5.2 Četnost snahy respondentů být nezadluženi	79
Tab. 5.3 Četnost zadluženosti domácností v Pardubickém kraji	79
Tab. 5.4 Četnost zadlužení domácností Pardubického kraje u finančních institucí.....	80
Tab. 5.5 Četnost zadluženosti domácností Pardubického kraje podle účelů	81
Tab. 5.6 Četnost částek dluhů domácností Pardubického kraje	82
Tab. 5.7 Průměrná hodnota ovlivňování kritérií při sjednávání úvěru domácnostmi v Pardubickém kraji	83
Tab. 5.8 Četnost tvorby finančních rezerv pro případ ztráty příjmu u domácností Pardubického kraje	84
Tab. 5.9 Četnost doby, která domácnostem Pardubického kraje pokryje výpadek příjmů	85
Tab. 5.10 Četnost domácností Pardubického kraje, které se naskytly v situaci, kdy nemohly splácet své dluhy	86
Tab. 5.11 Četnost domácností Pardubického kraje, které musely čelit problémům s exekucí.....	87
Tab. 5.12 Četnost respondentů Pardubického kraje, kteří někdy přemýšleli o vyhlášení osobního bankrotu.....	88
Tab. 5.13 Četnost znalostí úvěrových registrů domácnostmi Pardubického kraje	89
Tab. 5.14 Četnost vah informací uváděných v úvěrových registrech pro klienta žádajícího úvěr	90
Tab. 5.15 Četnost forem financování domácností Pardubického kraje	91
Tab. 5.16 Četnost pohlaví respondentů Pardubického kraje.....	93
Tab. 5.17 Četnost věku respondentů Pardubického	93
Tab. 5.18 Četnost vzdělání respondentů Pardubického kraje	94
Tab. 5.19 Četnost měsíční hrubé mzdy respondentů Pardubického kraje	95
Tab. 5.20 Četnost trvalého bydliště domácností Pardubického kraje	96

Seznam grafů

Graf 1.1 Vývoj zadluženosti českých domácností u bank v letech 2002 – 2007.....	18
Graf 1.2 Mapa indiferentních křivek – současné a budoucí spotřeby.....	21
Graf 2.1 RPSN kontokorentních úvěrů jednotlivých bank v roce 2010	34
Graf 2.2 Princip průběhu kontokorentního úvěru u klienta	35
Graf 2.3 Porovnání fixované úrokové sazby bank na 3 roky u hypotečních úvěrů s proměnným úročením s LTV 100 v listopadu roku 2010	38
Graf 2.4 Poskytnutí hypotečních úvěrů v letech 2002 - 2010.....	39
Graf 2.5 Poskytnutí hypotečních úvěrů ve smluvní jistíně za období 2002 – 2010	40
Graf 3.1 Vývoj počtu nařízených exekucí v letech 2001 – 2009.....	54
Graf 4.1 Zadluženost českých domácností u bank a jiných institucí k 31. 12. 2005.....	58
Graf 4.2 Zadluženost českých domácností u bank a jiných institucí k 31. 12. 2006.....	60
Graf 4.3 Zadluženost českých domácností u bank a jiných institucí k 31. 12. 2007.....	61
Graf 4.4 Zadluženost českých domácností u bank a jiných institucí k 31. 12. 2008	63
Graf 4.5 Zadluženost českých domácností u bank a jiných institucí k 31. 12. 2009	64
Graf 4.6 Zadluženost českých domácností u bank a jiných institucí k 31. 12. 2010	66
Graf 4.7 Zadluženost domácností v ČR v letech 2004 – 2010	67
Graf 4.8 Meziroční růst zadluženosti domácností u bank v ČR v letech 2005 – 2010...	68
Graf 4.9 Meziroční růst zadluženosti domácností u ostatních finančních institucí v ČR v letech 2005 – 2010	68
Graf 4.10 Vývoj úrokových sazeb z úvěrů poskytovaných domácnostem v ČR v letech 2004 – 2010.....	68
Graf 4.11 Vývoj zadluženosti domácností v USA od 1975 – 2007.....	70
Graf 5.1 Četnost vycházení s finančními prostředky, které mají respondenti Pardubického kraje každý měsíc k dispozici	78
Graf 5.2 Četnost snahy respondentů být nezadluženi.....	79
Graf 5.3 Četnost zadluženosti domácností v Pardubickém kraji	80
Graf 5.4 Četnost zadlužení domácností Pardubického kraje u jednotlivých finančních institucí.....	81
Graf 5.5 Četnost zadluženosti domácností Pardubického kraje podle účelů.....	82
Graf 5.6 Četnost částek dluhů domácností Pardubického kraje	83
Graf 5.7 Průměrná hodnota ovlivňování kritérií při sjednávání úvěru domácnostmi v Pardubickém kraji	84

Graf 5.8 Četnost tvorby finančních rezerv pro případ ztráty příjmu u zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje	85
Graf 5.9 Četnost doby, která zadluženým a nezadluženým domácnostem Pardubického kraje pokryje výpadek příjmů	86
Graf 5.10 Četnost zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje, které se naskytly v situaci, kdy nemohly splácet své dluhy	87
Graf 5.11 Četnost zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje, které musely čelit problémům s exekucí.....	88
Graf 5.12 Četnost zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje, kteří někdy přemýšleli o vyhlášení osobního bankrotu.....	89
Graf 5.13 Četnost znalostí úvěrových registrů zadluženými a nezadluženými domácnostmi Pardubického kraje	90
Graf 5.14 Četnost vah informací v úvěrových registrech pro klienta žádajícího o úvěr z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje.....	91
Graf 5.15 Četnost forem financování zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje	92
Graf 5.16 Četnost pohlaví respondentů z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje	93
Graf 5.17 Četnost věku respondentů z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje	94
Graf 5.18 Četnost vzdělanosti respondentů z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje	95
Graf 5.19 Četnost měsíční hrubé mzdy respondentů z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje	96
Graf 5.20 Četnost trvalého bydliště zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje	97
Graf 5.21 Vlastní prognóza zadluženosti domácností pro období 2011 - 2013.....	102

Seznam zkratek

BL – linie rozpočtů

BRKÚ – Bankovní registr klientských úvěrů

ČNB – Česká národní banka

ČOI – Česká obchodní inspekce

ČR – Česká republika

CRÚ – Centrální registr úvěrů

ČSÚ – Český statistický úřad

FIBOR – úroková sazba na frankfurtském mezibankovním trhu

FO – fyzická osoba

IČ – identifikační číslo

Kč – koruna česká

LIBOR – úroková sazba na londýnském mezibankovním trhu

MHD – městská hromadná doprava

Mil. - milion

Mld. – miliarda

Např. – například

NRKI – Nebankovní registr klientských informací

PIBOR – úroková sazba na pařížském mezibankovním trhu

PRIBOR – úroková sazba na pražském mezibankovním trhu

RPSN – roční procentní sazba nákladů

SOLUS – Sdružení na Ochranu Leasingu a Úvěrů Spotřebitelům

TU – celkový užitek

USA – Spojené státy americké

Úvod

Tématem diplomové práce je Zadluženost českých domácností. Práce je zaměřena na chování českých domácností a jejich život na dluh. Hodnocení zadluženosti domácností je vztaženo k letům 2004 - 2010. Stoupající tendence zadluženosti je částečně zapříčiněna komfortem a pohodlím, které nabízí současné možnosti a technologie.

Zadluženost domácností každým rokem stoupá. Trendem současné doby je neustálé zvyšování cen potravin, energie a bydlení, které jsou zapříčiněny mimo jiné zvyšováním sazby DPH. Toto navýšení cen u zadlužených domácností je v důsledku završeno neschopností splácet závazky. Tím se zadlužené domácnosti potýkají s řadou problémů, jako je refinancování úvěrů, exekuce, insolvence.

Téma je zvoleno pro objektivní posouzení zadluženosti domácností Pardubického kraje. Do této zadluženosti se započítávají i osoby mně blízké, proto jsem se rozhodla na toto téma zpracovat diplomovou práci.

Hlavním cílem práce je zhodnotit vývoj zadluženosti českých domácností v ČR a analyzovat zadluženost a problémy s ní spojené u domácností v Pardubickém kraji.

K dosažení hlavního cíle byly vytyčeny tyto dílčí cíle

- Určení důvodů zadluženosti domácností, taktéž i důsledků a rizik plynoucích z jejího neřešení.
- Definování úvěrových produktů, které jsou domácnostem na českém trhu k dispozici.
- Vymezení legislativního rámce související se zadlužeností domácností.
- Komparace zadluženosti českých domácností v období 2004 – 2010.
- Analýza zadluženosti u domácností v Pardubickém kraji pomocí marketingového výzkumu.

K naplnění výše uvedených dílčích cílů, a především hlavního cíle je použita komparace a analýza.

V diplomové práci jsou využity zejména zdroje knižní, data České národní banky a vlastní sběr dat v rámci dotazníkového šetření.

1 Zadluženost domácností

1.1 Chování českých domácností a jejich život na dluh

Domácnost je pokládána za základní společenský a ekonomický subjekt, který přichází na trh za účelem uspokojení svých potřeb. Příslušníci jednotlivých domácností si potřebují, ba dokonce sami chtějí, opatřit užitečné nebo vzácné statky určené pro jejich potřebu. Vystupují na trhu výrobků a služeb jako kupující a na trhu výrobních faktorů jako jejich vlastníci. Výrobní faktory prodávají firmám, aby si mohli za příjmy z těchto výrobních faktorů nakupovat výrobky pro svoji spotřebu. [7]

Nabídky finančního trhu „zavalují“ domácnosti sofistikovanými produkty, které jsou cíleny na oslovení co možná nejširší veřejnosti. Ekonomický růst v posledních letech je doprovázen nárůstem zadlužení domácností. Mohutnou expanzi zaznamenávají nejenom spotřebitelské úvěry, jejichž nabídky byly rozšířeny i do oblasti nákupu dovolené či vánočních dárků. Nebezpečnost a rizikovost zadlužení je zapříčiněna nedostatečnou informovaností a negramotností lidí ve finančních produktech. To způsobuje chybné vyhodnocení a podcenění rizika zadlužení domácností. K růstu zadluženosti domácností přispěla velkou mírou hospodářská krize,¹ kdy občané nebyli a nejsou schopni splácet své závazky, neboť ztratili práci, či se dostali do částečné nezaměstnanosti. Pro umoření starých dluhů jsou nuceni vytvářet dluhy nové, např. konsolidací půjček.² [18]

Tempo zadlužování českých domácností je vyvoláno nízkou srovnávací základnou, vstupem silných ročníků do věku zakládání rodin, zjednodušováním procesu vyřízení úvěru, silnou konkurencí na trhu finančních služeb. Neposledními vlivy je také dostupnost nemovitostí, s čímž souvisí i nutnost pořízení hypotéky. Dalšími vlivy jsou nárůst počtu jednočlenných domácností či regulace nájemného, která způsobuje iluzi budoucích příjmů z nemovitostí. Nejohroženější skupinou jsou nízko-příjmové domácnosti. „Jejich ohrožení vyplývá z toho, že splátky úvěrů jim ukusují nejvíce z jejich příjmů, v rámci jednotlivých příjmových skupin.“³ [8]

Do 90. let minulého století u domácností v ČR převládal názor, že dokud si na to nenaspoří, tak si to nekoupí. V dnešní době je situace na trhu odlišná. Trh tlačí pomocí

¹ **Hospodářská krize** – začala v ČR v průběhu roku 2008

² Konsolidace půjček podrobněji str. 11

³ ANTOŠ, Ondřej Vývoj zadluženosti českých domácností. In *Odborná studie finančního serveru Měšec.cz* [online]. Praha, 2006 [cit. 2010-10-29]. Dostupné z WWW: <http://i.iinfo.cz/urs-att/Studie_o_zadlulenosti_ceskych_domacnosti_2006-1-116048262929820.pdf>. str. 3

cíleného marketingu na lidskou psychologii a tím lidé z větší části zastávají názor: „Proč šetřit, když si to můžu koupit ihned?“ Dluh je tak součástí života mnoha Čechů.

Masivní reklamy na půjčky a úvěry způsobují u lidí dojem, že si mohou dovolit v podstatě vše. Oslovují je povzbudivé slogany – „Hypotéky jsou nyní historicky nejvýhodnější!“ nebo „Splňte si své sny již dnes.“ Velké procento reklam je pouze zaměřeno na opojení klienta. Následkem je sjednání nepříliš výhodné smlouvy pro klienta, ale výhodné smlouvy pro věřitele.

Dluhy potápí domácnosti do závislosti na jejich splácení a omezují tak svobodu každého člověka. Lidé se často dostávají do začarovaného kruhu, kdy staré úvěry překrývají novými, na jejichž konci je bezvýchodná situace. Mnoho lidí **nezajímá úroková míra, poplatky a ostatní podmínky úvěru**, ani to, kolik za půjčené peníze **celkem zaplatí**. Jejich preferencí je, že budou měsíčně splácet na první pohled nízkou částku. Mnohdy se nedokáží orientovat v nabídce úvěrových produktů a vybírají si je na základě nepodstatných kritérií. Prvořadá je pro ně dostupnost jimi požadované částky a rychlost vyřízení žádosti. Sklon k zadlužování má spíše mladší a střední generace. [1]

V případě žádosti o úvěry nebo půjčky si musí klient položit otázku, co se stane, když nebude mít peníze na splácení úvěru. Kritéria jsou: ztráta zaměstnání, rozvod, mateřská dovolená a dlouhodobá nemoc atd. Proto se doporučuje, aby splátky či spoření v domácnosti činily maximálně 25% měsíčních příjmů domácnosti.

Snadnou kořistí pro finanční poradce jsou sociálně slabší a důvěřiví lidé, kteří často ani nerozumí podmínkám smlouvy. Do dluhové pasti se dostávají nejčastěji lidé, kteří si **spěšně** opatří produkty na dluh. Ponětí o tom, že se snáze dostávají do dluhové pasti nemají a zvrácení je mnohdy velmi složité. Zadlužení lidé se často obracejí na občanské poradny. Jedná se zejména o nezaměstnané, rodiny závislé na sociálních dávkách a důchodce. Úvěry a půjčky přispívají k depresím a způsobují napětí a úzkost u dlužníků, protože mají větší obavy o zdraví a ztrátu zaměstnání. V případě, že lidé nejsou schopni své dluhy splácet, začínají se projevovat problémy ve vztazích v rodině a rozvody. Tito lidé lžou nejenom cizím osobám, ale i svým blízkým.

Na trhu bohužel existují i společnosti, které ze špatné finanční situace lidí těží a nabízejí jim nové produkty na přeúvěrování. Klienti u některých společnostech musí zaplatit nemalé poplatky, ale společnost pro ně stejně nic nevyřídí. Následkem bezmoci se lidé pokoušejí o sebevraždu a kradou. Kromě dlužníků je v dnešní společnosti spokojen

každý: finanční instituce chrlí úvěry, psychologové mají práci a u farmaceutického průmyslu jsou poptávány zázračné léky. Ale dlužník je nešťastný a v dluhové pasti sám.

Dlužník je pro zaměstnavatele takovým zaměstnancem, který je v neustálém napětí a tím je i loajální. Můžeme tedy říci, že jeho osobní svoboda je omezená. Zadlužený zaměstnanec je na daném zaměstnavateli silně závislý. Naopak pro ně přináší riziko, že dlužník udělá pro peníze cokoli, např. přijme úplatek, nebo prodá majetek zaměstnavatele za jeho zády atd. [1]

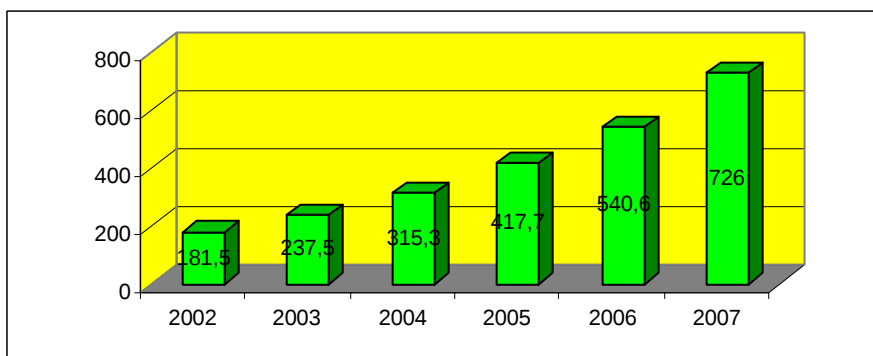
K mohutnému nárůstu bankovních i nebankovních úvěrů v ČR již došlo na konci 90. let, kdy podle zdrojů ČSÚ činily bankovní úvěry a pohledávky za českými domácnostmi v roce 1995 téměř 35,5 mld. Kč. V roce 2004 pak tyto dluhy domácností dosáhly výše 315,3 mld. Kč. Souhrnná hodnota dluhů českých domácností od roku 1995 - 2004 zaznamenala nárůst téměř o 888%.

Toto rychlé tempo růstu má mnoho příčin:

- snadná dostupnost finančních prostředků od bankovních i nebankovních institucí,
- silná marketingová politika,
- stabilnější a relativně nízké úrokové míry,
- tempo růstu životní úrovně,
- změna životního stylu a preferencí,
- změna názoru na zadlužování.

Změny názorů obyvatel potvrzují i závěry z výzkumu firmy Factum Invenio s.r.o.⁴, který proběhl v dubnu roku 2007. Většina respondentů uvedla, že považuje bankovní i nebankovní půjčky za součást svého života. Dále z výzkumu vychází, že úvěr či půjčku splácí více než třetina Čechů a zkušenosti s žitím na dluh má více než polovina Čechů starších 15 let. Výsledky výzkumu jsou potvrzovány i ČNB, podle uvedeného grafu 1.1. [20]

⁴ **Factum Invenio s.r.o.** – společnost poskytující služby od roku 1991. Jejím posláním je především přinášet spolehlivé a hodnověrné marketingové informace.

Graf 1.1 Vývoj zadluženosti českých domácností u bank v letech 2002 – 2007⁵
(v mld. Kč)

Zdroj: SYROVÁTKOVÁ, Štěpánka; MACHALÍČEK, Josef; CHRISTOVÁ, Jana. *Dluhová problematika : Informační brožura*. str. 9

1.2 Dluhová problematika

1.2.1 Charakteristika dluhů

V ČR prozatím neexistuje oficiální členění dluhů, zatímco v zahraničí (např. ve Velké Británii) rozlišují prioritní (přednostní) a ostatní (nepřednostní) dluhy. Prioritní dluhy jsou vymezovány jako dluhy, které je nutné řešit jako první. Jsou důležitější než všechny ostatní. Jedná se o dluhy, které pro dlužníka představují největší ohrožení pro jeho existenci, protože mají starší datum splatnosti. Z pohledu nájemníka se může jednat o dluhy související s užíváním bytu (nájemné, elektřina, voda). Za neprioritní dluhy jsou pak označovány dluhy s nejmladším datem splatnosti a s nejnižší mírou ohrožení základních životních podmínek pro dlužníka. Zařazují se sem koupě věci na splátky, povolené přecherpání konta a mnohé jiné. V ČR se pojmy přednostní a nepřednostní se zabývá zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád v platném znění. Tento zákon v ustanovení § 279, odstavci 2 vymezuje přednostní pohledávky, např. pohledávky výživného, pohledávky daní a poplatků, pohledávky náhrady za příspěvek na výživu dítěte atd. V případě, že nastane u dlužníka exekuce, budou nejdříve uspokojeny přednostní pohledávky podle zákona a poté budou teprve uspokojovány pohledávky ostatní.

Mohou nastat situace, kdy „banální“ dluhy, např. za neuhrazení pokuty za jízdu v MHD bez platného jízdního dokladu mohou ohrozit uspokojování základních životních potřeb, neboť věřitel má právo získat zpět dlužnou částku provedením exekuce

⁵ Částka v roce 2007 byla v této analýze pouze odhadnutá. Konečná hodnota činila v roce 2007- 875 mld.Kč

formou strhávání ze mzdy. V případě nízkých příjmů rodiny to může znamenat nedostatečné potřebné finance k hrazení nájmu atd. Lze tedy jen těžko říci, jaké dluhy považovat za prioritní a které za ostatní. Doporučení tedy zní pohlížet na všechny své dluhy jako na prioritní. [20]

1.2.2 Dělení dluhů

1) Dělení dluhů podle předmětu

Vychází ze specifikace, co nebo komu je dlužník dlužen. Lze je členit na dluhy:

- na nájemném,
- na službách spojených s užíváním bytu (elektrina),
- na výživném,
- vzniklé neplacením poplatků obcím, státu a dalším organizacím (zdravotní pojištění),
- vzniklé neplněním závazků ze smluv (hypotéky).

Neplacení některých závazků, kromě vzniku dluhu, je považováno i za trestní čin (soudně nařízené placení výživného).

2) Dělení dluhů podle situace vzniku

Smyslem tohoto rozdělení je poukázat na vžitý předpoklad, že dlužníky se stávají pouze lidé nezodpovědní, lidé s nízkými příjmy, lidé nezaměstnaní či jinak ohrožení. Dělení tak poukazuje na to, že se v dluhové situaci můžeme ocitnout i bez vlastního přičinění (dluh způsobený manželem či manželkou).

Dluhy lze členit

a) Dluhy vzniklé nesplněním smluvních podmínek

Příkladem tohoto typu je situace, kdy dlužník včas a řádně nesplácí své splátky, které byly stanoveny při uzavírání smlouvy, ať už hypoteční či spotřebitelské. Jedná se o nesplacení sjednaných podmínek.

b) Dluhy vzniklé neplněním povinností daných zákonem

Nejčastěji se zde jedná o neplnění vyživovací povinnosti k nezletilým dětem. Důsledkem neplnění povinnosti je vznik a narůstání dluhu na výživném.

c) Dluhy vzniklé neplacením pokut

Vznikají nečinností uživatelů. Člověk obdrží pokutu za jízdu metrem bez platného dokumentu a domnívá se, že když ji nezaplatí, nic se nestane. To se však mylí, protože po určité době obdrží rozhodnutí o exekuci či platební rozkaz s vyměřenou pokutou a vysokými úroky.

d) Dluhy vzniklé z ručení za půjčky

Vznikají nesplácením závazků osoby, která byla povinna splácet dluh vůči věřiteli. Věřitel má povinnost informovat dlužníka o zaplacení dlužné částky. Po nezaplacení dluhu ve stanoveném termínu je věřitelem informován ručitel. Ručitel musí za dlužníka dluh splatit a následně se snažit od dlužníka finanční prostředky vymoci.

e) Dluhy vzniklé za trvání manželství

Situace, kdy jeden z manželů se zadluží i bez vědomí toho druhého. Sjednaný závazek, který není splacen, je věřitel oprávněn vymáhat na druhém z manželů, s nímž nebyl závazek sjednán. [20]

1.3 Důsledky a rizika neplacení dluhů

1.3.1 Důsledky neplacení dluhů

Neplacení dluhů představuje ve větší či menší míře komplikace pro další život dlužníka. V případě neuhrazení jedné splátky, složenky či nájemného se jedná o komplikaci menšího rozsahu. Vzniklý dluh je možné uhradit půjčkou od rodiny, přátel atd. Větší dopad na dlužníkův život má neuhrazení více splátek. Tato situace se dá řešit:

- komunikací s věřitelem,
- dohodou o posunutí splátky,
- dojednáním splátkového kalendáře, který by zohledňoval možnosti dlužníka.

V případě, že dlužník tento krok nepodstoupí a není ochoten dále své dluhy splácet, věřitel je nucen přistoupit na možnost soudního či mimosoudního vymáhání svých splátek.⁶ Dlužník by neměl zapomínat, že se jeho dluh neustále navyšuje a přidávají se k němu úroky z prodlení a v případě soudních jednání také soudní poplatky. Je-li nařízen výkon exekuce, je dluh navýšen ještě o poplatky spojené s touto exekucí.

Příklady důsledků neuhrazení dluhů: „Jestliže tedy dlužník neplní své povinnosti, je možno (vždy na základě soudního rozhodnutí):

- připravit dlužníka o domov,
- zabavit dlužníkův majetek,
- strhnout peníze z dlužníkovy účtu,
- strhávat dluh z dlužníkovy mzdy,

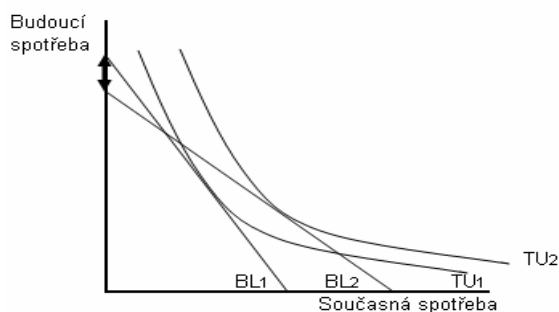
⁶ Soudní a mimosoudní vyrovnání podrobněji viz kapitola č.3.

- strhávat dluh z vyplácených sociálních dávek či důchodu.“⁷ [20]

V případě, že je člověk nedostatečně informován o úplných nákladech úvěru, lze jeho důsledky nalézt v základním mikroekonomickém modelu „časové preference.“ Model popisuje prostřednictvím indiferentní analýzy ochotu spotřebitele zvyšovat současnou spotřebu na úkor spotřeby budoucí. To znamená, že spotřebitel je ochoten přijmout úvěr i s vědomím, že se tím sníží jeho budoucí spotřeba, neboť bude muset splácet jistinu i s úroky. Ke konceptu časové preference nejvíce přispěl Irwing Fisher⁸, který jej vyjádřil graficky prostřednictvím mapy indiferentních křivek viz graf 1.2.

Křivky TU_1 a TU_2 označují stupeň uspokojení spotřebitele, neboli s vyšší současnou i budoucí spotřebou roste celkové uspokojení. Zakřivení těchto křivek je dáno vztahem mezi současnou a budoucí spotřebou, který se přibližuje ke vztahu dvou substitutů. [8]

Tečny BL určují spotřebitelovo omezení, a to ve formě důchodu. Jestliže chce spotřebitel zvýšit svou současnou spotřebu, je nucen se vzdát části spotřeby budoucí. Změna sklonu BL naznačuje, že spotřebitel je nucen za tuto substituci zaplatit určitou cenu a v tomto případě se jedná o úrok. Čím více by spotřebitel upřednostňoval současnou spotřebu před budoucí, tím vyšší úrok by platil a tím by poté jeho budoucí spotřeba byla nižší.

Graf 1.2 Mapa indiferentních křivek – současné a budoucí spotřeby

Zdroj: ANTOŠ, Ondřej. *Vývoj zadluženosti českých domácností*. str. 16

⁷ SYROVÁTKOVÁ, Štěpánka; MACHALÍČEK, Josef; CHRISTOVÁ, Jana. *Dluhová problematika : Informační brožura* [online]. dodatek k 1. vydání . Plzeň : Člověk v tísni, 2008 [cit. 2011-11-01]. Dostupné z WWW: <http://www.spotřebitelskyudel.cz/wp-content/dluhova_problematika.pdf>. ISBN 978-80-86961-28-6. str.62

⁸ **Irwing Fisher** byl americký ekonom. Pojmy pojící se s jeho jménem: Fisherova rovnice, Fisherova hypotéza, mezinárodní Fisherův efekt atd.

V reálném prostředí převažují spotřebitelé, jejichž časová preference současné spotřeby převyšuje spotřebu budoucí. Toto chování se považuje za neracionální. Ekonomie ho ale za neracionální nepovažuje, spíše naopak. Lidé totiž jednají racionálně, podle svých preferencí. Problém nastává v okamžiku, kdy na trhu existuje informační asymetrie. Může se jednat například o situaci, kdy spotřebitelům není sdělována úplná výše nákladů, které v důsledku přijetí úvěru ponesou. V tomto případě rozhodnutí nezahrnuje časovou preferenci, a tudíž nemůže být ani racionální. [8]

1.3.2 Rizika neplacení dluhů

Závazky, ke kterým se subjekt zavazuje, představují určitá rizika do budoucnosti. U zadlužování domácností se jedná o riziko spojené s rostoucími úroky, vývojem ekonomiky a trhem nemovitostí. Bankovní instituce si jsou všech těchto rizik vědomy, a proto v posledních letech vzniklo hned několik institucí, které mapují úvěrovou historii potenciálních klientů a zajišťují jim tak dostatečné informace pro jejich další rozhodování.

Registrů úvěrů působí v ČR několik:

- Centrální registr úvěrů,
- Bankovní registr klientských informací,
- Nebankovní registr klientských informací,
- Registr FO a registr IČ sdružení SOLUS.^{9,10}

Kapitálová přiměřenost bank je ukazatelem, který napovídá o kvalitě úvěrů a o tom, jak jsou dlužníci schopni dostát svým závazkům. U ukazatele je stanoven limit 8% a české banky ho dlouhodobě dodržují. Přes všechna možná rizika se úvěry obyvatelům řadí mezi nejméně problematické a podíl klasifikovaných úvěrů obyvatelstvu na celkových úvěrech se dlouho pohybuje okolo 6%. Podle ČNB se kvalita těchto úvěrů liší v závislosti na účelu. [8]

1.3.3 Spektrum rizik

Struktura dluhů českých domácností riziko samotné nezakládá, ale v určitém okamžiku může způsobit potíže. V prvním případě u velmi negativního pohybu na trhu realit nebo v druhém případě při vyšším růstu úrokových sazeb. Dojde-li ke kumulaci obou vlivů, jejich důsledky se znásobí. Mohlo by dojít k tzv. americkému syndromu,

⁹ **SOLUS** - zájmové sdružení právnických osob. Jeho cílem je v rámci odpovědného úvěrování přispívat k prevenci předlužování klientů, přispívat ke zvyšování vymahatelnosti stávajících dluhů po splatnosti a snižovat potenciální finanční ztráty věřitelů.

¹⁰ Úvěrové registry podrobněji řešeny v kapitole č.3.

který propuknul v hypoteční krizi v roce 2007 v USA. Jedná se o riziko růstu úrokových sazeb úvěrů na bydlení. „Pokud je nemovitost pořízena jako investice, vystavuje se člověk riziku poklesu ceny, což však v dlouhodobém horizontu – který je pro toto aktivum typické – může být opět vyrovnáno a překonáno jejím dalším zhodnocováním. V případě, že si domácnost pořizuje nemovitost pro stávající bydlení, jak tomu je v ČR v naprosté většině úvěrů na bydlení v souvislosti s privatizací bytů, může se ocitnout v riziku při růstu úrokových sazeb v ekonomice.“¹¹[12]

V ČR se úvěrový boom na trhu bydlení odehrával v období extrémně nízkých úrokových sazeb (konec roku 2007), tento moment byl tak z velké části jeho akcelerátorem, podobně jako v USA, kdy indexy při nákupu nových i starých domů a bytů dosahovaly nejvyšších hodnot v letech po roce 2001. Tehdy došlo z obav po teroristických útocích a jejich dopadech na ekonomiku, poklesu HDP¹² a recesi ke snížení základní úrokové sazby Americkou centrální bankou. Několikaleté trvání nízkých sazeb tak bylo úrodnou půdou pro hypotéky. V ČR byly sice nízké úrokové sazby, ale ceny bytů rostly. Potřeba poskytování hypotečních úvěrů narůstala. Z toho vyplývalo, že pokud lidé nechťejí splácet vysokou úroveň měsíční splátky, musí si prodloužit dobu splatnosti. Problémy nastávají, jestliže rodinný rozpočet není schopen kompenzovat vyšší úrokové zatížení měsíčních splátek, což souvisí s předpokladem stability zaměstnání hlavního živitele rodiny. „Nárůst splátek může být velmi významný (např. klient s hypotečním úvěrem 1,5 mil. korun na 25 let, který na podzim 2005 získal úrokovou sazbou 3,5% zakotvenou na tři roky, musí počítat, že v roce 2008 změna (nárůst) úrokové sazby na 6,1% (není už novým klientem banky a stávající klienti jsou úrokově znevýhodňováni) a její zakotvení na dalších pět let zatíží rodinný rozpočet splátkou o téměř dva tisíce korun, vyšší než tomu bylo do té doby).“¹³

Každá domácnost, která si zamýšlí pořídit úvěr na bydlení, by se s těmito riziky měla obeznámit, aby v následujících letech nebyla překvapena. [12]

¹¹ DUBSKÁ, Drahomíra. *Úspory a zadluženost : Ocitli se české domácnosti v dluhové pasti* [online]. Praha, 2008 [cit. 2011-11-02]. Dostupné z WWW: <. ISBN 978-80-250-1743-2.> str. 24

¹² **HDP** = hrubý domácí produkt. Je to celková peněžní hodnota statků a služeb vytvořená za dané období na určitém území. Používá se v makroekonomii pro určování výkonnosti ekonomiky států.

¹³ DUBSKÁ, Drahomíra. *Úspory a zadluženost : Ocitli se české domácnosti v dluhové pasti* [online]. Praha, 2008 [cit. 2011-11-02]. Dostupné z WWW: <. ISBN 978-80-250-1743-2.> str. 24

1.4 Instituce půjčující domácnostem

Produkty (finanční prostředky) jsou nabízeny bankovními institucemi a nebankovními společnostmi (Provident Financial, Cofidis atd.), splátkovými či leasingovými společnostmi. U všech těchto společností je možné najít určité výhody i nevýhody. [20]

Agresivní reklama těchto institucí na snadno dostupné úvěry udělala za několik málo let své. Agresivita potenciálních věřitelů nezná mezí a společnosti nabízejí „výhodné úvěry“ na všech stranách. Banky i splátkové společnosti se snaží proniknout do šedé zóny těch, kterým by dříve nepůjčily. Rozvážejí úvěry domů, posílají lidem nabídky prostřednictvím textových zpráv a opatřují si nové databáze. Chudším vrstvám obyvatel mnohdy banky nechtějí půjčky poskytnout, kdežto splátkové společnosti tuto možnost umožňují. Provident Financial, Home Credit, Cetelem a mnohé další je rády obslouží. [1]

Tab. 1.1 Porovnání nákladů hotovostní půjčky společnosti Provident v roce 2010

Výše půjčky v [Kč]	Doba půjčky v [týdnech]	RPSN v [%]	Týdenní splátka v [Kč]	Přeplacená částka v [Kč]	Celková splatná částka v [Kč]
3 000	30	512,59	165, poslední 117	1 902	4 902
10 000	30	512,59	550, poslední 390	6 304	16 340
20 000	30	512,59	1 100, poslední 780	12 680	32 680
30 000	45	299,81	1 170, poslední 300	21 780	51 780
40 000	45	299,81	1 560, poslední 400	29 040	69 040
50 000	60	224,28	1 550, poslední 350	41 800	91 800

Zdroj: www.provident.cz, vlastní zpracování

1.4.1 Banky

Banky mají silnější pozici na finančním trhu oproti splátkovým společnostem. Klient má při výběru banky určitou jistotou ve zvolený subjekt. Ve velké míře nabízejí produkty s dlouhodobým charakterem, např. hypoteční úvěry. Nejnižší průměrný hypoteční úvěr bank je 300 000 Kč. Nejnižší bankovní půjčky se pohybují okolo 15 000 Kč. Vzhledem k jejich výši se někteří občané, jež potřebují nižší částku obrací s žádostí o peníze na poskytovatele, kteří jim půjčí peníze ihned, ale za vyšší úrok i poplatky. Může se jednat o nebankovní společnosti, soukromé poskytovatele

hotovostních půjček i lichváře. I vzhledem k vysokým poplatkům si lidé stále více půjčují u těchto poskytovatelů, ačkoliv výše RPSN je několikanásobně vyšší.¹⁴ [20]

“Výhody úvěrů od bank jsou tyto:

- nižší efektivní úroková míra, tj. roční procentní sazba nákladů (RPSN),
- obvykle serióznější přístup,
- obvykle jasnější nabídka produktů.

Nevýhody úvěrů od bank jsou tyto:

- vyšší požadavky na bonitu klienta,
- někdy delší vyřízení požadavku.“¹⁵

Přístup bank k poskytování úvěrů se během několika let velice změnil. Jedná se zejména o tyto změny:

- banky si dříve své klienty pečlivě vybíraly, v dnešní době přestaly banky pečlivě ověřovat bonitu potenciálních dlužníků a hypoteční úvěr může dostat i člověk s podprůměrným příjmem,
- proces vyřizování a žádostí je neustále zlepšován, aby přinesl klientům, co největší komfort,
- splatnost úvěru dosahuje 45 let,
- hypoteční úvěr si lze sjednat ještě před tím, než si klient vybere konkrétní nemovitost,
- hypoteční úvěr je možné refinancovat úvěrem z jiné banky,
- kdysi banky půjčovaly pouze do 70% hodnoty nemovitosti, dnes již klidně půjčí do 100% v některých případech i do 120% hodnoty nemovitosti. [1]

Banky si sestavují úvěrový profil klienta pomocí bodové metody tzv. credit scoringu.¹⁶ Mimo jiné také rozhoduje u klienta měsíční příjem, měsíční výdaje, rodinný stav, věk, pohlaví, vzdělání, druh zaměstnání, délka pracovního poměru, druh bydlení, počet dětí v domácnosti a míra zadlužení. Tyto údaje se zadávají do bankovního systému, který vyhodnotí, zda klient úvěr dostane či nikoliv.¹⁷

¹⁴ **RPSN** (roční procentní sazba nákladů) - číslo, které udává spotřebiteli možnost vyhodnotit výhodnost či nevýhodnost poskytovaného úvěru. Udává procentuální podíl z dlužné částky, kterou bude muset spotřebitel zaplatit za období 1 roku v souvislosti se splátkami, správou a dalšími výdaji spojenými s čerpáním úvěru.

¹⁵ JÍLEK, Josef. *Finanční trhy a investice*. Praha: Grada, 2009, str. 472

¹⁶ **Credit scoring** - úvěrové (kreditní) bodování.

¹⁷ U právnických osob vycházejí banky z finančních výkazů firmy a u podnikatelů z účetních výkazů za poslední 3 roky.

Některé banky prezentují např. získání úvěru ve výši 50 000 Kč stejně jako koupi salámu někde v obchodě. Jednání neprobíhá o úrokové míře, ale klient je dostane spočítané systémem.

Proč banky nabízejí konsolidaci úvěrů? Není to určitě z jejich strany žádná charita. Jejich smyslem je přetáhnout platící klienty od jiných věřitelů, v žádném případě se nejedná o řešení problému předluženosti. Ten, kdo má problémy se splácením stávajících úvěrů, bude mít problémy i po konsolidaci. Běžně banka nabídne klientům rozložení splátek do delšího časového období, což klientovi sníží měsíční splátky, avšak pro klienta to znamená, že za celkový úvěr zaplatí více. Konsolidace je spojena s příslibem poplatku od klienta bance ve výši 1% ze sumy úvěrů, které banka konsoliduje. Navíc klient musí hradit poplatky za úvěrový účet a běžný účet, který si musí žadatel u dané banky založit. Kromě toho si staří věřitelé za dřívější ukončení jejich smluv účtují poplatky. Většinou se stává, že lidé, kteří dluží na více místech, nesplní podmínky pro splácení jednoho většího dluhu.

V současné době mohou u bank získat hypoteční úvěr i důchodci. V minulosti banky požadovaly, aby byl úvěr splacen nejdéle v dosažení 65 let věku. Dnes je tento požadavek prodloužen na 70 let. Při úvěru na 25 nebo 30 let však banka vyžaduje, aby měl dlužník svého spoludlužníka, kterému není více jak 35 let. V případě, že důchodce onemocní, či zemře, než splatí svůj dluh, převezmou zadlužení jeho dědicové. Tak se bankám velice snadno podaří zadlužit osoby a jejich potomky či jiné dědice na několik let dopředu. [1]

1.4.2 Instituce konkurující bankám

I banky musí v dnešní společnosti bojovat o své klienty, neboť vznikají jiné instituce, které nabízejí některé služby tradičně nabízené bankami. Patří mezi ně i tzv. Social Lending neboli „Přátelské půjčování.“ Konkurují bankám především v oblasti půjčování peněz. Průkopníkem v této oblasti byla společnost Zopa¹⁸ založená ve Velké Británii. [8]

Mezi těmito společnostmi se objevují subjekty, které poskytují hotovostní neúčelové úvěry, dlužníky si neprověřují v registru dlužníků, nepožadují ručitele a úvěry poskytují ve velmi krátké době. Nezveřejňují informace o svých produktech

¹⁸ **Zopa** – britská společnost, která poskytuje on-line směnářské služby. Umožňují lidem, kteří mají peníze půjčovat těm, kteří chtějí půjčit. Využívají jich místo spořicího účtu či půjček od bank.

a nepostupují zcela transparentně. Nejproblematictější bývá informování o hodnotě RPSN. [3]

U splátkových společností si ve většině případů jejich agent domluví schůzku s klientem v jeho domě, tam na klienta tlačí a snaží se vyřešit všechny okolnosti podle úvěru. Hraje zde velkou roli psychologický tlak, protože je doma manželka i s dětmi. Agent v tomto případě vidí, co bude moci být zabaveno v případě neschopnosti splácení a dlužník vidí možnou ostudu. Pokud dlužník vlastní nějaké cenné papíry, nemovitost či motorové vozidlo může od těchto společností obdržet částku odpovídající 25 – 75% jejich hodnoty.

Některé splátkové společnosti nemají v ČR ani obchodní místa, člověk se o nich dozvídá na internetových stránkách či z televizní reklamy, kde se dozví číslo zelené linky. Po zavolání na tuto linku operátor obeznámí klienta s možnostmi úvěru a zanechá osobní údaje klienta do databáze, poté už informuje nejbližšího regionálního zástupce, který si s klientem sjedná schůzku. Pokud se klient začne vyptávat na podrobnosti, začne být operátor mírně nevrlý a na místo úročení požadované částky se dozví od operátora, že: „Úvěr 3 000 Kč může splácet po dobu 31 týdnů vždy po 150 korunách (roční úrok je v tomto případě cca 365%).“¹⁹ Zástupce se ke klientovi dostaví do 2 pracovních dnů. U těchto společností musí potenciální dlužník splňovat tyto podmínky: věk od 18 – 70 let, pravidelný příjem, trvalý pobyt v ČR. Pokud zástupce dojde k názoru, že klient není příliš rizikový, donese peníze klientovi do 2 dnů, popřípadě mu je zašle na účet.

Většina společností deklaruje, že vymáhání jejich dluhu je prováděno soudní cestou, u většiny případů tomu však takto není, protože se jim nevyplatí soudit se o 5 000 Kč. Není to pro společnost dostatečně efektivní, a proto se snaží donutit klienta ke splácení prostřednictvím svých zástupců, v některých případech navštíví dlužníka vedoucí pobočky. Pokud je však pohledávka nedobytná, prodají ji za určité procento (20 – 60%) třetí straně, kterou bývají např. vymahačské agentury, u které může dlužníkovi hrozit i fyzické napadení. [1]

Na trhu „s rychlými půjčkami“ se kromě známých společností, které jsou v tomto segmentu oproti jiným poměrně transparentní - Provident a Profireal - se objevují i společnosti méně známé, např. Tommy Stachi s.r.o., Beneficial Finance a.s. atd. Jedná se právě o ty společnosti, které nerady podávají dostatečné informace o hodnotě RPSN před schůzkou klienta se zástupcem. [8]

¹⁹ JÍLEK, Josef. *Finanční trhy a investice*. Praha : Grada, 2009. str. 475

2 Definování úvěrových produktů

2.1 Základní informace o úvěrové problematice

Nabídka úvěrových produktů finančními institucemi je natolik rozmanitá, že je schopna uspokojit velké procento zájemců o úvěr. I při těchto nabídkách úvěrových produktů je spotřebitel vystaven před rozhodnutí týkající se rozdílných cen, způsobu úročení, splácení a zajištění úvěru.

2.1.1 Způsoby úročení úvěrů

Úroková sazba z úvěrů může být stanovena dvěma následujícími způsoby.

- a) **Fixní (pevná) úroková sazba**, která je fixní po celou dobu splácení úvěru.
- b) **Pohyblivá úroková sazba** je během splatnosti úvěru proměnlivá. Způsob změn úrokových sazeb může být vymezen těmito způsoby:
 - **floating rate** = „bezprostřední vazba na určitou úrokovou sazbu tak, že ke změnám úrokové sazby z úvěru dochází současně se změnou sazby, na kterou je vázána. Znamená to, že při sjednání úvěrové smlouvy nejsou předem dány termíny přizpůsobování úrokové sazby z úvěru, ale vyplývají ze změn v základě ležící sazby. Úrokovými sazbami, na které je úročení úvěru vázáno, bývá nejčastěji základní sazba banky, kterou tato banka sama vyhlašuje.“²⁰
 - **variable rate** = „vazba na vybranou tržní úrokovou sazbu s předem pevně danými termíny přizpůsobování. Úroková sazba z úvěru se mění v pravidelných intervalech a přizpůsobuje se výši referenční sazby platné na počátku sjednaného intervalu. Referenčními sazbami jsou obvykle tržní úrokové sazby typu LIBOR, PIBOR, FIBOR, PRIBOR²¹ atd.“²²
 - za pohyblivý způsob úročení můžeme taktéž považovat i způsob, kdy banka sice dohodne pevnou úrokovou sazbu, avšak si vyhradí právo ji upravovat během doby splatnosti, pokud dojde k výrazným změnám v tržních úrokových sazbách. [5]

²⁰ REVENDA, Zbyněk, et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 4. vydání. Praha : Management Press s.r.o., 2005. str.135

²¹ Jedná se o úrokové sazby, které jsou určované jako průměrné úrokové sazby z mezibankovního trhu v Londýně, Paříži či Praze.

²² REVENDA, Zbyněk, et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 4. vydání. Praha : Management Press s.r.o., 2005. str.135

2.1.2 Doba a způsoby splácení úvěrů

Doba i způsob splácení úvěrů musí být sjednány v úvěrové smlouvě.

Způsoby splácení úvěru

a) Úvěr splatný najednou v době splatnosti

Úvěr je poskytnut na předem sjednanou dobu splatnosti a po jejím uplynutí je splacen najednou. Úroky se však splácejí na konci sjednaných period (3, 6 nebo 12 měsíců).

b) Úvěr splatný najednou po uplynutí výpovědní lhůty

Úvěr je poskytován na předem neurčitou dobu. Zároveň je sjednána i výpovědní lhůta pro jeho vypovězení. Úroky jsou splatné jako v předchozím případě, tedy na konci 3., 6. nebo 12. měsíce.

d) Úvěr splacený v pravidelných splátkách

Úmor je umořován v pravidelných splátkách buď měsíčních, čtvrtletních, pololetních či ročních. Současně je předem sjednána i pevná částka (absolutně či procentem z původní výše úvěru) jako výše ročního úmoru (daná část, kterou se splácí jistina úvěru). Souběžně se splátkami úvěru jsou splatné i úroky.

e) Úvěr splacený konstantními anuitami

Splacení úvěru probíhá v pravidelných splátkách, které se označují jako **anuity**.²³ Ty jsou po celou dobu splácení ve stejné výši. Mění se pouze struktura anuity z hlediska podílu úmoru a úroku. Formálně by se anuita měla vztahovat k ročnímu období, v mnohých případech se však hovoří o měsíčních či půlročních anuitách, jejich výše však musí být konstantní. [5]

Volba doby a způsobu splácení může ovlivnit cenu úvěru. Pro žadatele o úvěr je výhodné splatit ho co nejdříve, aby úroky platil po co nejkratší dobu. Tuto skutečnost tak banky kompenzují právě vyšší úrokovou sazbou u krátkodobých a střednědobých úvěrů oproti úvěrům dlouhodobým. [14]

Čím kratší periodicita, tím levnější splácení, protože s každou další splátkou se snižuje jistina a tedy částka, ze které je vypočítávána úroková sazba. Při výběru je však nutné kontrolovat, za jaké období je úroková sazba uváděna a při srovnávání by si je člověk měl převést na stejné období. Zkratka a druh periodicity viz tabulka 2.1. [14]

²³ **Anuita** - platba, která je složena ze splátky jistiny a úroku. Výše anuity je ve zvoleném období neměnná. Mění se pouze poměr mezi splátkou (úmorem) a úrokem. Zpočátku je vyšší poměr mezi úrokem a splátkou jistiny. Na konci doby splatnosti se poměr snižuje.

Tab. 2.1 Periodicita úročení

Zkratka	Původ zkratky	Druh úročení
p.a.	Per annum	roční úročení
p.s.	Per semestrum	půlroční úročení
p.q.	per quartum	čtvrtletní úročení
p.m.	per mensum	měsíční úročení
p.d.	Per diem	denní úročení

Zdroj: www.edotace.cz/doba-a-zpusob-splaceni-bankovniho-uveru/

2.1.3 Zajištění úvěru

Zajištění úvěru je chápáno ve smyslu všech opatření prováděných bankou s cílem zajistit splacení úvěru, včetně úroků. K nejdůležitějším nástrojům využívaných k zajištění úvěru před jeho poskytnutím patří:

- prověření úvěrové bonity klienta,
- určení limitní výše pro jednotlivé klienty,
- diverzifikace rizika pomocí konsorciálních úvěrů,²⁴
- kontrola úvěrového subjektu a objektu.

I přes všechna tato opatření však někdy dochází k tomu, že banka poskytne špatný úvěr. Pro tyto případy využívají banky různých instrumentů, které bankám umožňují uspokojit své pohledávky mobilizací sjednaných záruk v případě, kdy klient nemůže nebo nechce splatit své závazky, které má vůči bance.

Úvěrové zajištění se člení ze 2 hledisek

a) Podle formy zajištění

- 1) Osobní zajištění – bance ručí za pohledávku kromě příjemce úvěru i třetí osoba, může se jednat o fyzickou či právnickou osobu.
- 2) Věcné zajištění – právo majetkové hodnoty toho, kdo zajištění poskytuje, obvykle příjemce úvěru.

²⁴ **Konsorciální úvěr** - střednědobý úvěr poskytovaný na základě úvěrové dohody mezi vypůjčovatelem a skupinou bank (konsorciem). Poskytnutí konsorciálního úvěru zahajuje vypůjčovatel tím, že pověří určitou banku sjednáním podmínek úvěru a sestavení skupiny půjčovatelů. Významným prvkem těchto úvěrů je způsob stanovení úrokových sazeb. Úroková sazba je v pravidelných intervalech přehodnocována na základě smluvně stanovené základní sazby, kterou je nejčastěji na eurotržích LIBOR.

b) Podle svázanosti zajištění se zajišťovanou pohledávkou

- 1) Akcesorické zajištění – zajištění je nerozlučně spojeno se zajišťovanou pohledávkou. Zanikne-li pohledávka, v tom okamžiku zanikne i zajištění.
- 2) Abstraktní zajištění – zajištění není závislé na zajišťované pohledávce. Uspokojením pohledávky zajištění nezaniká, subjekt poskytující zajištění si může požádat o jeho vrácení. Je možno využívat zajištění k opakovanému poskytování úvěrů. Členění úvěrového zajištění je patrné i z tabulky 2.2. [5]

Tab. 2.2 Přehled základních druhů zajištění úvěrů

Druh zajištění	Osobní	Věcné
Akcesorické	Ručení	Zástava movitých věcí a práv Hypotéka
Abstraktní	Depotní směnka	Cese pohledávek a práv Abstraktní zástavní právo

Zdroj: REVENDA, Zbyněk, et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. str. 136

2.1.3.1 Ručení

„Podstatou ručení je jednostranné prohlášení právnické či fyzické osoby – ručitele vůči bance, že uspokojí její určitou pohledávku (splatí poskytnutý úvěr) v případě, neučiní-li tak dlužník.“²⁵ Ručení je vztah mezi věřitelem a třetí osobou (ručitelem). Tento závazek vůči bance v případě, neuhradí-li ho dlužník, se označuje za závazek subsidiární. Ručitelovo plnění přichází na řadu až tehdy, když dlužník po přiměřené době, co k tomu byl věřitelem vyzván, svůj závazek neuhradí. Vyzvání není třeba, pokud není známo, kde se dlužník nachází nebo např. při prohlášení konkurzu. Závazek akcesorický je spojen s hlavním závazkem dlužníka vůči věřiteli. Ručení u něho může vzniknout i před vznikem hlavního závazku.

Za zvláštní případ je označováno směnečné a šekové rukojemství, při kterém se rukojmí zavazuje za směnečně či šekově zavázanou osobu. Rukojmí je zavázán stejně jako ten, za koho se zaručil. [5]

²⁵ REVENDA, Zbyněk, et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 4. vydání. Praha : Management Press s.r.o., 2005. str.136

2.1.3.2 Depotní směnka

„Depotní směnka je finanční směnka, kterou zpravidla jako bianko směnku vystavuje (akceptuje) příjemce úvěru ve prospěch banky a deponuje ji u ní jako zajištění přijatého úvěru.“²⁶ Depotní směnka je instrumentem zajišťovacím, nikoliv platebním či úvěrovým. Nejsou uváděny do oběhu, ale zůstávají deponovány u banky. Banka je v tomto případě oprávněna, pokud dlužník nesplní řádně a včas své závazky, doplnit na směnku dosud nesplacenou dlužnou částku i s úroky. Poté ji může předložit k proplacení. V případě, že dlužník řádně splatí úvěr i s úroky, banka mu depotní směnku vrátí zpět. [5]

2.1.3.3 Zástavní právo

V případě, že dlužník řádně a včas nesplní své závazky vůči bance, má banka právo uspokojit své pohledávky vůči dlužníkovi prostřednictvím zástavy. Banka se nestává majitelem zástavy, ale má právo se domáhat uspokojení z prováděné zástavy. Zástavní právo vzniká na základě písemné zástavní smlouvy mezi bankou a klientem. Kromě zástavní smlouvy je pro vznik zástavního práva nutné u movitých věcí odevzdání zastavené věci věřiteli a u nemovitých věcí vklad zástavního práva do katastru nemovitostí. U listinných cenných papírů jejich předání a jedná-li se o cenné papíry na řad, pak je zapotřebí i zástavní rubopis. U zaknihovaných cenných papírů kromě předání musí dojít k registraci zástavního práva ve Středisku cenných papírů. Zastaveny mohou být kromě movitých a nemovitých věcí i cenné papíry a pohledávky. Zástavní právo, je právo, které vázne na zástavě. Zástavní právo není omezeno pouze na osobu, se kterou banka uzavřela zástavní smlouvu, ale na každého nabyvatele zástavy, jestliže musel vědět nebo věděl o zástavě.

Movité věci nejsou v praxi příliš využívány. Musí splňovat různé požadavky, např. musí být snadno zpeněžitelné, musí mít relativně stabilní hodnotu atd. V úvahu proto přicházejí především suroviny a plodiny obchodovatelné na burzách. Naopak zástavní právo na nemovitost je jedním z nejrozšířenějších zajišťovacích instrumentů všech bankovních úvěrů. Velmi rozšířenou formou je taktéž zástava cenných papírů, její předností je snadná převoditelnost, vysoká likvidita i snadné ocenění. [5]

2.1.3.4 Cese pohledávek

„Postoupení pohledávek spočívá v prohlášení příjemce úvěru, v němž jako dosavadní věřitel (postupitel, cedent) postupuje novému věřiteli – bance (postupníkovi,

²⁶ REVENDA, Zbyněk, et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Praha: Management Press, 2005, str. 137

cesionáři) své pohledávky vůči třetí osobě jako zajištění přijatého úvěru.“²⁷ Postoupení pohledávky se používá při zajištění úvěru poskytnutého bankou klientovi. Pohledávka klienta vůči dlužníkovi však vzniká nezávisle na sobě, což znamená, že plnění postoupených pohledávek nemusí znamenat automaticky splacení úvěru. Banka nenese riziko z nezaplacení postoupených pohledávek, požaduje pouze, aby úhrada postoupených pohledávek probíhala na účet, který u ní má klient otevřen. Banka používá postoupených pohledávek ke krytí úvěru a sleduje jejich výši na požadované úrovni vzhledem k úvěru a používá jejich inkasa ke splácení úvěrů až v momentě, kdy klient řádně nesplácí úvěr ani úroky.

Podle toho, zda je cese, či není oznámena dlužníkovi postupitele, se rozlišuje:

- a) **tichá cese** – dlužník postupitele není o cese informován,
- b) **veřejná cese** – dlužník je o cese informován a musí provést plnění závazku potupníkovi (bance). [5]

2.2 Definování peněžních úvěrů

Banky poskytují celou řadu úvěrů, které se odlišují svými charakteristikami. Bankovní produkty, kterými banky kryjí finanční potřeby svých klientů, můžeme rozdělit do 3 základních skupin:

- peněžní úvěry, [viz str. 19]
- závazkové úvěry a záruky, [viz str. 27]
- speciální finančně úvěrové produkty.[viz str. 29]

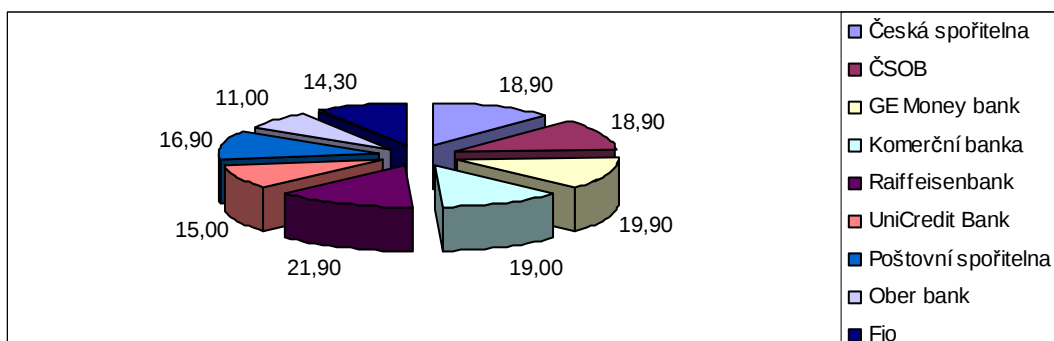
Peněžní úvěry znamenají poskytnutí peněžních prostředků obvykle v bezhotovostní podobě. U peněžních úvěrů musí klient splatit v dohodnuté lhůtě přijatý úvěr i s jeho úroky. Z hlediska banky se úvěry přímo odrážejí v její bilanci, a tak přímo ovlivňují i její likviditu. Kromě účelových provozních a investičních úvěrů lze za hlavní druhy považovat především úvěry kontokorentní, eskontní, hypoteční, a v neposlední řadě i spotřebitelské. [5]

2.2.1 Kontokorentní úvěr

Kontokorentní úvěr patří mezi hojně využívané produkty. Jedná se o úvěr krátkodobý, což znamená, že doba jeho splatnosti nepřesahuje 1 rok. Tyto úvěry poskytuje banka majiteli běžného účtu tím, že mu umožní čerpat peníze z jeho účtu do

²⁷ REVENDA, Zbyněk, et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 4. vydání. Praha : Management Press s.r.o., 2005. str.138

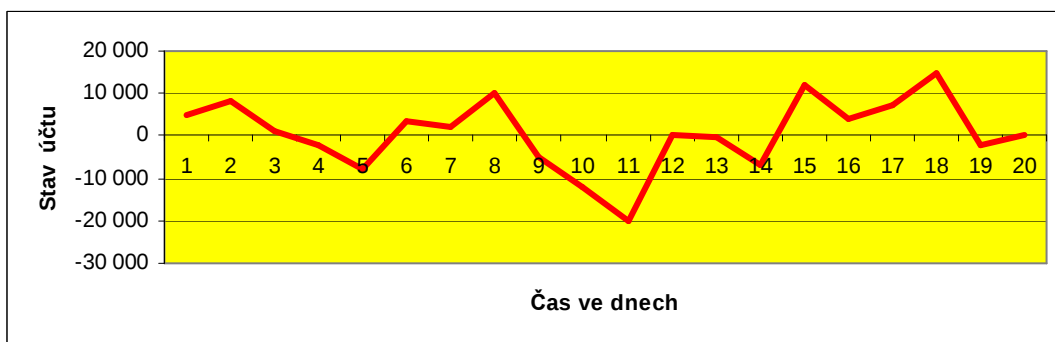
mínusu neboli debetu. Klient pak může čerpat úvěr zcela automaticky a platit ze svého účtu i v případě, že na něm nemá dostatečné finanční prostředky. Jedná se o pohotový zdroj peněz, jelikož v případě čerpání úvěru nemusí již klient žádat banku o poskytnutí půjčky. Z povahy úvěru plyne, že jeho stav se často mění. Jeho maximální výše je dána předem dohodnutým úvěrovým rámcem, který určuje klientovi maximálně přípustný debet na jeho kontokorentním účtu. Banky někdy povolují i překročení tohoto rámce, což pro klienta může znamenat dodatečné sankční úrokové náklady. U tohoto úvěru banka nezkontroluje účel použití finančních prostředků. V průběhu roku může být klient v debetu, ale v době splatnosti musí úvěr dosahovat kladnou hodnotu zůstatku. Některé banky si účtují poplatek za vedení tohoto úvěru, ačkoliv není z něho čerpáno. Roční úrokové sazby bývají vyšší než u spotřebitelských úvěrů a jeho výše se pohybuje mezi 11 – 22%, kdy záleží na jednotlivých bankách viz graf 2.1 a příloha A. [20]

Graf 2.1 RPSN (v %) kontokorentních úvěrů jednotlivých bank v roce 2010

Zdroj: internetové stránky jednotlivých bank, vlastní zpracování

Splatnost je u úvěru v zásadě krátkodobá, avšak vzhledem k tomu, že banka s jejími dobrými klienty úvěr každoročně prolonguje, může mít tento úvěr charakter střední až dlouhodobý. K zajištění se využívají všechny známé formy a vyplývá z bonity klienta a výše poskytnutého úvěru. Jelikož může klient čerpat kdykoliv, jedná se pro něj o relativně drahý úvěr. Pro banku úvěr znamená výhodu především ve vysoké úrokové sazbě. Nevýhodou je možné riziko z nevyužití úvěrových zdrojů v případě nečerpání předpokládané výše úvěru, s nímž jsou spojeny i vyšší nároky na řízení likvidity. [20]

Graf 2.2 Princip průběhu kontokorentního úvěru u klienta

Zdroj: Vlastní zpracování

2.2.2 Lombardní úvěr

„Jedná se o peněžní, obvykle krátkodobý úvěr, sjednaný na konkrétní fixní částku, s pevně stanovenou lhůtou splatnosti a zajišťovaný zástavou movité věci nebo práva.“²⁸

Druhy lombardních úvěrů

1) Lombardní úvěr na cenné papíry

Banka poskytuje klientovi úvěr do určité výše tržní ceny zastavených cenných papírů s ohledem na to, o jaké cenné papíry se jedná.²⁹ Banka sleduje vývoj tržních cen zastavených papírů a v případě, že jejich cena poklesne, může banka požadovat po klientovi navýšení zástavy.

2) Lombardní úvěr na zboží

Dlužník dá bance do zástavy zboží. Nepředává jí ho fyzicky, ale skladuje ho ve veřejném skladišti.³⁰

3) Lombardní úvěr na pohledávky

Pohledávky dlužníka vůči svým dodavatelům jsou zástavou pro banku při uzavření úvěrové smlouvy.

4) Další druhy lombardních úvěrů

Jedná se zejména o lombardní úvěry na životní pojistky. [4]

2.2.3 Eskontní úvěr

Eskontní úvěr je úvěr s krátkodobou povahou (splatnost do 1 roku), který banka poskytuje prostřednictvím odkupu (eskontu) směnky před její splatností, přičemž si sráží úrok tzv. diskont za dobu od eskontu do dne splatnosti směnky. Banka, jež eskontuje

²⁸ REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy*. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2008. str. 82

²⁹ Rozhodující je především jejich druh, bonita a likvidita.

³⁰ Jednu část skladištního listu drží banka a druhá část zůstává majiteli. Pro disponování se zbožím je zapotřebí obou částí.

směnku, stává se jejím majitelem se všemi právy, ale také i povinnostmi. Banka subjektu, který na ni eskontoval směnku, poskytuje eskontní úvěr, jehož výše je určena směnečnou částkou a dobou splatnosti směnky a eskontní úvěr je splacen v den splatnosti směnky hlavním dlužníkem. [5]

Výše úroku z eskontního úvěru je stanovena na základě předem smluvně dohodnutých podmínek mezi klientem a bankou. „Úrok – diskont se sráží při eskontu směnky a jeho výše se určí podle vzorce:

$$\text{Diskont} = \frac{\text{směnečná částka} * \text{zbytková doba splatnosti (ve dnech)} * \text{diskontní sazba (v \% p.a.)}}{100 * \text{počet dnů v roce}}^{31}$$

2.2.4 Hypoteční úvěr

2.2.4.1 Definice a druhy hypotečních úvěrů

„Pojem hypoteční úvěr (mortgage loan) představuje pohledávku zajištěnou reálným či finančním majetkem. Naopak hypotéka (mortgage) představuje pouhé zajištění pohledávky reálným či finančním majetkem. V běžné mluvě se však pojem „hypotéka“ používá také ve smyslu hypotečního úvěru.“³² V některých zemích je hypoteční úvěr zúžen na úvěry zajištěné pouze nemovitostmi, nikoliv jiným majetkem. U hypotečního úvěru vystupují dvě osoby - věřitel a dlužník.

Existují dva druhy hypoték

a) Hypotéka převodem vlastnictví

Věřitel je právním i ekonomickým vlastníkem nemovitosti až do doby, než je dluh uhrazen. U tohoto druhu hypotéky dochází k převodu vlastnictví nemovitosti na věřitele s podmínkou, že při splacení bude nemovitost navráćena dlužníkovi. Dlužník se nachází ve slabší pozici oproti věřiteli, neboť ten může nemovitost prodat, či ji odmítnout vrátit dlužníkovi. Tato forma je považována za starší a postupně se přechází na druhý druh, kde má již dlužník s věřitelem vyrovnanější pozici.

b) Hypotéka s právním břemenem

Právním vlastníkem nemovitosti je dlužník. Věřitel má však dostatek práv, aby se v případě nesplacení dluhu k nemovitosti nějakým způsobem dostal. Věřitel je považován za ekonomického vlastníka. Tento druh hypotéky se zaznamenává ve veřejném registru, aby při poskytování úvěru banky mohly zjistit, zda není daná nemovitost již zatížena

³¹ REVENDA, Zbyněk, et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 4. vydání. Praha : Management Press s.r.o., 2005. str. 143

³² JÍLEK, Josef. *Finanční trhy a investice*. Praha : Grada, 2009, str. 476

jinou hypotékou. Věřitel má právo při nesplacení dluhu dlužníkem nemovitost prodat a z výnosu vypořádat dluh. Vzhledem k vysoké závažnosti je snad ve všech zemích prodej nemovitosti a následné vypořádání pohledávky podrobně upraveno zákony. [1]

Podle úročení a splátek existují tyto hypoteční úvěry

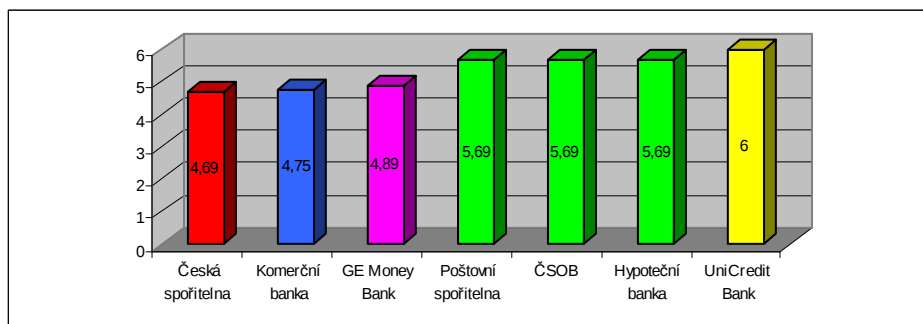
a) Hypoteční úvěr s pevným úročením (FRM, fixed rate mortgage)

Úroková míra u něho zůstává stejná až do doby splatnosti. Dlužník splácí pevnou částku (anuitu) složenou z naběhlých úroků a splátky jistiny. Jistina průběžně klesá, naběhlé úroky se snižují a splátka jistiny se zvyšuje. Čím je úvěr splácen déle, tím je nižší pravidelná splátka a zároveň jsou vyšší celkové úrokové náklady úvěru. Tento druh hypotéky je nevíce rozšířený v USA. Tento druh hypotečního úvěru je považován pro dlužníka za „dražší“ oproti jiným, a to z důvodu vyšších naběhlých úroků. To je ale pro banky velice přívětivé.

b) Hypoteční úvěr s proměnným úročením (ARM, adjustable rate mortgage)

Úroková míra se pravidelně upravuje podle úrokového indexu věřitelské banky či podle obecné úrokové míry nespojené s určitou bankou (např. LIBOR). Úroková míra u tohoto úvěru se skládá ze součtu úrokového indexu či úrokové míry a úvěrového rozpětí, které je určeno v úvěrové smlouvě a zůstává konstantní až do doby splacení úvěru. V České republice se tento druh hypotečního úvěru používá nejčastěji. V grafu 2.3 jsou porovnány úroky hypoték jednotlivých bank při 100 LTV³³ a 3leté fixní sazbě. V grafu však nejsou zohledňovány připomínky uvedené u úrokových sazeb v příloze B. Úvěr je spojen s nízkým rizikem a to jak pro věřitele, tak i pro dlužníka. Existuje velké množství variant těchto úvěrů např. hybridní ARM, u něhož je zpočátku úroková míra pevná a poté je proměnná.

³³ **LTV - Loan to Value.** Jedná se o poměr úvěru k zástavní hodnotě nemovitosti. Např. LTV 100 značí tzv. 100 % hypotéku.

Graf 2.3 Porovnání fixované úrokové sazby bank na 3 roky u hypotečních úvěrů s proměnným úročením s LTV 100 v listopadu roku 2010

Zdroj: www.sfinance.cz/osobni-finance/hypotecni-uvery/srovnani/, vlastní zpracování

c) Hypoteční úvěr s proměnným úročením (baloon payment mortgage)

Při splatnosti úvěru dojde k jednorázové, tzv. balónové platbě. Využíván je u obchodních hypotečních úvěrů.

d) Hypoteční úvěr pouze s úrokovými platbami (interest only mortgage)

Dlužník po určitou dobu splácí pouze úroky a jistina zůstává nezměněna. V USA se toto období pohybuje od 5 – 10 let. Během něho jsou splátky poměrně nízké a úvěr umožňuje, aby si dlužník půjčil podstatně více, neboť z daného platu je schopen úroky splácet. Problém nastává v momentě, kdy zvýšení plateb o splátku není běžně dlužník schopen unést. Proto banka dlužníkovi umožní i druhé období, po jehož dobu platí dlužník pouze úroky. Splatnost úvěru se posouvá do nekonečna a neočekává se, že bude jistina někdy splacena.

e) Hypoteční úvěr se zápornou amortizací (NegAm, negative amortization mortgage)

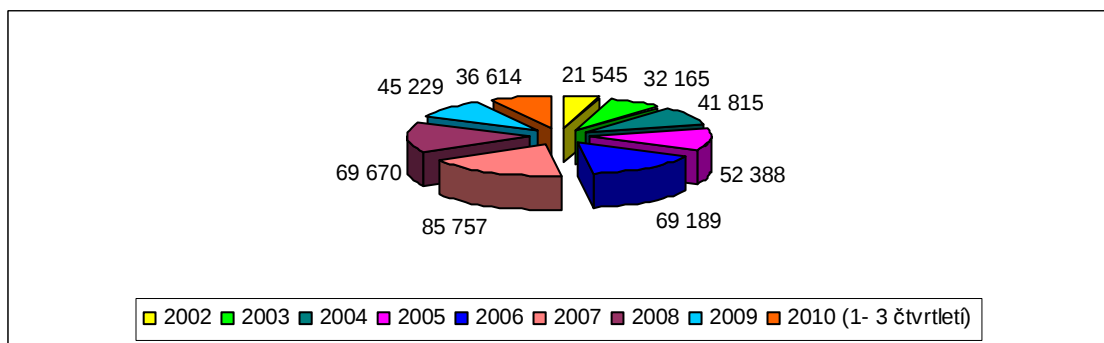
Dlužník splácí pouze část naběhlých úroků např. 1% dlužné částky a zbytek naběhlých úroků se přičítá k jistině. Nesplacená částka se postupně zvyšuje a tím dochází k záporné amortizaci nesplacené částky. Asi po uplynutí 5-ti let od založení úvěru dochází k tzv. platebnímu šoku, kdy má dlužník splácet úroky a počáteční jistinu zvýšenou o dosud nesplacené úroky. Tento typ úvěru zavedly americké banky za účelem zvýšení zadluženosti Američanů a byly falešně nabízeny bankami jako úvěry s malými úrokovými mírami (např. jako úvěry s úrokovou mírou 1%). Úvěry jsou spojeny s vysokým úrokovým rizikem.

f) Reverzní hypoteční úvěr (reverse mortgage)

Úvěr je určen pro seniory, kteří ho čerpají jednorázově či postupně ve formě pravidelných přijatých plateb. Vlastník nemovitosti neplatí žádné úroky, ty jsou připočítávány k dluhu. Tak se postupně dluh každý měsíc zvyšuje. Zapůjčené peníze může senior použít na cokoli. Před sjednáním úvěru musí senior podstoupit neplacené finanční poradenství u podniku schváleného Odborem rozvoje bydlení, aby bylo zcela jasné, že dlužník rozumí zcela podmínkám a rizikům spojeným s reverzním hypotečním úvěrem. Tento úvěr končí, když se vlastník nemovitosti odstěhuje, prodá ji, či zemře. Poté je dluh uhrazen z výnosu prodeje nemovitosti. Rozdíl mezi dluhem a výnosem obdrží původní vlastník nemovitosti či jeho dědici v případě úmrtí. V případě, že úvěr nepokryje dluh, ztrátu absorbuje banka či pojišťovna. [1]

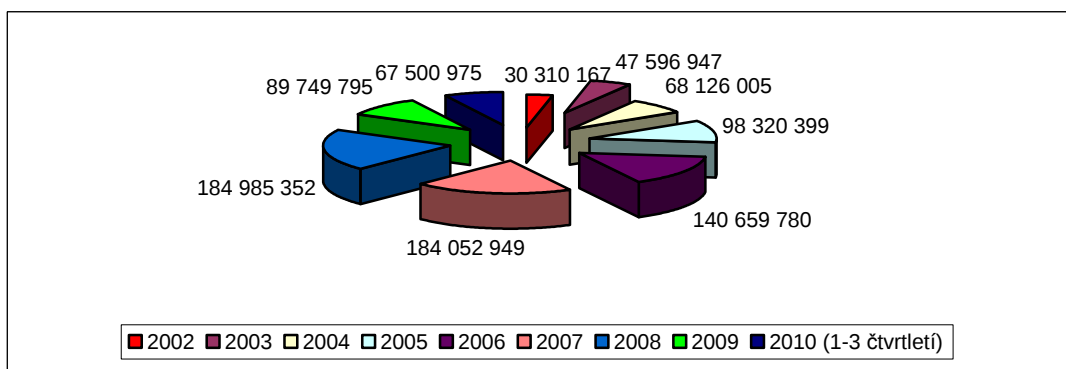
2.2.4.2 Kombinace hypotečního úvěru a životního pojištění

Kombinace hypotečního úvěru a životního pojištění je velice oblíbená. Dlužník splácí pouze úroky z úvěru a část splátky určenou na splácení jistiny klient poukazuje životní pojišťovně v rámci investičního životního pojištění. Jistina úvěru je splacena jednorázově při splatnosti z peněz naspořených z životního pojištění. Nevýhodou úvěru je, že jistina úvěru se nesnižuje a úročena je stále stejná částka. V porovnání s obyčejným hypotečním úvěrem klient zaplatí bance výrazně více na úrocích, neboť ty se vypočítávají z jistiny, která se neumožňuje. [1]

Graf 2.4 Poskytnutí hypotečních úvěrů (v ks) v letech 2002 - 2010

Zdroj: www.mmr.cz, vlastní zpracování

Graf 2.5 Poskytnutí hypotečních úvěrů ve smluvní jistíně za období 2002 – 2010
(v tis. Kč)

Zdroj: www.mmr.cz, vlastní zpracování

2.2.5 Spotřebitelské úvěry

„Spotřebitelské úvěry jsou půjčky fyzickým osobám, tedy občanům, na financování nepodnikatelských potřeb. Slouží především k nákupu spotřebního zboží (např. lednice, plazmové televize), k financování různých služeb (např. dovolené, školné), případně i k rekonstrukci nemovitosti.“³⁴ Spotřební úvěry poskytují komerční banky a nebankovní subjekty (leasingové a splátkové společnosti). [15]

„Výhody: Peníze dostanete ihned, úvěrové produkty jsou variabilní, volíte si délku splácení, výše splátek je konstantní.

Nevýhody: K půjčené částce zaplatíte i příslušné úroky, musíte prokázat pravidelný příjem.“³⁵ [13]

Spotřebitelské úvěry můžeme členit z několika hledisek

1) Podle účelovosti

- Účelové úvěry – v případě, že spotřebitel ví, za co chce peníze utratit, je lepší požádat o tento účelový úvěr a to z důvodu nižších úrokových sazeb oproti úvěru neúčelovému. Úvěry nabízené na českém trhu viz příloha C.
- Neúčelové úvěry – u tohoto úvěru nemusí spotřebitel uvádět účel vynaložení finančních prostředků. Za utajení účelu si banka účtuje vyšší úrokovou sazbu. Neúčelové úvěry poskytované bankami na českém trhu viz příloha C.

³⁴ CHYTILOVÁ, Dana. Základní druhy produktů nabízené na trhu spotřebitelských úvěrů a jejich stručná charakteristika. In *Spotřebitelské úvěry a neschopnost splácet dluhy* [online]. Praha, 2006 [cit. 2010-11-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.spolcest.cz/spolecnou-cestou/>>. str. 7

³⁵ DUPAL, Libor. *Odpovědné půjčování : Jak nespádnout do dluhové pasti* [online]. Sdružení českých spotřebitelů, 2009 [cit. 2011-04-21]. Dostupné z WWW: <http://www.vaspodpis.cz/ke-stazeni/Brozurka_2009.pdf>. str. 5

2) Podle zajištění

- a) Zajištěné úvěry – banka či jiná finanční instituce poskytující úvěr chce mít v případě, že dlužník svůj závazek nesplatí, jistotu, že peníze dostane jinou cestou, např. zástavním právem k nemovitosti či movité věci anebo ručením třetí osobou.
- b) Nezajištěné úvěry – banky je poskytují jen známým či spolehlivým klientům nebo, když se jedná o půjčku jen do několika málo tisíc korun.

3) Podle typu výplaty

- a) Hotovostní – peníze dostane klient o úvěr u přepážky v bance.
- b) Bezhotovostní – peníze mohou být zaslány klientovi na jeho účet, buď v jednorázové částce či postupně, nebo budou peníze zaslány přímo dodavateli, od kterého si dlužník zboží zakoupí.

4) Podle doby splatnosti

- a) Krátkodobé – jejich splatnost je do 1 roku.
- b) Střednědobé – u nichž je splatnost do 5 let.
- c) Dlouhodobé – splatnost je delší než 5 let, avšak u spotřebitelského úvěru nepřevyšuje více než 10 let. [15]

2.3 Definování závazkových úvěrů a záruk

Na rozdíl od peněžních úvěrů, závazkové úvěry a záruky neznamenají pro klienta banky bezprostřední získání peněz. Banka podepsáním úvěrové smlouvy zaručuje, že za klienta splní jeho závazek, pokud jej nebude moci splnit sám. [4]

2.3.1 Bankovní záruky

V současné době jsou nejvýznamnějším druhem závazkových úvěrových produktů, které banky poskytují. Jsou využívány zejména v mezinárodním obchodě, ale jejich využití se rozvíjí i v tuzemsku. „Bankovní záruka představuje závazek banky zaplatit oprávněné osobě (beneficientovi) určitou peněžní částku podle obsahu a podmínek stanovených v záruční listině.“³⁶ Záruky se obvykle dělí na záruky platební a neplatební. Platební záruka je zárukou banky za splnění platebního závazku klienta, např. splacení úvěru či zaplacení faktury, kdežto neplatební záruka je zárukou za jiný než platební závazek např. kauční či akontační záruka. [5]

³⁶ REVENDA, Zbyněk, et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 4. vydání. Praha : Management Press s.r.o., 2005. str. 145

Např. UniCredit Bank poskytuje záruky tzv. přímé a nepřímé. Grafické znázornění v příloze D. Přímá záruka spočívá v tom, že banka bezprostředně vystaví záruku ve prospěch beneficianta, čímž vzniká právní vztah mezi ručící bankou a beneficiantem. U nepřímé záruky je však zapojena do procesu ještě další banka, tzv. banka příkazce, která vystaví nepřímou záruku (protizáruku) ve prospěch druhé banky, na jejímž základě druhá banka vystaví záruku ve prospěch beneficianta. [21]

2.3.2 Akceptační úvěr

Při poskytnutí akceptačního úvěru banka akceptuje od svého klienta (příjemce akceptačního úvěru) nebo jím pověřené osoby na ni vystavenou cizí směnku s podmínkou, že klient musí složit finanční prostředky u banky k pokrytí závazku ještě před tím, než má být směnka splacena. V důsledku akceptu se banka stává hlavním směnečným dlužníkem a je povinna v den dospělosti směnku proplatit. Pokud by nastal případ, že klient včas nesplatí finanční prostředky u banky, tak poskytnutý akceptační úvěr vyžaduje likvidní prostředky u banky a ze závazkového úvěru se stává úvěr peněžní.

Jedná se o přesně termínovaný úvěr, daný směnečnou sumou. Úvěr má zpravidla krátkodobý charakter. Za poskytnutí tohoto úvěru si banka účtuje tzv. akceptační provizi. Směnka akceptovaná solidní bankou je mnohem jistější než směnka akceptovaná přímo klientem, jelikož jeho bonita je často obtížně zjištělná. Směnky akceptované prvotřídními bankami jsou velmi kvalitním cenným papírem, se kterým se v některých zemích obchoduje na peněžním trhu. [5]

2.3.3 Avalový (ručitelský) úvěr

„Termín „avalový úvěr“ pochází ze směnečného práva, kde se doložkou „per aval“ zavazuje ručitel za některého ze směnečných dlužníků.“³⁷ Princip a úvěr je velmi podobný jako u akceptačního úvěru, pouze s tím rozdílem, že banka uvaluje na směnku aval, nikoliv akcept. Banka však také ručí za proplacení směnky a účtuje si avalovou provizi, která je počítána jako procentní sazba z částky, za kterou se banka zaručuje. [5]

³⁷ REVENDA, Zbyněk, et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 4. vydání. Praha : Management Press s.r.o., 2005. str. 146

2.4 Speciální finančně úvěrové produkty

2.4.1 Faktoring

Faktoring je způsob, kterým je možné financovat krátkodobé pohledávky. „Faktoringové společnosti odkupují obchodní pohledávky, resp. poskytují majiteli pohledávky úvěr, aniž by požadovaly nějaké další garance (např. směnky).“³⁸ Faktoring je využíván v případě, že společnost pravidelně dodává zboží či služby stálým odběratelům, kteří žádají o odloženou splatnost faktur a platbu na otevřený účet. Faktoring funguje buď s možností postihu na původního majitele, či bez možnosti postihu, kdežto s postihem je více rozšířená. [3]

2.4.2 Forfaiting

Forfaiting je nákup střednědobých a dlouhodobých pohledávek, které jsou splatné k pevně stanovenému datu v budoucnosti. Pohledávky jsou za odběrateli z důvodu dodávky zboží či služeb, převážně z exportu. Forfaiting se využívá v případech, kdy chce společnost zvýšit svojí likviditu. Zpravidla se odkupují pohledávky v minimální výši 1 mil. Kč, jejichž doba splatnosti se pohybuje od 30 - 45 dní do 10 let. [3]

2.4.3 Finanční leasing

Leasing je obecně charakterizován jako pronájem investičního zařízení, předmětů dlouhodobé spotřeby a jiných předmětů uživateli za sjednané nájemné na dobu určitou nebo neurčitou.

Pokud jde o finanční leasing „jedná se o finanční operaci, která svým charakterem nahrazuje nájemci příslušného předmětu úvěr, potřebný pro jeho získání. Jde o zprostředkovaný vztah mezi výrobcem a nájemcem, mezi něž vstupuje leasingová společnost (často založená obchodní bankou formou její dceřiné společnosti).“³⁹ Leasingová společnost vyplatí kupní cenu výrobcí a sama se poté stává vlastníkem a pronajímatelem předmětu jeho konečnému uživateli. Uživatel leasingové společnosti nejprve platí dohodnuté splátky a na konci platnosti leasingové smlouvy odkoupí příslušný předmět za zůstatkovou cenu a stane se sám jejím majitelem. [4]

³⁸ MEJSTRÍK, Michal. *Základní principy bankovníctví*. 1. vydání. Praha : Karolinum, 2008. str. 360

³⁹ REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy*. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2008. str. 88

Nabízen je mnohdy i operativní leasing, ale ten bankovní sektor mnohdy neetabloje, a to z důvodu zpětného odkupu předmětu leasingu.⁴⁰

⁴⁰ Finanční leasing nesmí být zaměňován s operativním leasingem. U operativního leasingu pronajímatel předá leasingový předmět do užívání nájemci a ten platí pronajímateli nájemné. Po skončení smlouvy se věc vrací pronajímateli.

3 Legislativní rámec úvěrové zadluženosti

3.1 Zdravé zásady půjčování

K naplnění lidských cílů je v některých případech potřeba využít cizí zdroje (úvěry). Obecně lze zadlužení v jeho principu považovat za rozumné, ovšem za předpokladu přiměřeného rizika ve srovnání s objemem našeho majetku, výší příjmu a pouze v případě, že jsou podmínky úvěru pro nás přijatelné.

3.1.1 Úvěr versus koupě za hotové

Při zájmu koupě finančně nákladnější věci, kdy spotřebitel nedisponuje potřebnou peněžní částkou, má možnost volit ze dvou alternativ.

1) Na pořízení dané věci si uspořit

Výhody:

- nemusí se platit úrok ze zapůjčených finančních prostředků,
- narozdíl od úvěru nepřináší problémy.

Nevýhoda:

- dlouhé čekání na zakoupení dané věci. To platí zejména u statků⁴¹, jejichž tržní cena se pohybuje ve statisících např. automobil nebo nemovitost.

2) Požadovanou peněžní sumu si půjčit

Výhody:

- okamžité uspokojení svých potřeb,
- kupní cena zboží je rozložena do delšího časového úseku. Nižší jednorázové zatížení je ve výsledku vykoupeno vyššími náklady, než při koupi za hotové peníze,

Nevýhody:

- placení úroků,
- splácení především dlouhodobých úvěrů může ohrozit finanční situaci rodiny. [23]

⁴¹ **Statek** – cokoliv, co zvyšuje užitek. Výjimku tvoří nežádoucí statek, který užitek snižuje. Statky se dělí dle různých hledisek. Nemusí se jednat pouze o fyzické objekty, ale také služby.

3.1.2 Krátkodobé a dlouhodobé půjčky

Peněžní prostředky si můžeme zapůjčit na zboží krátkodobé spotřeby, jejich splatnost se pohybuje v řádu několika měsíců či let. U zboží dlouhodobé spotřeby se může splatnost pohybovat přes desítky let. Spotřebitel by měl mít na paměti zásadu: „Půjčujte si vždy jen na takové zboží, které splatíte dřív, než přestane sloužit!“⁴² V momentě, kdy zboží přestane fungovat (např. lednička), tak si ho s největší pravděpodobností bude chtít spotřebitel opatřit znovu. Nebude-li mít spotřebitel splacenou půjčku na již nefungující zboží, může se stát, že nebude mít dostatek finančních prostředků pro koupi nového zboží. Následkem je zacyklení úvěrového zatížení. [23]

3.1.3 Spotřeba versus investice

Zadluží-li se člověk koupí bytu či domu v rozumné ceně vzhledem k velikosti a příjmům rodiny, je zadlužení považováno za přijatelné. Bydlení je ve své podstatě též investicí, protože místo platby nájemného získává spotřebitel reálný byt, který může kdykoliv prodat.

Otázka vyvstává v případě, nakolik rozumné je brát si úvěr např. na spotřební elektroniku. Úvěry jsou krátkodobé a mnohdy „drahé“ a kupní cena elektroniky poměrně nízká. Na toto zboží jsou si lidé schopni ušetřit v relativně krátké době. Cena elektroniky postupem času klesá a kvalita roste. Úvěr je vhodný si zvolit, např. potřebuje-li člověk elektroniku ke své práci nebo z důvodu vzdělávání se. [23]

3.2 Zákon o spotřebitelském úvěru

3.2.1 Charakteristika zákona o spotřebitelském úvěru

Specifické podmínky smluv sjednávajících spotřebitelský úvěr upravuje zákon č.321/2001 Sb.. „Kdy jsou smluvními stranami na jedné straně spotřebitel (fyzická osoba jednající mimo rámec své podnikatelské činnosti a věřitel na straně druhé (fyzická nebo právnická osoba poskytující úvěr v rámci své podnikatelské činnosti).“⁴³ Zákon implementuje směrnici Rady ES 87/102/EHS do právního řádu ČR. Spotřebitelský úvěr může být sjednán v těchto typech smluv:

⁴² ZIKA, Martin. *Spotřebitelské úvěry a neschopnost splácet dluhy* [online]. Praha, 2006 [cit. 2011-11-20]. Jak využívat úvěry s rozumem aneb zdravé zásady půjčování peněz. Dostupné z WWW: <<http://www.spolcest.cz/spolecnou-cestou/>>. str. 18

⁴³ NEBESKÁ, Eva. *Spotřebitelské úvěry a neschopnost splácet dluhy* [online]. Praha, 2006 [cit. 2011-11-20]. Zákon o spotřebitelském úvěru. Dostupné z WWW: <<http://www.spolcest.cz/spolecnou-cestou/>>.str.32

- smlouva o úvěru,
- smlouva o půjčce,
- smlouva o koupi najaté věci, atd.

Záměrem zákona je garantování právní ochrany spotřebiteli bez rozdílu typu smlouvy, v jaké je spotřebitelský úvěr sjednáván.

Filozofií zákona je předpoklad, že spotřebitel je v závazkovém právním vztahu obvykle slabší smluvní stranou. Oproti poskytovateli úvěru nemá dostatečné znalosti, informace a zkušenosti, proto je zapotřebí posílit jeho právní ochranu. Zákon přispívá k vytvoření jednotnějšího a průhlednějšího právního prostředí na trhu spotřebitelských úvěrů. Jeho účinnost nabyla dne 1. 1. 2002. Zákon se však nevztahuje na poskytnuté spotřebitelské úvěry před tímto datem. [19]

3.2.2 Spotřebitelské úvěry, na které se zákon nevztahuje

Za spotřebitelský úvěr se považuje poskytnutí peněžních prostředků nebo odložená platba ve formě úvěru, půjčky nebo koupě najaté věci, za které je spotřebitel ze zákona povinen zaplatit. Existují však spotřebitelské úvěry, které i přestože vyhovují definici spotřebitelského úvěru byly ze zákona vyjmuty:

- úvěry poskytované na koupi, výstavbu, opravu nebo údržbu nemovitosti. Smlouvy na tyto úvěry jsou odlišné od běžných smluv spotřebitelského úvěru,
- spotřebitelský úvěr sjednaný nájemní smlouvou, která po uplynutí určité doby nezaručuje spotřebiteli převod vlastnického práva. Zákon se vztahuje na finanční leasing nikoli na operativní leasing,
- půjčku poskytnutou bez úroku nebo jakékoliv úplaty. Není zde potřeba spotřebitele chránit,
- úvěry na průběžné poskytování služeb (např. průběžné zahradnické práce), za které může spotřebitel platit v průběhu jejich poskytování formou splátek,
- úvěry nižší než 5 000 Kč nebo vyšší než 800 000 Kč.⁴⁴ U částek nižších než 5 000 Kč by právní úprava vedla ke zbytečnému administrativnímu zatěžování a u částky vyšší než 800 000 Kč se zpravidla liší svým charakterem od běžných smluv poskytování spotřebitelského úvěru,

⁴⁴ Hranice byly stanoveny s ohledem na finanční limity stanovené evropskou směrnicí a přihlédnutím k podmínkám ČR v době, kdy byl zákon navrhován.

- úvěry, jejichž splatnost nepřesahuje 3 měsíce, nebo jsou splatné nejvýše ve 4 splátkách nepřesahující dobu trvání 12 měsíců. Opět by právní úprava v mnohých případech vedla k administrativnímu zatěžování smluvních stran. [19]

3.2.3 Ukazatel RPSN na spotřebitelský úvěr

Zákon o spotřebitelském úvěru udává povinnost informovat spotřebitele o platebních podmínkách úvěru prostřednictvím ukazatele RPSN. Jeho nespornou předností je, že zohledňuje nejen platby splátek jistin a úroků, ale také platby dalších nákladů na spotřebitelský úvěr (poplatek za posouzení žádosti o úvěr, administrativní poplatek na vyřízení smlouvy, platba pojištění schopnosti splácet úvěr atd.). Dalším pozitivem RPSN je povinnost uvádět ho pro klienty v roční bázi, což jim umožňuje lepší orientaci. Výpočet RPSN u jedné splátky lze pomocí algoritmu. V případě dvou prostřednictvím kvadratické rovnice. U tří a více splátek, je nutné provést několik opakovaných aproximací⁴⁵ pomocí výpočetní techniky. Při výpočtu RPSN se doporučuje využít výpočet na webových stránkách ČOI.⁴⁶ [19]

3.2.4 Dozorový orgán

Dohledem na dodržování podmínek zákona je pověřena ČOI. Dozor spočívá v kontrole reklamy spotřebitelského úvěru a v kontrole spotřebitelských smluv. [19]

3.3 Úvěrové registry

3.3.1 Charakteristika úvěrových registrů

Jsou jedním z nástrojů pro efektivní řízení úvěrových rizik finančních institucí i společností působících v jiných oblastech podnikání, kde dochází k potřebě ověřování bonity klienta a jejich schopnosti dostát svým závazkům. [19]

“Obecně řečeno, úvěrový registr je databáze všech typů klientů, tedy fyzických osob občanů, fyzických osob podnikatelů i právnických osob, které „jsou spojeny“ s poskytnutým úvěrem. Jejich účelem je poskytovat obchodním bankám (ale nejenom jim) údaje o klientech, které potřebují pro poskytování úvěrů a zamezit tak poskytování úvěrů nebonitním klientům.“⁴⁷ Úvěrové registry obsahují tyto náležitosti o klientovi:

⁴⁵ **Aproximace** - přibližná hodnota čísla. Důvodem aproximace je příliš náročný výpočet funkce.

⁴⁶ www.coi.cz

⁴⁷ KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. Brno : Computer Press, 2005. str. 84

- identifikační údaje,
- údaje o jeho bonitě,
- jeho úvěrovou historii.

Pokud má klient „pozitivní“ úvěrovou historii, je zvýhodňován při posuzování žádosti o úvěr. Využívání úvěrových registrů urychluje proces posuzování žádostí o úvěr a díky nim může dojít i ke snížení úrokových sazeb z poskytnutých úvěrů. Úvěrové registry jsou využívány po celém světě. [2]

Úvěrové registry slouží věřitelům k tomu, aby účinně minimalizovaly riziko, že:

- se klient současně zadluží u více věřitelů menšími úvěry, které však v jejich součtu budou v takové výši, kterou nebude klient schopen splácet,
- klient bude ke splácení stávajících úvěrů využívat úvěry nové od jiných věřitelů,
- klient se špatnou úvěrovou minulostí bude čerpat nový úvěr u jiného věřitele, který bohužel jeho špatnou úvěrovou minulost nezná.

Úvěrové registry nepřinášejí výhody pouze věřitelům, ale také mají pozitivní dopady pro klienty a celou ekonomiku, jelikož snížená rizikovost úvěrů znamená celkové zvýšení sumy kontraktů poskytnutých finančními institucemi. Může také dojít např. ke snížení úroků z poskytovaných úvěrů, neboť úvěrové registry vyrovnávají informační základnu jednotlivých bank a ty poté musí nabízet konkurenčnější úrokové podmínky. Komplexní informace o úvěrech klientů přispívají k omezení rizika nadměrného zadlužení klientů. [19]

3.3.2 Dělení úvěrových registrů

1) Bankovní a všeobecné úvěrové registry

- a) Mezi bankovní registry patří - CRÚ a BRKI.
- b) Mezi všeobecné registry patří - NRKI a registr FO a registr IČ sdružení SOLUS.

2) Obligatorní a dobrovolné úvěrové registry

Jediným obligatorním úvěrem registrů působícím v ČR je CRÚ. Na ostatních úvěrových registrech je účast dobrovolná.

3) Pozitivní a negativní úvěrové registry

Negativní data obsahuje pouze registr FO a IČ sdružení SOLUS. Ostatní registry poskytují i pozitivní data (bonita, důvěryhodnost a platební morálka klientů).

4) Soukromé a veřejně úvěrové registry

Veřejným registrem je pouze CRÚ, který provozuje ČNB. Ostatní jsou v soukromém vlastnictví. [19]

3.3.3 Centrální registr úvěrů

CRÚ ze zákona provozuje ČNB. „Centrální registr úvěrů je informační systém, který soustřeďuje informace o **úvěrových závazcích fyzických osob podnikatelů a právnických osob** a umožňuje operativní výměnu těchto informací mezi účastníky CRÚ. Vzhledem k uvedenému zaměření nejsou v databázi CRÚ evidovány spotřebitelské úvěry fyzických osob, hypoteční úvěry fyzických osob, ručitelské závazky klientů, údaje o depozitních účtech (běžné účty bez povoleného debetu, spořicí, termínové účty).“⁴⁸

Účastníkem CRÚ jsou všechny banky a pobočky zahraničních bank působící na území ČR. Povinností účastníka CRÚ je provádění měsíční aktualizace databáze CRÚ.

Předmětem registrace jsou současné a potencionální závazky klientů:

- „čerpané úvěry, vč. kontokorentních,
- debety na běžných účtech nad stanovený limit (2 000 Kč),
- nečerpané úvěrové rámce a přísliby,
- vydané záruky,
- úvěrové ekvivalenty vybraných podrozvahových pohledávek.“⁴⁹ [10]

Klient má právo seznámit se s informacemi uvedenými v CRÚ a to prostřednictvím požadavku na pořízení výpisu, který klient předá ČNB. Za poskytnutí výpisu je klientovi účtována cena podle platného sazebníku ČNB. [2]

3.3.4 Bankovní registr klientských úvěrů

Provozuje ho společnost Czech Credit Bureau, a.s.. BRKÚ byl založen v červnu 2002. Účastníky BRKÚ mohou být všechny banky, které působí na českém trhu a nejsou v nucené správě nebo v likvidaci. Registr obsahuje informace pouze o úvěrových operacích klientů, neobsahuje např. o zůstatcích na běžných účtech. V BRKÚ jsou zachyceny historické údaje za poslední čtyři roky, po čtyřech letech po splácení půjčky či úvěru jsou všechny údaje vymazány. Údaje v registru jsou aktualizovány na základě údajů zaslaných bankami. Informace z BRKÚ může čerpat pouze ten subjekt, který do registru informace poskytuje. [2]

^{48, 49} Česká národní banka [online]. 2010 [cit. 2010-11-01]. Centrální registr úvěrů. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/centralni_registr_uveru/index.html>.

3.3.5 Nebankovní registr klientských informací

Provozuje ho také společnost Czech Credit Bureau, a.s.. NRKI představuje databázi údajů o smluvních vztazích mezi věřiteli a jejich klienty. Jeho členy jsou např. leasingové či splátkové společnosti. Obsahem NRKI jsou zejména základní identifikační údaje klientů (tj. jméno a příjmení, datum narození, rodné číslo a adresa bydliště), údaje o závazcích klientů, o včasnosti jejich plnění, o jejich zajištění apod. Nejsou však zpracovávány citlivé osobní údaje FO (např. údaje o zdravotním stavu apod.). Existuje zde i klientské centrum, které informuje klienty o údajích, které jsou o nich v NRKI zpracovávány. [16]

3.3.6 Registr FO a IČ sdružení SOLUS

Je dalším významným registrem působícím v ČR. Jeho členy jsou bankovní i nebankovní instituce. „Posláním tohoto sdružení založeného nikoli za účelem zisku je spolupráce, vzájemná pomoc a ochrana společných zájmů jeho členů a vytváření společné databáze subjektů, které neplní svoje povinnosti ve vztahu k finanční činnosti členů sdružení.“⁵⁰

SOLUS vytváří dva negativní registry klientských informací. V registru se shromažďují informace o klientech, kteří se dostali do problémů se splácením svých závazků vůči členům sdružení SOLUS. Jde o **Registr FO**, do něhož jsou zařazovány fyzické osoby (spotřebitelé). V **Registru IČ** jsou zařazovány fyzické osoby podnikatelé a právnické osoby. Aktivita sdružení mají přínosy i pro spotřebitele, kteří splácejí bezproblémově své závazky u členů sdružení, jelikož mají často snazší přístup ke službám členů sdružení. [2]

3.4 Urovnání sporů prostřednictvím soudu a mimosoudní urovnání sporů

3.4.1 Urovnání sporů prostřednictvím soudu

Patří mezi nejčastější způsoby, jakým se může věřitel domoci ochrany svých práv. Zde je výhodné obrátit se na nějakou advokátní kancelář. V případě, že se věřitel s advokátem dohodne na právním zastoupení, je podepsána mandátní smlouva, kde je stanovena i výše odměny advokáta nebo způsob jejího výpočtu. „Právní zástupce věřitele sepiše a podá žalobu k soudu. Žaloba specifikuje dlužníka (dlužníky) v daném sporu,

⁵⁰ KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. Brno : Computer Press, 2005. str. 87

povahu jeho závazku a na jejím základě je na dlužníkovi vymáháno splnění jeho závazku.“⁵¹

Pokud je v podané žalobě doložen věřitelův nárok, vydá soud platební rozkaz, ve kterém nařizuje, která osoba má zaplatit, komu zaplatit a co platí. Stane-li se, že některý z účastníků podá proti soudnímu řízení odpor nebo se nepodaří doručit platební rozkaz zúčastněným stranám, nařídí soud jednání. Během soudního řízení dokládá věřitel vznik své pohledávky a výsledkem jednání je rozsudek. V případě platebního rozkazu i soudního rozhodnutí je stanovena odvolací lhůta. Po uplynutí odvolací lhůty nabývá soudní rozhodnutí právní moci a stává se vykonatelným. Provedení nuceného výkonu rozhodnutí si může zajistit věřitel prostřednictvím soudu nebo soudních exekutorů. Čekací doba u soudních exekutorů je kratší než u soudu. Je tomu tak, protože soudní vykonavatelé realizují výkony rozhodnutí postupně. Dožaduje-li se věřitel svých práv soudní cestou, tak je povinen i hradit soudní poplatky, které jsou stanoveny buď procentem z hodnoty předmětu, nebo pevnou sazbou. U hodnoty předmětu do 15 000 Kč představují soudní poplatky 600 Kč a nad 15 000 Kč činí 4% z hodnoty předmětu sporu. Délka soudního řízení a jeho finanční náročnost někdy způsobuje, že ochrana práv je výrazně oslabena či dokonce popřena, proto se stále více prosazuje trend řešení spotřebitelsko – právních vztahů mimosoudní cestou. [20]

3.4.2 Mimosoudní urovnání sporů

Někteří poskytovatelé úvěrů a půjček zahrnují do svých smluv či všeobecných podmínek „rozhodčí doložku“, jejímž prostřednictvím se smluvní strany zavazují, že jakýkoli majetkový spor bude rozhodnut v rozhodčím řízení. [20]

Základní druhy mimosoudního urovnání sporů

1) Rozhodčí řízení (arbitráž)

Probíhá pod kontrolou účastníků, na základě písemné smlouvy, kterou si účastníci stanovili, že jejich spor bude rozhodnut vybraným nezávislým subjektem namísto soudu. Výsledkem řízení je rozhodčí nález. Ten je pro obě strany závazný a na jeho základě může být nařízena exekuce proti straně, která rozhodčí nález dobrovolně neplní.

⁵¹ SYROVÁTKOVÁ, Štěpánka; MACHALÍČEK, Josef; CHRISTOVÁ, Jana. *Dluhová problematika : Informační brožura* [online]. dodatek k 1. vydání . Plzeň : Člověk v tísni, 2008 [cit. 2011-11-01]. Dostupné z WWW: <http://www.spotřebitelskyudel.cz/wp-content/dluhova_problematika.pdf>. str. 34

2) Mediace

„Metoda rychlého a kultivovaného mimosoudního řešení konfliktů a sporů za asistence třetí neutrální strany – mediátora, který vede jednání sporných stran tak, aby dosáhli vzájemně přijatelné dohody.“⁵² Mediace je neformální proces řešení konfliktu. Strany mají nad jejím průběhem kontrolu a mohou od ní kdykoli upustit. Výsledkem je dohoda o narovnání, která není exekucním titulem. [17]

3.5 Exekuce

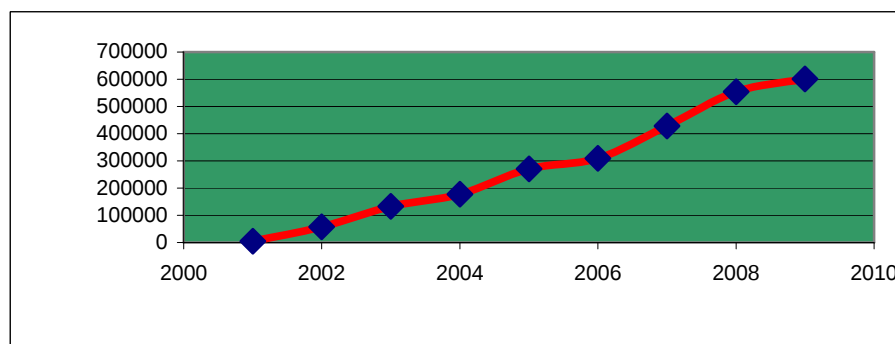
3.5.1.1 Vymezení pojmu

Exekuce je jedním ze způsobů, jak se může věřitel vůči dlužníkovi domoci svých práv, která mu byla uznána. Pro provedení exekuce je nutná existence exekucního titulu. Na jeho základě lze poté podat návrh na řízení exekuce okresnímu soudu (obvodnímu soudu v Praze) podle místa bydliště nebo sídla dlužníka. Z exekucního titulu vyplývá, kdo je věřitelem a kdo je dlužník, a také předmět, k němuž je exekuce vztažena. Exekucním titulem může být např. rozhodnutí soudu nebo rozhodčí nález, exekutorský nebo notářský zápis se svolením k vykonatelnosti, rozhodnutí orgánů státní správy a územní samosprávy. [17]

3.5.1.2 Historie exekuce

V ČR fungují exekutoři teprve od roku 2001, přestože snahy o jejich zavedení se datují již od roku 1997. Při vzniku se ČR inspirovala zejména francouzskou a slovenskou úpravou. Za hlavní výhodu je považována rychlost exekuce, jelikož vymáhání dluhů soudní cestou je mnohem delší a u českých soudů leží návrhy na provedení výkonu i několik let. Po zavedení exekutorů v ČR se odvolával téměř skoro každý 2. dlužník. V současnosti je situace odlišná a odvolává se asi jen 1% případů, jelikož odvolání dlužníka k odvolávacímu soudu se prodlužuje o několik měsíců a zvyšuje jeho náklady. Počet nařízených exekucí v ČR neustále roste, což dokládá i graf 3.1. [1]

⁵² LUHANOVÁ, Jana. *Spotřebitelské úvěry a neschopnost splácet dluhy* [online]. Praha, 2006 [cit. 2011-11-22]. Mimosoudní urovnání sporů ve spotřebitelských věcech, se zvláštním zřetelem na spotřebitelské úvěry. Dostupné z WWW: <<http://www.spolcest.cz/spolecnou-cestou/>>. str. 85

Graf 3.1 Vývoj počtu nařízených exekucí v letech 2001 – 2009

Zdroj: www.exekutorskacomora.cz, vlastní zpracování

3.5.1.3 Průběh exekuce

Rozhodnout o nařízení exekuce musí soud do 15 dnů od doručení návrhu věřitele, poté je věřitel vyzván exekutorem ke složení zálohy na náklady exekuce. Většinou se tato částka pohybuje okolo 5% z vymáhané částky. Bude-li exekuce úspěšná, dostane věřitel zálohu zpět, neboť veškeré náklady exekuce, včetně zákonem stanovené 15% odměny exekutora, jsou vymáhány na dlužníkovi. K provedení exekuce pověří soud konkrétního soudního exekutora. Exekuční řízení může být provedeno podle exekučního řádu (zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti) nebo podle občanského soudního řádu (zákon č. 99/1963 Sb.). V případě exekučního řádu zjišťuje exekutor majetkovou a finanční situaci dlužníka a na základě zjištění volí vhodný způsob provedení exekuce. Naproti tomu rozhodnutí podle občanského soudního řízení musí sám věřitel určit, jakým způsobem bude exekuce provedena. [20]

3.5.1.4 Způsoby provedení exekuce

Exekuci lze provést 3 základními způsoby:

- 1) zaplacením peněžitě částky** – lze ji vykonat prostřednictvím:
 - a) srážek ze mzdy a některých jiných příjmů,
 - b) příkázáním pohledávky – např. z bankovních vkladů (mzda),
 - c) prodejem movitých a nemovitých věcí.
- 2) uložením jiné povinnosti než zaplacení peněžitě částky**, kterou lze vykonat:
 - a) „vyklizením,
 - b) odebráním věci,
 - c) rozdělením věci,

d) provedením prací a výkonů.⁵³

3) exekuci prodejem zástavy, lze provést:

- a) „prodejem zastavených movitých a nemovitých věcí,
- b) prodejem věcí hromadných,
- c) prodejem souborů věcí a bytů nebo nebytových prostorů ve vlastnictví podle zvláštního zákona,
- d) příkázáním zastavené peněžité pohledávky,
- e) postižením zastavených jiných majetkových práv.“⁵⁴ [20]

3.6 Oddlužení (osobní bankrot)

Oddlužení umožňuje lidem jednou za život se zbavit svých dluhů. Předmětem oddlužení je přiznání veškerého majetku, prodej veškerého majetku, ze kterého je uhrazena část dluhu a dohodnutí splátek u dalších dluhů po určité období. Ostatní dluhy propadnou a věřitelé přijdou zkrátka. Po oddlužení může opět osoba začít ekonomicky fungovat. V případě, že by se člověk znovu dostal do zadlužení, poté už se nemůže znovu oddlužit a kromě toho se mu navíc obnoví původní dluhy. [20]

V ČR lze oddlužení využívat od 1. ledna 2008, kdy vstoupil v platnost zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení. Tento zákon nahradil zákon o konkurzu a vyrovnání. V procesu oddlužení je od dlužníka vyžadována aktivita, neboť oddlužení je chápáno jako pomoc dlužníkovi mimo exekuční režim. V okamžiku, kdy chce FO začít s oddlužením, tak se musí obrátit na soud s návrhem na oddlužení. Navrhne, jak chce svůj dluh řešit a soud následně stanoví insolvenčního správce a zároveň vyzve i věřitele, aby s oddlužením FO souhlasili. Když věřitelé souhlasí, může začít proces oddlužení. Jeho součástí je rozprodání majetku, který dlužník nepotřebuje bezprostředně ke svému životu a k zajištění příjmů na splácení a po dobu 5 let má dlužník jen životní minimum. Po uplynutí této doby se mu zbytek dluhu odpustí, což je považováno za náklad věřitele. [1]

Pro osoby sociálně vyloučené, které nemají dostatečné znalosti, se bez odborné pomoci může tento institut stát nedosažitelným. Ze strany věřitelů je přijímán zpravidla pozitivně, jelikož dochází k urychlení procesu vymáhání jejich pohledávek. [20]

^{53,54} LUHANOVÁ, Jana. *Spotřebitelské úvěry a neschopnost splácet dluhy* [online]. Praha, 2006 [cit. 2011-11-22]. Mimosoudní urovnání sporů ve spotřebitelských věcech, se zvláštním zřetelem na spotřebitelské úvěry. Dostupné z WWW: <<http://www.spolcest.cz/spolecnou-cestou/>>. str. 44

4 Vývoj zadluženosti domácností

4.1 Vývoj zadluženosti českých domácností v letech 2004 – 2010

Výběr let pro komparaci byl navolen, tak aby zahrnoval všechny důležité mezníky ekonomického vývoje v ČR. Rok 2004 znamenal pro ČR vstup do EU. Od té doby až do roku 2007 byla ČR ve velkém rozmachu a hodnoty HDP se postupně zvyšovaly. V letech 2008 – 2010 byla ČR poznamenána celosvětovou hospodářskou a finanční krizí.

4.1.1 Zadluženost domácností v roce 2004

V roce 2004 nízké úrokové sazby a větší nabídka finančních služeb lákaly domácnosti, aby žily na úvěr. Úrokové sazby k 31. 12. 2004 činily ze stavu úvěrů domácnostem 11,63% p.a., na spotřebu 14,42% p.a., na bydlení 5,17% p.a. a na ostatní úvěry 6,05% p.a.. [11]

Nejenom české domácnosti, ale i podniky si půjčovaly stále více peněz oproti předchozímu období. Lidé se nebáli rostoucí nezaměstnanosti ani možných změn, které mohl přinést vstup ČR do EU⁵⁵. Ekonomové v tomto období prorokovali, že zadluženost v dalším období bude i nadále růst. Zvyšující se zadluženost domácností povzbuzovala soukromou spotřebu a tím růst celé ekonomiky. [23]

Za růstem objemu úvěrů stály převážně výše zmiňované nízké úrokové sazby, které jsou zobrazeny v grafu 4.10, ale i změna přístupu domácností k zadlužení. Život na dluh kritizovali odboráři, kteří poukazovali na to, že průměrná česká rodina bankám dlužila v roce 2003 již 90 000 Kč. Pro obyvatelstvo bylo velkým rizikem, že přijdou o svou práci a nebudou mít z čeho své dluhy splácet. [23]

Celkové zadlužení domácností za tento rok není známo, jelikož ČNB poskytuje informace o zadluženosti domácností vůči ostatním finančním institucím až od roku 2005. Objem úvěrů poskytnutých domácnostem bankami činil 315,217 mld. Kč. [11]

Úvěry obyvatelstvu nejvýraznějším způsobem přispívaly k meziročnímu růstu úvěrů poskytnutých soukromému nefinančnímu sektoru. Enormní nárůst hypotečních úvěrů napomohl postupnému přibližování se úrovni zemí EU, kde jejich poskytování má dlouholetou tradici a tvoří důležitý segment na trhu bankovních úvěrů. Lidé si začínali stále více půjčovat, ale i od nebankovních subjektů formou leasingu či nákupu na splátky, a to hlavně před Vánocemi. [23]

⁵⁵ **Evropská unie** - ekonomická a politická unie, která byla založena v roce 1993. Poslední rozšíření proběhlo v roce 2007 a unie zahrnuje po tomto roce dodnes 27 evropských států.

Na straně úvěrů domácností rostou úvěry na bydlení (se státní podporou i bez státní podpory) a úvěry ze stavebního spoření. Zpomaluje se však růst bankovních spotřebitelských úvěrů, jelikož jim konkurují nebankovní spotřebitelské úvěry, splátkový prodej či leasing poskytovaný obyvatelům. [23]

I přes často diskutovaný enormní nárůst dynamiky úvěrů obyvatelstvu jsou prozatím tyto úvěry, v rámci celkových bilancí domácností, vůči aktivním položkám relativně nízké. Podíl celkových aktiv domácností k jejich finančním závazkům je více než sedminásobný. [23]

Od vstupu ČR do EU v květnu začala platit v ČR směrnice EU týkající se tzv. jednotné licence⁵⁶. K 31. 12. 2004 v ČR působilo 35 bank a poboček zahraničních bank. Všech 9 zahraničních poboček automaticky přešlo na režim jednotné bankovní licence. [23]

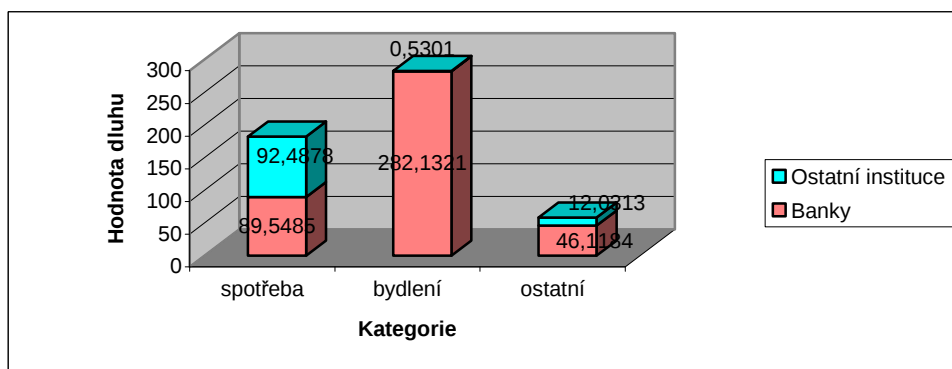
4.1.2 Zadluženost domácností v roce 2005

V tomto roce měly domácnosti k 31. 12. 2005 půjčeno celkem 522,8483 mld. Kč, z toho od bankovního sektoru 417,799 mld. Kč, což představuje meziroční nárůst téměř o 32,5%. Zbýlou část tvoří finanční prostředky poskytnuté ostatními finančními institucemi domácnostem a to v hodnotě 105, 049 mld. Kč. Instituce poskytující finanční leasing se podílely na hodnotě 105, 049 mld. Kč 51% (53,7809 mld. Kč), společnosti ostatního úvěrování 49% (51, 2684 mld. Kč) a faktoringové a forfaitingové společnosti nulovou částkou. [11]

V růstu úvěrů dominantní postavení zaujímaly úvěry na bydlení 54% (282,662 mld. Kč) a spotřebitelské úvěry 35% (182,0363 mld. Kč). Ostatní úvěry poskytnuté domácnostem tvořily jen nepatrnou část z celkové částky, a to 11% (58,150 mld. Kč). Poměr podílu bank a ostatních institucí na výše zmíněných částkách dokládá graf 4.1. [11]

Významným faktorem růstu úvěrů na bydlení byly příznivé vnější ekonomické podmínky s předpokladem jejich přetrvání i prostředí nízkých úrokových sazeb. Úrokové sazby na úvěry byly v roce 2005 podstatně nižší než v roce 2004. Úrokové sazby k 31. 12. 2005 nabývaly hodnot: úvěry domácnostem 10,94% p.a., na spotřebu 12,52 % p.a., na bydlení 4,45% p.a. a na ostatní úvěry 5,67% p.a.. [11]

⁵⁶ Jednotná licence - banky ze zemí EU mohou provádět činnosti k nimž mají oprávnění ze svého (domovského) státu na území jiného členského státu EU aniž by musel žádat tento (hostitelský) stát o souhlas.

**Graf 4.1 Zadluženost českých domácností u bank a jiných institucí
k 31.12. 2005 (v mld. Kč)**

Zdroj: www.cnb.cz, vlastní zpracování

Vývoj zadluženosti byl posilován tlakem poptávky silných populačních ročníků řešících aktuální bytové potřeby. Avizovaná možnost uvolnění regulovaného nájemného znamenala pro většinu domácností upřednostnění vlastního bydlení před pronájmem bytových prostor u širokého okruhu obyvatel. Specificky domácnosti ovlivnilo i očekávané zvýšení DPH⁵⁷ na stavební práce počátkem roku 2008. [24]

Banky se snažily na klienty zapůsobit. Kromě nových variant hypotečních úvěrů předkládaly i doplňkové služby s nimi související. V ČR v tomto roce existovalo 36 bank a poboček (včetně 6 stavebních spořitelen a 12 poboček zahraničních bank), z nichž 25 mělo možnost uzavřít úvěrovou smlouvu hypotečního úvěru. Velkou změnu zaznamenaly krátkodobé úvěry, jejich meziroční růst byl způsoben zejména zvýšením objemu kontokorentních úvěrů a úvěrů z kreditních karet. [11]

Posledních pět let se nejvíce zadlužovaly domácnosti s relativně vyššími příjmy. V poslední době se však velice často zadlužovaly nízko-příjmové domácnosti. U těchto domácností byla rizikovým faktorem vedle nižších úspor i závislost na sociálních příjmech, které mohly být střednědobě ovlivněny případným provedením reformy veřejných financí. Pozitivní bylo, že sociální příjmy byly nejvýznamnější pro rodiny s podprůměrnými, ale ne nejnižšími příjmy. Podprůměrné rodiny (většinou rodiny důchodců) se zadlužovaly poměrně málo. [24]

1.1 ⁵⁷ **DPH** - daň z přidané hodnoty. Je jedním z nejdůležitějších příjmů státního rozpočtu a platí ji všichni při nákupu zboží a služeb. Do roku 2005 je na stavební práce uplatňována snížená sazba 5%. Od roku 2008 bude uplatňována na stavební práce základní sazba 19% a snížená sazba bude zvýšena na 9% a bude uplatňována pouze při stavebních činnostech vymezených zákonem č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty

Domácnosti často přeceňovaly své finanční možnosti a půjčovaly si více peněz, než byly v budoucnosti schopny splácet. Objevovalo se mnoho případů drobných dluhů nepřevyšujících deset tisíc korun. Jednalo se především o nezaplacené pokuty policii a dopravním podnikům, účty za elektřinu, zdravotní pojištění atd. Mezi nejčastější způsoby vymáhání dluhů v roce 2005 prostřednictvím exekutorů patřilo zabavování majetků a strhávání dlužných částek přímo z bankovních účtů dlužníků. Počet exekucí se oproti roku 2004 prudce zvýšil. V roce 2004 činil přes 177 000 případů a v roce 2005 se jednalo o více než 270 000 exekucí, což znamenalo meziroční nárůst o 53% soudně nařízených exekucí. [24]

4.1.3 Zadluženost domácností v roce 2006

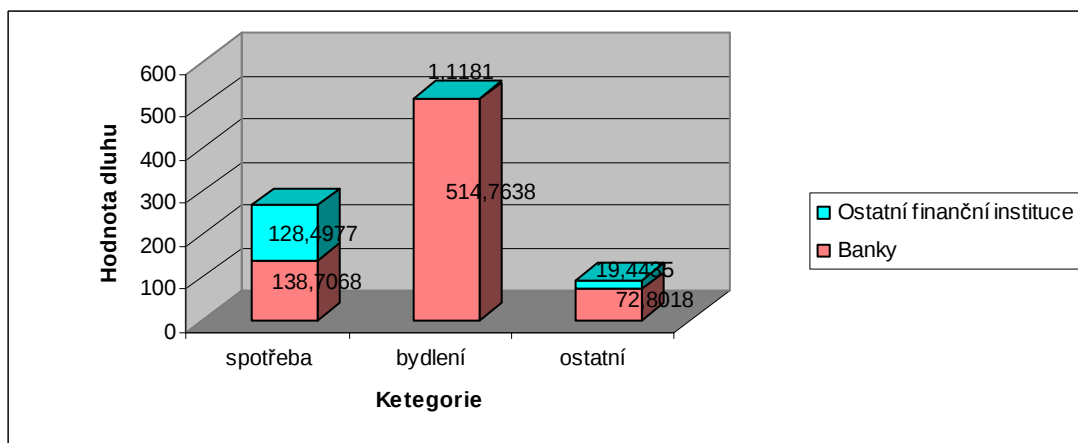
I nadále docházelo ke zvyšování zadluženosti domácností, i když s klesající dynamikou, jak ukazuje i graf 4.7. Ve srovnání s vyspělými zeměmi EU zůstává míra zadlužení českých domácností určená poměrem dluhu k HDP zhruba třetinová (20%). [25]

Celková zadluženost domácností vzrostla na 655,436 mld. Kč. V roce 2006 pokračoval rychlý růst úvěrů obyvatelstvu od bank, které dosáhly výše 540,638 mld. Kč. Jejich roční tempo dosáhlo 29,4%, což je ve srovnání s předchozím rokem méně. Od nebankovních institucí měly domácnosti půjčeno 114,7979 mld. Kč, meziročně tato částka vzrostla o 10%. Hodnotu 114,7979 mld. Kč domácnosti získaly v 50% podílu od společností provozujících finanční leasing (57,2542 mld. Kč) a zbytek podílu od společností poskytujících ostatní úvěrování (57,5437 mld. Kč). [11]

Úvěry na bydlení poskytnuté bankami i ostatními finančními institucemi tvořily 54% (282,662 mld. Kč), spotřebitelské úvěry 35% (182,0363 mld. Kč) a 11% (58,150 mld. Kč) ostatní úvěry. Tyto skutečnosti dokládá graf 4.1. [11]

Na konci roku na českém trhu působí 24 bank a stavebních spořitelů a 13 poboček zahraničních bank. Úrokové sazby související s úvěrováním domácností v roce 2006 nebyly ve srovnání s rokem 2005 mnoho odlišné. [25]

K 31. 12. 2006 byly evidovány úrokové sazby: ze stavu úvěrů domácnostem 10,76% p.a., na spotřebu 12,86 % p.a., na bydlení 4,58% p.a. a na poskytování ostatních úvěrů 5,97% p.a.. [11]

**Graf 4.2 Zadluženost českých domácností u bank a jiných institucí
k 31.12. 2006 (v mld. Kč)**

Zdroj: www.cnb.cz, vlastní zpracování

Velice rizikovým začínalo být zadlužení domácnosti pouze s jedním živitelem. V případě ztráty zaměstnání nebo nemoci živitele by nebyla ve většině případů schopna dostát všem svým závazkům. Růst zadlužení obyvatelstva v tomto roce byl důsledkem aktuálního i očekávaného růstu příjmů, konkurenčního boje mezi bankami a relativně přetrvávajících nízkých úrokových sazeb. Významnou roli sehrála v tomto roce i nejistota týkající se budoucích cen nemovitostí. Banky se snažily zvyšovat své tržní podíly nejen prostřednictvím nových úvěrů, ale i převzetím již existujících úvěrů poskytnutých dříve jinou bankou. [25]

Počet nařízených exekucí v tomto roce vystoupal na 309 000, meziroční růst však velice zpomalil a docházelo ke zrychlení exekučního řízení. Pozitivním jevem bylo především snížení počtu odvolání proti exekučnímu řízení, což přispělo k vyšší transparentnosti a efektivnosti exekučních řízení.[11]

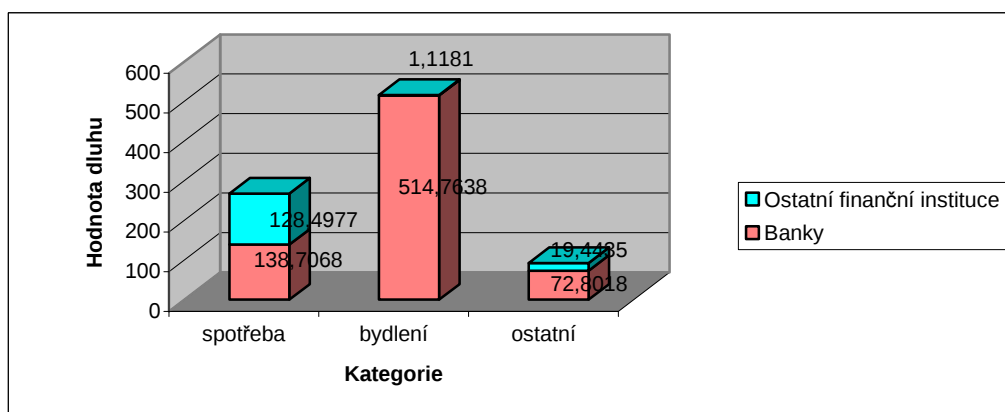
4.1.4 Zadluženost domácností v roce 2007

Domácnosti dále pokračovaly ve zvyšování svého zadlužení, avšak ve srovnání se zeměmi EU, zůstává jejich míra zadlužení nižší. Celkový dluh českých domácností vyjádřený poměrem k HDP vzrostl na cca 23%. [26]

Rizikem je předlužení některých skupin obyvatelstva řešících své problémy se splácením dalších úvěrů s často vysokými úroky. Tento segment spotřebitelů se dostává kvůli své nízké bonitě do dluhové pasti. Rostoucí míra jejich zadluženosti

je doprovázena snížením jejich hrubé míry úspor, která v roce 2007 činila 5,1% a stala se nejnižší hodnotou za posledních deset let. [26]

Celková zadluženost domácností ke konci roku 2007 činila 875,332 mld. Kč, z toho úvěry obyvatelstvu poskytnuté bankami dosáhly částky 726,273 mld. Kč, což představuje meziroční nárůst o 34,3%. Od ostatních finančních institucí domácnosti získaly úvěry v hodnotě 149, 059 mld. Kč. Meziročně vzrostla tato hodnota úvěrů o 30%. Mezi ostatními finančními institucemi se s největším podílem a to 53% (78,8267 mld. Kč) podílely instituce poskytující finanční leasing a 47% (70,2326 mld. Kč). Společnosti provozující faktoringové a forfaitingové nejsou ani v tomto roce domácnostmi využívány, proto jejich podíl na hodnotě 149, 059 mld. Kč je opět nulový. Na celkové zadluženosti se podílely úvěry na bydlení 59% (515,8819 mld. Kč), úvěry na spotřebu 30,5% (267,2045 mld. Kč) a ostatní úvěry tvoří 10,5% (92,2453 mld. Kč). Tyto hodnoty potvrzuje graf 4.3, kde je znázorněn poměr úvěrů poskytnutých domácnostem bankami a ostatními finančními institucemi. [11]

**Graf 4.3 Zadluženost českých domácností u bank a jiných institucí
k 31.12. 2007 (v mld. Kč)**

Zdroj: www.cnb.cz, vlastní zpracování

Počet bank a stavebních spořitelen činil na konci tohoto roku 23 bank a 14 zahraničních poboček. Úrokové sazby jsou k 31. 12. 2007 oproti předchozímu roku ve všech případech vyšší: na úvěry domácnostem 11,81% p.a., na spotřebu 12,94% p.a., na bydlení 5,27 % p.a. a na ostatní úvěry 6,42% p.a.. [26]

Problémem dlužníků začínala být jejich nízká finanční gramotnost a také nekalé obchodní praktiky věřitelů. K potlačení těchto problémů mělo pozitivně přispět plánované zavedení finančního vzdělávání do základních a středních škol.

Lidem v těžkých životních situacích vedoucích k zadlužování pomáhalo několik občanských sdružení a občanských poraden. Jednalo se např. sdružení SPES⁵⁸, Asociace občanských poraden, Sdružení na ochranu spotřebitelů a Člověk v tísni. Podle informací sdružení SPES a Poradny při finanční síti se počet vyhledávajících pomoc u výše zmíněných organizací zvyšoval. Poradny často navštěvovali muži ve věku mezi 30 - 40 lety, ženatí v průměru se 2 dětmi, s průměrným měsíčním příjmem mezi 15 - 25 000 Kč. [26]

4.1.5 Zadluženost domácností v roce 2008

Zpomalování ekonomiky se začalo projevovat na konci roku 2008 i v sektoru domácností. Zvýšená nejistota budoucích příjmů domácností se podílela na zpomalování dynamiky úvěrů obyvatelstvu. Tato skutečnost se nejvíce projevila u spotřebitelských úvěrů přijatých domácnostmi od nebankovních institucí, hodnota úvěrů se meziročně zvýšila o pouhých 6%. [27]

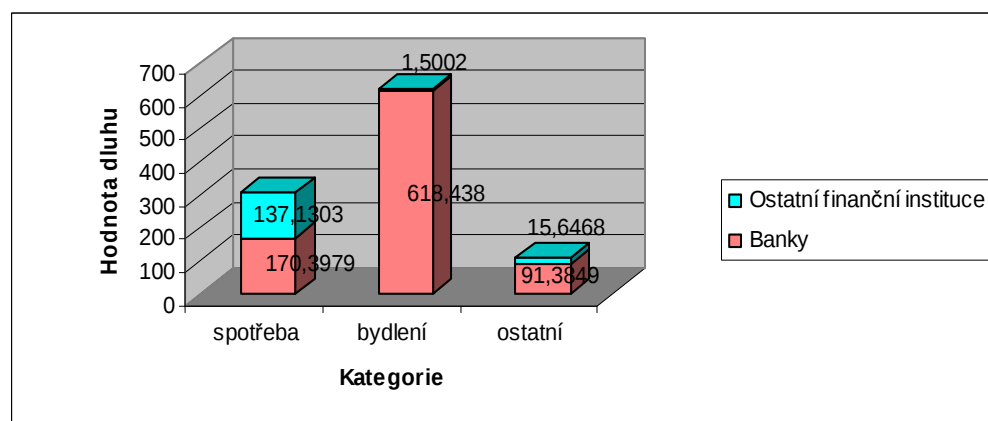
Během roku 2008 došlo ke korekci vysokého tempa zadlužování se z minulých let. K 31. 12. 2008 byla zaznamenána celková zadluženost domácností ve výši 1034,498 mld. Kč a banky poskytly domácnostem úvěry ve výši 880,221 mld. Kč, což v meziročním tempu představovalo nárůst o 21%. Ostatní finanční instituce se podílely na celkové zadluženosti domácností částkou 154,277 mld. Kč, meziročně tento dluh vzrostl o 3,5%. Zpomalení míry růstu zadluženosti je patrné z poklesu obou hodnot meziročního tempa. Tento pokles je zřejmý zejména z grafů 4.8 a 4.9. U společností provozujících finanční leasing byl zaznamenán procentní pokles podílu oproti předcházejícímu roku. V tomto roce byl pouze 46% (70,7114 mld. Kč) a naopak u institucí poskytujících ostatní úvěry podíl vzrostl na 54% (83,5659 mld. Kč). Struktura úvěrů v tomto roce byla podobná té v roce 2007. Spotřebitelské úvěry se na celkové zadluženosti domácností podílely 30% (307,528 mld. Kč), úvěry na bydlení 60% (619,938 mld. Kč) a ostatní úvěry 10% (107,0317 mld. Kč). Tato skutečnost je znázorněna v grafu 4.4. [11]

V roce 2007 narůstaly problémy se splácením závazků domácností. Rizikem pro domácnosti bylo zhoršení jejich platební schopnosti v důsledku zhoršující se situace na trhu práce. Ke zmírnění negativních důsledků ekonomického vývoje na sektor domácností mělo přispět preventivní působení ČNB v oblasti finančního vzdělávání.

⁵⁸ SPES - Občanské sdružení založené na pomoc lidem v obtížné majetkové situaci, do které se dostali v důsledku svého předlužení. Je také vzdělávací organizací, která chce svými projekty na středních školách a mezi ohroženými skupinami obyvatelstva přispívat k větší ekonomické gramotnosti české populace. Nepomáhá lidem finančně, ale poskytuje jim rady.

Poměr dluhu k HDP v tomto roce se zvýšil na 25% a je ve srovnání se zeměmi eurozóny⁵⁹ podstatně nižší, stejně jako v předešlých letech. K 31. 12. 2008 bylo evidováno 21 bank (včetně 5 stavebních spořitelů), 14 zahraničních poboček. [27]

Úrokové sazby se oproti výše sledovaným obdobím zvýšily: úvěry domácnostem 13,29% p.a., na spotřebu 13,36% p.a., na bydlení 5,59% p.a. na ostatní úvěry 6,89% p.a.. [11]

**Graf 4.4 Zadluženost českých domácností u bank a jiných institucí
k 31.12. 2008 (v mld. Kč)**

Zdroj: www.cnb.cz, vlastní zpracování

Od 1. 1. 2008 začal platit nový insolvenční zákon, tzv. osobní bankrot. Předlužení lidé tuto možnost začali využívat. Po zvýšeném zájmu v prvních měsících účinnosti zákona se od května do prosince roku 2008 pohybovalo podání návrhů na oddlužení okolo stovky měsíčně. Bylo předpokládáno, že počet návrhů bude přibývat z důvodu postupného využívání tohoto instrumentu, tak i v souvislosti s narůstající ekonomickou recesí, která měla dopad na disponibilní příjmy⁶⁰ obyvatel. [27]

4.1.6 Zadluženost domácností v roce 2009

Zadluženost domácností v roce 2009 dosáhla hodnoty 1108,504 mld. Kč. České domácnosti ke konci roku 2009 dlužily bankám 983,3041 mld. Kč. Tempo zadlužování českých domácností u bankovního sektoru se snížilo na 12% a dluh u ostatních finančních institucí se snížil o 23% na 125,1999 mld. Kč. Na této hodnotě se podílely instituce poskytující finanční leasing 45% (55,8241 mld. Kč) a ostatní instituce zbylými 55%

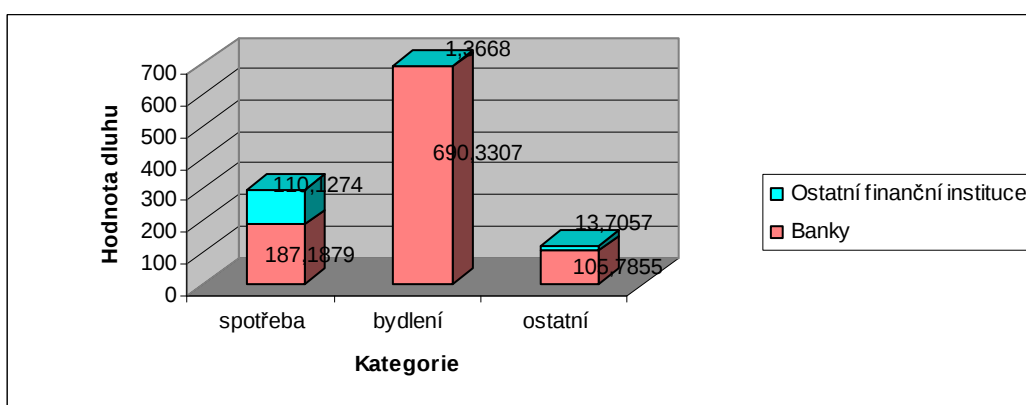
⁵⁹ **Eurozóna** - je území Evropské unie, na kterém se používá společná evropská měna euro.

⁶⁰ **Disponibilní příjem domácností** - příjem, který zůstane domácnosti po zdanění. Tento příjem je rozdělen mezi spotřebu a úspory.

(69,3759 mld. Kč). To vše v důsledku nepříznivého vývoje tuzemské ekonomiky. Poměr dluhu na HDP v tomto roce činil 30%. Hospodářský pokles zasáhl nejen podnikovou sféru, ale také i sektor domácností prostřednictvím jeho dopadu do jejich bilancí. Zadluženost domácností byla z 27% (297,3153 mld. Kč) tvořena spotřebitelskými úvěry, 62% (691,938 mld. Kč) úvěry na bydlení a 11% (119,4912 mld. Kč) ostatními úvěry. Tyto podíly jsou viditelné z grafu 4.5. [11]

Na trhu poskytovalo finanční služby 16 bank, 5 stavebních spořitelen a 16 zahraničních poboček. [28]

Úrokové sazby se postupně značně zvyšovaly: na úvěry domácnostem činily 14,64% p.a., na spotřebu 14,29% p.a., na bydlení 5,56% p.a. a na ostatní úvěry 6,31% p.a.. [11]

**Graf 4.5 Zadluženost českých domácností u bank a jiných institucí
k 31.12. 2009 (v mld. Kč)**

Zdroj: www.cnb.cz, vlastní zpracování

Hlavním rizikem zůstala zhoršující se situace na trhu práce, která ovlivňovala spotřebu domácností a jejich schopnost splácet dříve vytvořené závazky. V průběhu roku 2009 podniky na klesající poptávku po jejich zboží a službách reagovaly redukcí počtu stálých i dočasných zaměstnanců. Zatímco v první fázi zpomalení hospodářského růstu podniky propouštěly především pracovníky s nižší kvalifikací, tak v následující fázi recese se snižování počtu zaměstnanců dotklo všech profesí. S postupným ožíváním ekonomiky v následujících obdobích se předpokládalo, že podniky budou znovu vytvářet nová pracovní místa a dojde tak ke zlepšení situace na pracovním trhu. [28]

Dalším nepříznivým vlivem pro domácnosti byly rostoucí náklady na obsluhu dluhu. Vlivem postupného přitvrzování úvěrových standardů bank došlo v posledních letech k růstu průměrných úrokových sazeb z bankovních úvěrů domácnostem. Klesající

příjmy a neklesající úrokové náklady dluhů snižovaly finanční rezervu domácností. Skladba úvěrů na bydlení se posunula k delším splatnostem. [28]

Domácnosti se v tomto roce zadlužily kvůli vysokým výdajům na spotřebu. Nejvíce na telekomunikační služby, zdraví a vzdělání. Domácnosti k vyšší spotřebě podle závěrů statistiků motivoval účinný marketing zprostředkovatelů a snadná dostupnost peněz. Byly udávány prognózy, že tempo zadlužování poroste jen velmi pomalu, jelikož banky v důsledku finanční krize byly opatrnější v půjčování finančních prostředků, a stejně tak domácnosti se nechtěly zadlužovat. [28]

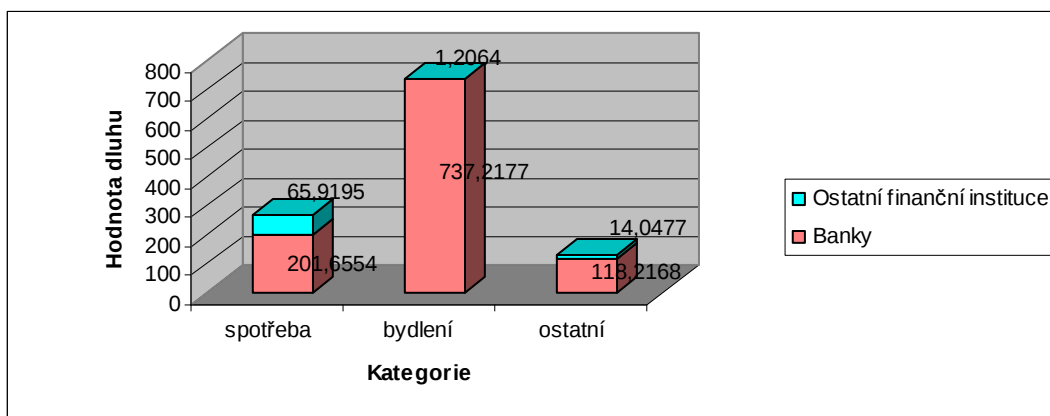
4.1.7 Zadluženost domácností v roce 2010

Dluh českých domácností u bank a ostatních finančních institucí se na konci roku 2010 pohyboval na úrovni 11386,264 mld. Kč. Zadluženost českých domácností tak neustále rostla. Zadluženost domácností u bankovních institucí činila 1057,090 mld. Kč, meziročně tento dluh vzrostl o 7,5%. U ostatních institucí měly domácnosti závazky ve výši 81,1736 mld. Kč, meziročně tato hodnota poklesla o 35%. Společnosti poskytující finanční leasing se na částce 81,1736 mld. Kč podílely 43% (34,750 mld. Kč) a ostatní finanční instituce zbylými 57%. Společnosti nabízející faktoringové a forfaitingové operace nebyly stejně jako v předchozích letech českými domácnostmi využívány. Struktura zadluženosti domácností byla v roce 2010 tvořena 23,5% (267,5749 mld. Kč) úvěry na spotřebu, 65% (738,4241 mld. Kč) úvěry na bydlení a 11,5% (132,2645 mld. Kč) ostatními úvěry. V grafu 4.6 je znázorněn podíl bank a ostatních institucí na celkové zadluženosti domácností podle jednotlivých kategorií. [11]

Celosvětová hospodářská a finanční krize způsobila i v ČR výrazný nárůst počtu nezaměstnaných osob. Situace byla problematická jak pro soukromé osoby – dlužníky, tak i pro poskytovatele půjček. Lidé se začínali zajímat o pojištění schopnosti splácet své závazky, které bankovní i jiné instituce nabízely. Úrokové sazby se začínaly postupně snižovat. [28]

K 31. 12. 2010 byly zaznamenány úrokové sazby ve výši: úvěry domácnostem 14,68%, na spotřebu 14,05%, na bydlení 4,55% a na ostatní úvěry 5,45%. [11]

V roce 2010 působilo na finančním trhu celkem 41 bank a bank zahraničních poboček. Příznivou skutečností bylo, že na agregátní úrovni měly domácnosti více finančních aktiv než závazků. Podle prognózy ČNB se situace na trhu práce začne zlepšovat pravděpodobně již v roce 2011. [28]

**Graf 4.6 Zadluženost českých domácností u bank a jiných institucí
k 31.12. 2010 (v mld. Kč)**

Zdroj: www.cnb.cz, vlastní zpracování

S rostoucí zadlužeností vyhlásila Evropská unie rok 2010 **Evropským rokem proti chudobě a sociálnímu vyloučení**, přestože Evropská unie patří mezi nejbohatší oblasti světa, tak část její populace (17%) balancuje nad hranicí chudoby, kde uspokojení základních potřeb je jejich nedostižným snem. Neustále více se rozevírají nůžky propastných rozdílů bohatých a chudých. Mezi sociálně chudé skupiny se dostávají senioři, osamělí rodiče s dětmi, zdravotně postižení, dlouhodobě nezaměstnaní, sociálně izolovaní lidé, ale i různé skupiny emigrantů. EU chce tímto projevit pocit solidarity a posílit pocit odpovědnosti za vlastní osud.

Přípravy na zahájení Evropského boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení přišly do ČR v době, kdy musela stejně jako ostatní evropské státy čelit dopadům globální a hospodářské krize. Nadějný hospodářský růst z minulých let, kdy se ČR pomalu začala postupně přibližovat ekonomické úrovni v zemích EU–27, byl výše zmíněnou krizí zpomalen. Došlo ke zhoršení makroekonomických ukazatelů – snížil se růst HDP a rostla míra nezaměstnanosti.

Prioritami národního programu ČR byly např.:

- prevence sociálního vyloučení v důsledku předlužení,
- přístup na trh práce osobám vzdálených tomuto trhu, půjde tedy o koncept aktivního začleňování,
- zvýšení úrovně vzdělanosti a tím i konkurenceschopnosti chudých a vyloučených lidí z trhu práce,

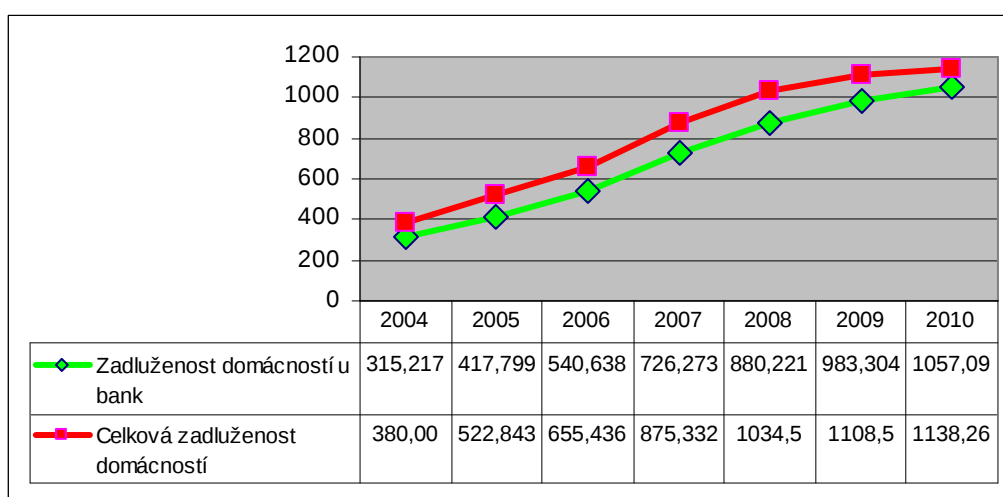
- podpora bydlení sociálně ohrožených skupin a řešení bezdomovectví.⁶¹
[18]

4.2 Komparace jednotlivých let

4.2.1 Komparace let 2004 – 2010 z pohledu zadluženosti domácností

Celková zadluženost českých domácností současně, tak i zadluženost domácností pouze u bankovních institucí, vykazují v analyzovaných letech (2004 – 2010) neustále stoupající tendenci, což ukazuje i graf 4.7. Přestože má toto období rostoucí trend, tak zadlužení domácností v ČR je ve všech letech ve srovnání se zeměmi eurozóny výrazně nižší. Jak je z grafu patrné, celková zadluženost domácností již v roce 2008 zadluženost českých domácností přesáhla 1 bilion Kč, avšak zadluženost domácností u bankovních institucí hodnotu bilionu Kč dosáhla až v roce 2010.

Rozdíl mezi celkovou zadlužeností domácností a zadlužeností domácností u bankovních institucí spočívá v poskytnutí úvěrů ostatními finančními institucemi.

Graf 4.7 Zadluženost domácností v ČR v letech 2004 – 2010 (v mld. Kč)

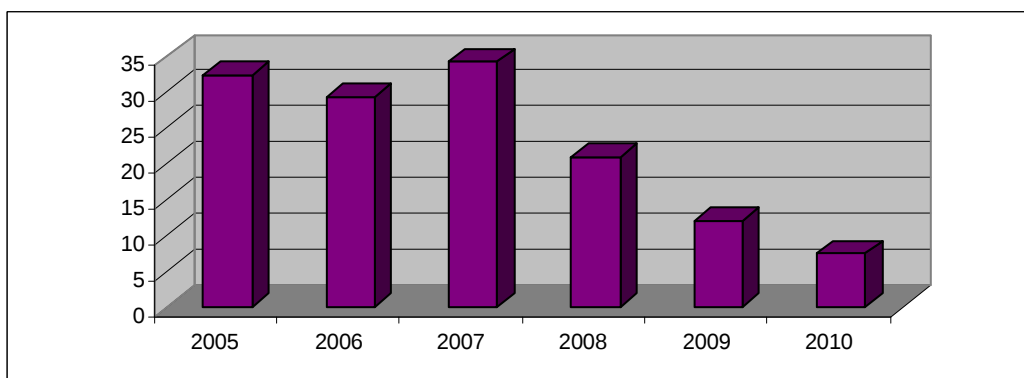
Zdroj: www.cnb.cz, vlastní zpracování

U celkové zadluženosti domácností tempo růstu v období 2005 - 2007 činí 167,42%, avšak v období 2008-2010 je tempo zadlužování domácností téměř o třetinu nižší (110,04%). Zadluženost domácností u bank v období 2004-2007 narostla o 230,4%, kdežto v období 2008-2010 byl tento nárůst o polovinu nižší (120,09%).

⁶¹ Více podrobností k jednotlivým tématům na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (www.mpsv.cz/cs/)

4.2.2 Komparace let 2004–2010 z hlediska růstu míry zadluženosti domácností u bank

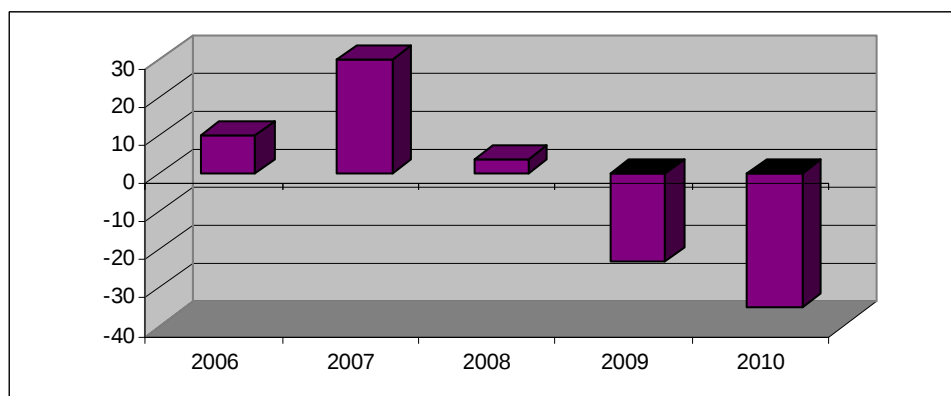
Tempo meziročního zadlužování se domácností u bank ve sledovaném období se od roku 2004 do roku 2010 neustále snižuje, což potvrzuje i graf 4.8. Meziroční nárůst zadluženosti domácností v roce 2005 činil 34% oproti roku 2003, avšak v roce 2010 nárůst zadluženosti oproti roku 2009 byl pouze 7,4%.

Graf 4.8 Meziroční růst zadluženosti domácností u bank v ČR v letech 2005 – 2010 (v %)

Zdroj: www.cnb.cz, vlastní zpracování

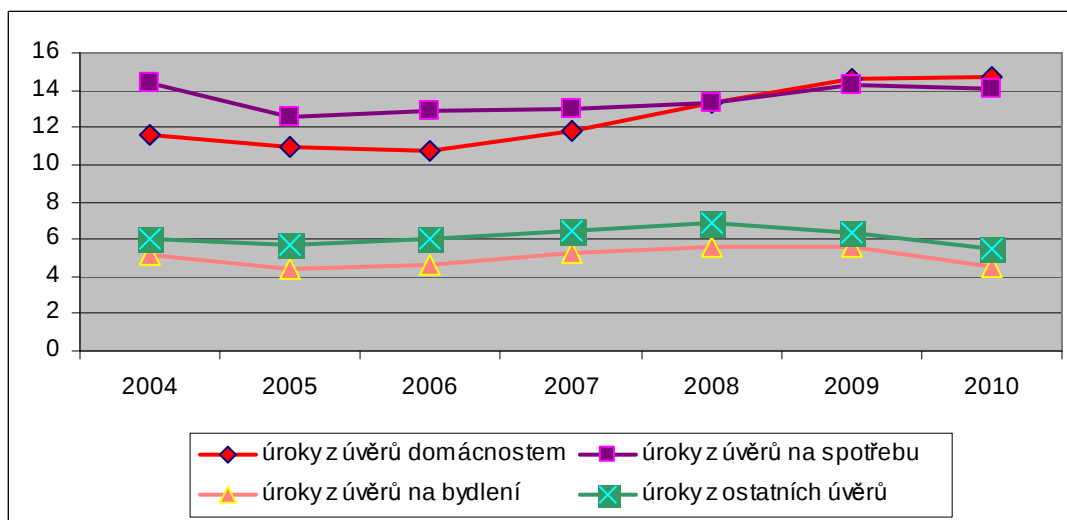
Tempo meziročního zadlužování domácností u ostatních finančních institucí bylo v průběhu let 2004–2010 velice rozmanité. V letech 2009 a 2010 docházelo k poklesu zadlužení domácností u ostatních finančních institucí i přesto, že ve stejných letech zadlužení domácností u bank rostlo. Meziroční růst a v letech 2009 a 2010 pokles dokumentuje graf 4.9.

Graf 4.9 Meziroční růst zadluženosti domácností u ostatních finančních institucí v ČR v letech 2005 – 2010 (v %)

Zdroj: www.cnb.cz, vlastní zpracování

Úrokové sazby placené z úvěrů k různým účelům se v období 2004 – 2010 měnily. Úroky ze stavu úvěrů domácnostem se zvyšovaly, kdežto u úroků z úvěrů na bydlení a z ostatních úvěrů v analyzovaných letech došlo k nárůstu a poté k poklesu. Vývoj jednotlivých úrokových sazeb znázorňuje graf 4.10.

Graf 4.10 Vývoj úrokových sazeb z úvěrů poskytovaných domácnostem v ČR v letech 2004 – 2010 (v %)

Zdroj: www.cnb.cz, vlastní zpracování

4.3 Zadluženost domácností ve světě

Česká republika není v procesu rostoucího zadlužování výjimkou, protože obdobný trend zažívají téměř všechny země vyspělého západního světa. Ve všech vyspělých zemích dluhy domácností rostou, jelikož jsou podporovány politiky. Úvěry podněcují vyšší spotřebu, a tím i hospodářský růst. Je to bohužel politika, která nemá dlouhého trvání. Dluhy jsou považovány za časovanou bombu, která může kdykoli vybuchnout. Podle údajů Eurostatu na konci roku 2006 zadlužení domácností v poměru k HDP bylo nejvyšší v Dánsku 131% a Nizozemí 115%. Zatímco v ČR byl poměr k HDP 20%. [1]

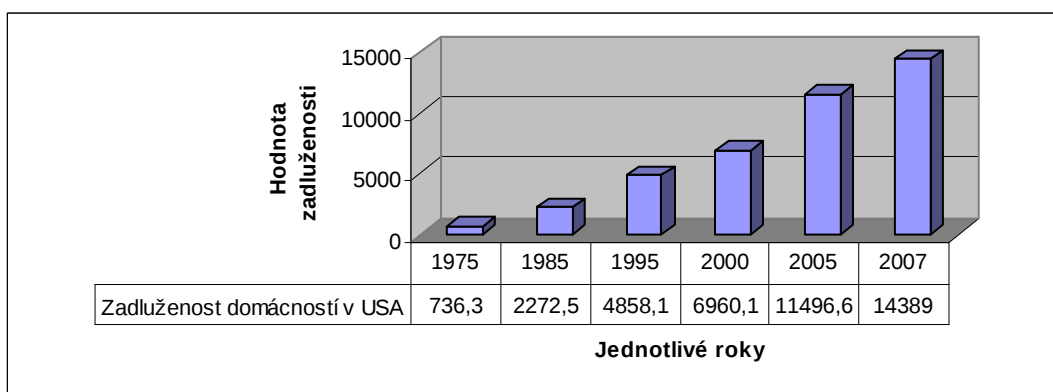
4.3.1 Zadluženost domácností v USA

Americké občany žít na dluh naučil šéf Fedu⁶² Alan Greenspan, za něhož vznikl tzv. zázračný finanční systém. Byl založen na tom, že domácnosti díky volné úvěrové

⁶² **Fed** - Federální rezervní systém, který je centrálním bankovním systémem USA. Byl vytvořen roku 1913 a to podepsáním Zákona o federálních rezervách prezidentem Woodrowem Wilsonem.

politice obchodních bank snadno dosáhly na levné úvěry. Díky spotřebitelské náladě USA v letech 1991 – 2001 zažilo období růstu. Příznivý vývoj cen nemovitostí, kterými domácnosti ručí za své závazky, představovalo pro banky veliké riziko, které se projevilo hypoteční krizí v USA v roce 2007. Domácnosti reagovaly na snížení cen omezením spotřebních výdajů, což přispělo k prohlubování finanční nestability v americké ekonomice.

Z většiny americké domácnosti dlužily na konci roku 2007 podle údajů Fedu celkem 4 389 mld. dolarů, přičemž poměr zadlužení domácností k HDP činil 102%. Vývoj zadluženosti v USA až po rok 2007 znázorňuje graf 4.11. Stále více amerických domácností má problémy se splácením svých závazků. Američané tradičně více utrácí, než vydělávají. Zhruba 75% Američanů žije od výplaty k výplatě. Mnoho absolventů vysokých škol v USA opouští školy s dluhy u vysokých škol, finančních institucí, federální vlády atd. [1]

Graf 4.11 Vývoj zadluženosti domácností v USA od 1975 – 2007 (v mld. USD)⁶³

Zdroj: <http://www.mesec.cz/clanky/domacnosti-se-rychle-zadluzuji-i-ve-svete/>, vlastní zpracování

4.3.2 Zadluženost domácností ve Velké Británii

Velká Británie zažívá nesmírný růst hypotečních úvěrů v roce 2006 a britští analytici upozorňují na možná blížící se rizika přehřátí se trhu s nemovitostmi. Jelikož ceny nemovitostí v tomto roce dosahují rekordních hodnot. Rodinné rozpočty by se tak v kombinaci s růstem úrokových sazeb a cen energií mohly ocitnout pod značným tlakem. Dominantní roli mají i půjčky z kreditních karet, které se v červenci 2006 oproti červnu tohoto roku zvedly téměř o 51 mil. liber.

⁶³ Zadluženost domácností v ČR v roce 2007 875,332 mld. Kč. Ve srovnání s kurzem USD k 21. 3. 2011 (17,26 Kč) činil dluh domácností 50, 7145 mld. USD.

Poměr zadlužení britských domácností k HDP činil v roce 2007 stejně jako v USA 102%. Nejvíce zadlužení jsou mladí rodiče. Britové si pořizují na úvěr 60 – 70% předmětů dlouhodobé spotřeby do domácnosti. V roce 2006 vyhlásilo osobní úpadek 70 000 občanů a velký podíl na tom měly britské banky, které poskytovaly klientům až 6 úvěrových karet. Britové si zvykli na to, že dluhy neplatí a spíše vyhlásují osobní bankrot, který vyhlásují dokonce i studenti po dokončení vysoké školy. Předlužením jsou postiženi především chudé britské domácnosti, kterých je většina. Čtvrtina dlužníků nemá přesný přehled o tom, kolik své bance musí vůbec splatit. [1]

4.3.3 Zadluženost domácností v Jižní Koreji

Jižní Korea se pokusila nastartovat své hospodářství v roce 1998 pomocí úvěrových karet, které se rozdávaly snad na všech místech země. Kartami platili v zemi i bezdomovci a bylo z nich možné čerpat téměř neomezeně. Akcie společnosti LG Card⁶⁴ byly v roce 2002 na vrcholu jihokorejské burzy. Prodej jejich úvěrových karet rostl, lidé čím dál více nakupovali na dluh a úvěry dobře spláceli. Kurz akcií společnosti LG Card se během roku zvýšil téměř o 100%. V lednu 2004 však společnost skončila téměř v bankrotu. K odvrácení bankrotu došlo pomocí státního záchranného plánu, který stál 4,5 mld. dolarů. Tím bezstarostné období pro Korejce skončilo. V roce 2004 poměr celkového dluhu domácností k HDP v Koreji činil 75%. Asi 4 mil. rodin své dluhy nesplácelo déle než 3 měsíce a to má Jižní Korea asi 49 mil. obyvatel. V zemi se začaly množit sebevraždy, rozvody a pomoci psychologů a psychiatrů. Snadný přístup k penězům se stal pro Korejce spíše danajským darem⁶⁵, jelikož jeho náprava bude trvat nejméně jednu generaci. [1]

4.4 Srovnání zadluženosti českých a zahraničních domácností v roce 2007

Celkový dluh obyvatelstva českých domácností vyjádřený poměrem k disponibilním příjmům domácností dosáhl na konci roku 2007 47% oproti roku 2006, kdy činil 40%. Ve srovnání zadluženosti českých a zahraničních domácností na základě podílu dluhu na disponibilním příjmu domácností je míra zadluženosti českých domácností stále nízká. Podíl dluhu na disponibilním příjmu domácností např. v Dánsku

⁶⁴ **LG Card** - korejská společnost se 7 miliony klientů. Podnikající v úvěrových kartách a spotřebitelských úvěrech.

⁶⁵ **Danajský dar** - dar, výtěžek nebo zisk, který způsobuje obdarovanému spíše potíže a zlo než užitek a spokojenost.

a Nizozemsku je tato hodnota 200%, ve Velké Británii 170%, v Irsku 130% a v USA 120%.

Stejně tak i poměr dluhu k finančním aktivům naznačuje zvyšování dluhové zátěže z 26% v roce 2006 na 30% na konci roku 2007. Rovněž ukazatel poměru dluhu k finančním aktivům je u českých domácností nižší, i když v tomto směru nejsou hodnoty natolik markantní. Tento ukazatel dosahuje např. v Dánsku 55%, Španělsku a Portugalsku 47%, Nizozemsku 39%, Německu a Rakousku 35%. Ve Velké Británii je však tento ukazatel dokonce nižší než v České republice, a to 19%. [26]

Celkově nižší zadlužení v ČR potvrzuje i ukazatel poměru dluhu k HDP, který je oproti průměru zemí eurozóny třetinový.

Z tohoto výše uvedeného tvrzení nelze stále považovat české domácnosti za předlužené. Ve zprávě o finanční stabilitě z roku 2007 ČNB uvádí, že pokud by zadlužování pokračovalo stále stejným tempem dosáhl by ukazatel dluhu k hrubým disponibilním příjmům na konci roku 2008 cca. hodnoty 57%, což je úroveň, kde se eurozóna nacházela zhruba před 10 lety. Pokud by tento dluh rostl i nadále stejným trendem, potom by se průměru eurozóny (kolem 100%) pravděpodobně dosáhlo na konci roku 2011. Tato prognóza podle mého mínění nebude naplněna, jelikož v roce 2009 ukazatel hodnoty dluhu na disponibilním příjmu domácností byl 54%, což by znamenalo, že za 2 roky by musel vystoupit o 46%. V důsledku světové hospodářské a finanční krize tuto hodnotu nepředpokládám. [26]

5 Marketingový výzkum zadluženosti domácností v Pardubickém kraji

Pardubický kraj je rozmanitý nejen svojí krajinou, ale i možnostmi k pracovním nabídkám. Pracovní trh Pardubického kraje však po finanční a hospodářské krizi stejně jako ve většině krajů utrpěl veliké ztráty pracovních míst, jak bude níže popsáno. Propouštělo se v mnoha městech. Pardubický kraj je mi velmi blízký, jelikož v něm žiji od narození a nyní i studuji, a proto byl i pro tuto problematiku zvolen.

5.1 Charakteristika Pardubického kraje

Pardubický kraj se nachází ve východní části Čech a spolu s Královéhradeckým krajem a Libereckým tvoří oblast soudržnosti Severovýchod (tzv. NUTS 2). Svou rozlohou 4 519 km² je pátým nejmenším krajem v ČR. Většina území Pardubického kraje se skládá z pahorkatiny a vrchoviny přecházející do nížin kolem Labe.

Pardubický kraj existuje jako správní celek již potřetí, jelikož poprvé byl vytvořen v roce 1850 a podruhé byl jedním z 19 krajů v letech 1949 – 1960. Poté byly Pardubice součástí tehdejšího Východočeského kraje.

V Pardubickém kraji je nezměrný počet přírodních zajímavostí, památek a pamětihodností. Pardubický kraj je neodmyslitelně spojen s pardubickými perníčky i dostihovým závodištěm v Pardubicích. Každoročně se zde pořádá závod „Velká pardubická steeplechase“. Pardubický kraj se také může pyšnit svou památkou – zámek Litomyšl na seznamu UNESCO⁶⁶.

Území Pardubického kraje je tvořeno okresy: Pardubice, Chrudim, Ústí nad Orlicí a Svitavy. K 31. 12. 2008 bylo zaznamenáno, že v kraji žilo 516 329 obyvatel. Průměrný evidenční počet zaměstnanců za rok 2010 činil 149 800 FO a jejich měsíční hrubá mzda v roce 2010 dosáhla hodnoty 20 666 Kč, což představuje 86,3% úrovně průměrné měsíční hrubé mzdy celé ČR. Tato hodnota představuje dvanáctou nejnižší měsíční hrubou mzdu, po Zlínském (20 637 Kč) a Karlovarském (20 179 Kč) kraji. Míra registrované nezaměstnanosti činila v roce 2007 5,43% (nejvyšší v okrese Svitavy 8,36%) a v roce 2010 10,65% (zůstává nejvyšší v okrese Svitavy 13,74%) [9]

⁶⁶ UNESCO - organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu. Sídli v Paříži. ČR se stala jeho členem 22. 2. 1993

Mezi nej – Pardubického kraje patří:

- čtvrtý nejnižší počet dopravních nehod na 1 000 obyvatel,
- čtvrtý nejnižší počet potratů na 100 narozených,
- třetí nejnižší počet trestných činů na 1 000 obyvatel,
- druhý nejnižší počet požárů na 1 000 obyvatel.

Kromě těchto pozitivních nej bohužel Pardubický kraj má i svá negativní např.:

- nejnižší čisté peněžní příjmy domácností na osobu,
- nejnižší průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců v průmyslu,
- nejnižší průměrná hrubá měsíční mzda technických, zdravotnických a pedagogických pracovníků,
- čtvrtá nejnižší průměrná výše plného starobního důchodu,
- čtvrtý nejnižší podíl HDP na zaměstnance,
- nejnižší počet hromadných ubytovacích zařízení. [9]

5.2 Teorie marketingového výzkumu

5.2.1 Podstata a historické kořeny marketingového výzkumu

Marketingový výzkum zahrnuje nejen plánování, sběr a analýzu dat, ale také slouží pro marketingové rozhodování a interpretaci výsledků analýzy určitým pracovníkům. Historie marketingového výzkumu má své počátky z roku 1824, kdy se v USA uskutečnil první empirický výzkum chování a rozhodování voličů v prezidentských volbách. [6]

5.2.2 Druhy marketingového výzkumu

Marketingový výzkum se v první řadě dělí na primární a sekundární. Primární marketingový výzkum zahrnuje sběr informací v terénu, buď prostřednictvím svých sil, nebo si na zpracování informací najímají spolupracující institut - tazatele. Sekundární marketingový výzkum spočívá ve využívání dat, která již dříve někdo zpracoval jako primární výzkum pro jiný cíl. Záleží na tom, zda-li využíváme informace neagregované, tedy údaje přímo od respondentů. Výhodou je především to, že si je můžeme znovu zpracovat podle svých potřeb. Takovéto získání informací je finančně i časově nákladnější oproti agregovaným, které si můžeme opatřit například z publikací ČSÚ. [6]

5.2.3 Techniky marketingového výzkumu

Pro marketingový výzkum můžeme využívat 3 základní techniky:

- 1) **Dotazování** - patří k nejrozšířenějším postupům marketingového výzkumu. Uskutečňují se prostřednictvím nástrojů (dotazníků) a vhodně zvolené komunikace výzkumníka s respondentem. Mezi nejvyužívanější komunikaci patří písemná, zprostředkována dotazníky a anketou. U dotazníků volíme různé druhy otázek, které jsou položeny jako otázky otevřené, uzavřené a jejich kombinace v podobě polootevřených. Dalším způsobem komunikace je osobní dotazování. Musíme si pro něj zajistit dostatečné množství schopných pracovníků. Oproti písemné formě je nejen finančně a časově, ale i organizačně náročnější. Má své výhody. Odpadají problémy s návratností, správností a úplností vyplněných dotazníků. Další možností je dotazování prostřednictvím telefonu, které je modifikovanou verzí osobního dotazování. Hlavní výhodou je rychlost a cena. Musí být stručnější, než komunikace z očí do očí a nelze využívat vizuálních pomůcek - např. produkt, na nějž se tážeme.
- 2) **Pozorování** - probíhá na základě získávání primárních informací pozorovateli - vyškolenými pracovníky. Ti registrují sledované reakce a způsoby chování a vlastnosti jednotky. Takto se provádí např. počty zákazníků v hypermarketech za určité časové intervaly. Pozorování lze provádět zjevně a nebo skrytě. Zjevné probíhá tak, že pozorovatel se nachází zcela viditelně mezi pozorovanými jednotkami a zaznamenává výsledky pomocí diktafonu nebo kamery. U skrytého pozorování se využívá jednosměrné průhledné sklo, aby nebylo narušeno přirozené chování zákazníků.
- 3) **Experiment** - v marketingu se za něj považuje každá změna v nabídce. Může se jednat o snížení ceny produktu nebo o zrealizovanou reklamní kampaň. Evidujeme, jak se změní nákup určitého produktu a pokud se nám zvýší zisk, udělali jsme dobře. V případě, že se naopak zisk sníží, musíme uvažovat o jiné alternativě. Hlavní nevýhoda spočívá v tom, že na něj má vliv i makroprostředí a nová nabídka konkurence. Využíván bývá méně, než dotazování či pozorování. Nejrozšířenější formou je právě dotazování, a v této diplomové práci je použito také. [6]

5.3 Cíl a plán marketingového výzkumu

Cílem marketingového výzkumu je analyzovat zadluženost domácností v Pardubickém kraji, který, jak bylo výše zmíněno, má podle ČSÚ nejnížší čisté peněžní příjmy domácností na osobu. Nacházejí-li se v kraji tyto domácnosti, je předpokládáno, že mají tendenci se zadlužovat.

Za rok 2010 ČSÚ uvádí, že průměrná měsíční hrubá mzda v Pardubickém kraji činí 20 666 Kč, avšak relativně mnoho FO na tento průměr svou hrubou měsíční mzdou nedosáhne.

Hlavním kritériem je, zda jsou domácnosti v Pardubickém kraji zadluženy, výše jejich dluhu a účelu, který směřoval k zadlužení domácností. Z analýzy dotazníkového šetření bude zřejmé, kolik procent z dotazovaných domácností je skutečně v Pardubickém kraji zadluženo. Podle jednotlivých kritérií bude vyhodnoceno, v jakém věku se nejčastěji lidé zadlužují, zda-li se více zadlužují domácnosti žijící na vesnici či ve městě atd.

5.4 Analýza dat

Jako výzkumná metoda byl zvolen dotazník, který představuje sociometrickou metodu. Používá se především k hromadnému získávání údajů u velkého počtu osob. Základem dotazníku je písemné kladení otázek a získávání písemných odpovědí od respondentů⁶⁷.

Komunikace byla písemná. Dotazník byl předkládán respondentům prostřednictvím autorovy osoby či osobami zvolenými, které byly proškoleny. Tato forma byla vybrána, aby byly zahrnuty domácnosti nejen z města Pardubice, ale i z ostatních okresů. Některým domácnostem byl zaslán dotazník i elektronickou formou.

V dotazníku se nachází úvod, kde je představen autor a pokyny sloužící k orientaci v dotazníku. Dále následuje 20 krátkých otázek k vyplnění, z nichž 15 otázek je uzavřených a 5 polootevřených. Zcela otevřené otázky nebyly voleny z důvodu zkušeností s prováděním dotazníkového šetření.

V dotazníku byly položeny otázky týkající se zadluženosti domácností, finanční gramotnosti osob, tvoření rezerv, alternativních úspor a osobnostní otázky. Vzorový dotazník je uveden v příloze E. Dotazníky byly předloženy náhodně vybraným osobám po celém Pardubickém kraji, aby bylo dotazníkové šetření objektivní a nebylo vyloučeno

⁶⁷ **Respondent** - osoba účastnící se marketingového výzkumu.

žádné z okresních měst Pardubického kraje. Celkový počet respondentů byl 100 a dotazníkové šetření bylo prováděno ve dnech od 20. února 2011 do 5. března 2011.

Výzkumné otázky byly formulovány takto:

- 1) Vychází respondenti Pardubického kraje se svými finančními prostředky, které mají každý měsíc k dispozici?
- 2) Snaží se být domácnosti Pardubického kraje nezádluženy?
- 3) Jsou domácnosti v Pardubickém kraji zadluženy?
- 4) Jsou zadluženy více domácnosti žijící na vesnici, ve městě či v krajském městě Pardubice?
- 5) Z jakého důvodu se domácnosti zadlužují?
- 6) V jakém rozmezí se pohybuje částka zadlužení domácností?
- 7) Co ovlivňuje domácnosti při sjednávání podmínek úvěru?
- 8) Tvoří si občané finanční rezervy?
- 9) Byl někdy respondent v situaci, kdy chtěl požádat o osobní bankrot?
- 10) Zná respondent úlohu úvěrových registrů?
- 11) Mají respondenti nějakou alternativní formu financování?
- 12) V jakém věku budou nejvíce zadluženi domácnosti?

Hypotéza č.1: Více jak 70% respondentů vychází s finančními prostředky, které mají každý měsíc k dispozici.

Hypotéza č.2: Více jak 90% domácností Pardubického kraje se snaží být nezádluženo.

Hypotéza č.3: V Pardubickém kraji je zadluženo 40% domácností.

Hypotéza č.4: Nejvíce jsou zadlužené domácnosti žijící ve městě a v krajském městě Pardubice.

Hypotéza č.5: Domácnosti se zadlužují v pořadí nejčastěji z důvodu pořízení nemovitosti, dovolené či spotřebního zboží (v daném pořadí).

Hypotéza č.6: Nejčtenější částka zadlužení se pohybuje od 20 001 – 50 000 Kč a 1 000 001 – 1 500 000 Kč.

Hypotéza č.7: Nejvíce domácnosti ovlivňují výše měsíční splátky, výše úroku a RPSN.

Hypotéza č.8: Více jak 50% Domácnosti si tvoří finanční rezervu pro případ ztráty zaměstnání.

Hypotéza č.9: O osobním bankrotu již někdy přemýšlelo maximálně 5% respondentů.

Hypotéza č.10: Znalost problematiky úvěrových registrů je více jak u 70% respondentů.

Hypotéza č.11: Respondenti mají zřízeno v pořadí nejvíce životní pojištění, penzijní připojištění a stavební spoření.

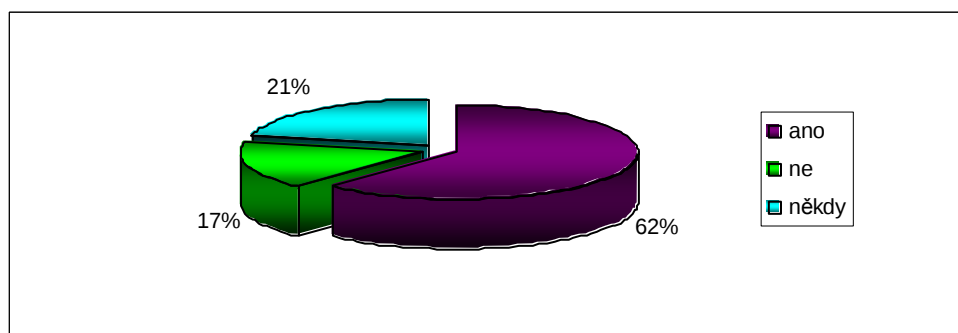
Hypotéza č.12: Zadlužení budou nejvíce lidé ve věku 30 – 41 let.

Otázka č. 1: Vycházíte s finančními prostředky, které máte každý měsíc k dispozici?

Tab. 5.1 Četnost vycházení s finančními prostředky, které mají respondenti Pardubického kraje každý měsíc k dispozici

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	62	62,00%
Ne	17	17,00%
Někdy ne	21	21,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.1 Četnost vycházení s finančními prostředky, které mají respondenti Pardubického kraje každý měsíc k dispozici

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

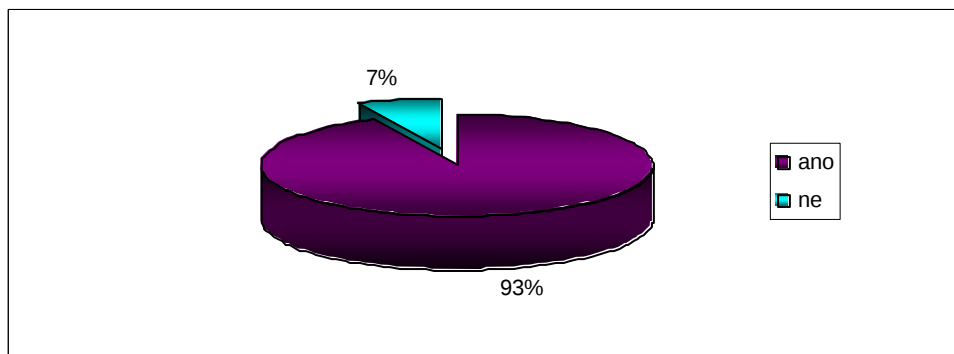
Předpokladem bylo, že s finančními prostředky, které mají respondenti každý měsíc k dispozici, bude tvořit alespoň 70% respondentů. Hypotéza č.1 splněna nebyla. Z dotazníkového šetření nelze určit, zda-li domácnosti nevycházejí s finančními prostředky z důvodu jejich nedostatku, nebo neúměrného utrácení za statky a služby.

Otázka č. 2 Snažíte se dbát na to, aby jste byl/a nezadlužen/a?

Tab. 5.2 Četnost snahy respondentů být nezadluženi

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	93	93,00%
Ne	7	7,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.2 Četnost snahy respondentů být nezadluženi

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

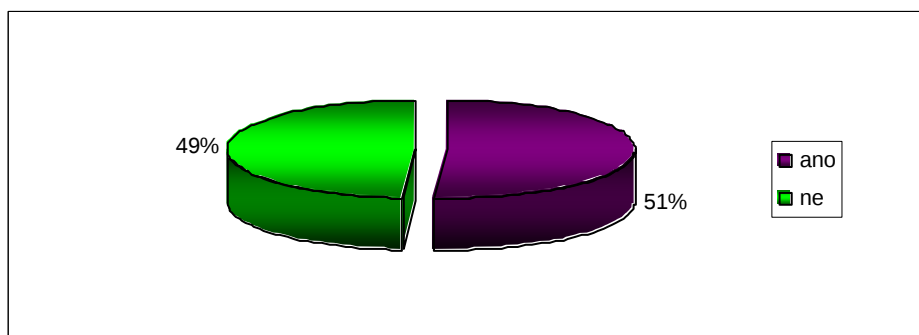
Stanovená hypotéza č.2, že se člověk během svého života snaží být nezadlužen a nemít vůči nikomu žádné závazky, byla potvrzena. Graf 5.2 ukazuje, že jsou obyvatelé Pardubického kraje zodpovědní. Avšak je tu i malé procento těch, kteří si neuvědomují, jak snadné a rychlé je dostat se do dluhové pasti.

Otázka č. 3 Jste zadlužen/a u nějaké finanční instituce?

Tab. 5.3 Četnost zadluženosti domácností v Pardubickém kraji

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	51	51,00%
Ne	49	49,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.3 Četnost zadluženosti domácností v Pardubickém kraji

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

Hypotéza č.3 uvádí, že 40% domácností (respondentů) Pardubického kraje bude zadluženo. Jak je z grafu 5.3 zřejmé, tak počet zadlužených domácností je vyšší (o 11%). Procento zadlužení je mírně větší, než nezadlužení. Na zadlužení má vliv zejména věková skupina mezi 18 – 29 let (20 respondentů), 30 – 41 let (16 respondentů) a 42 – 53 let (15 respondentů). Ve věkových skupinách nad 54 let a více nebyl však ani jeden z respondentů zadlužen. Z toho vyplývá, že spíše se zadlužuje mladší generace.

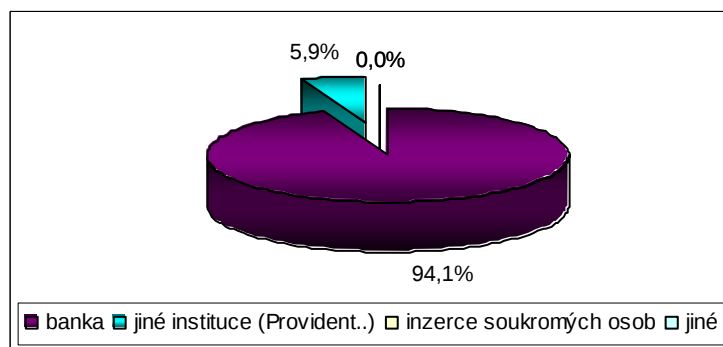
Do skupiny zadlužených spadají respondenti především se vzděláním středním s maturitou (26 respondentů) a vyučením (16 respondentů). Rozmezí příjmů (měsíční hrubé mzdy, mateřské dávky, starobního důchodu či jiných sociálních dávek) u zadlužených respondentů je 10 001 – 20 000 Kč (28 respondentů). Zadlužení respondenti žijí převážně ve městě (27 respondentů), ale také na vesnici (13 respondentů), tudíž hypotéza č.4 byla z poloviny splněna.

Otázka č. 4 U jaké finanční instituce jste zadlužen/a?

Tab. 5.4 Četnost zadlužení domácností Pardubického kraje u finančních institucí

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Banka	48	94,1%
Jiná instituce: Provident, Profi-Credit, Cofidis, atd.	3	5,9%
Inzerce soukromých osob v letácích, novinách, atd.	0	0,00%
Jiné	0	0,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.4 Četnost zadlužení domácností Pardubického kraje u jednotlivých finančních institucí

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

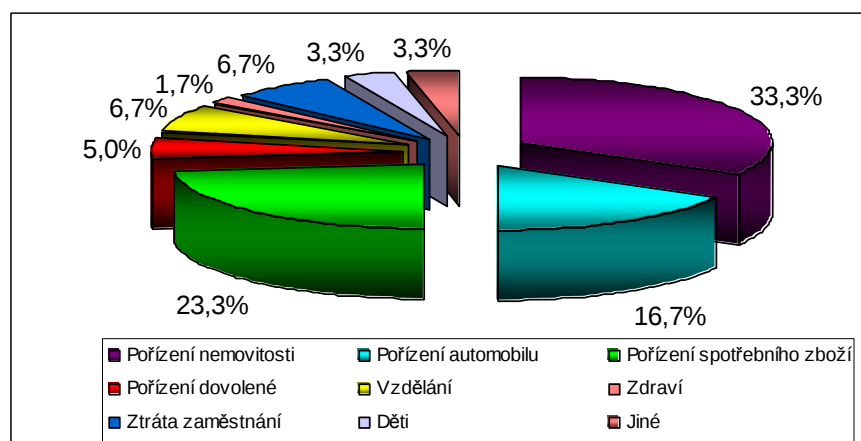
Respondenti se zadlužují ve většině případů u bankovních institucí. Banky klientům nabízejí při jejich úvěrech nižší sazby úrokové i sazby RPSN, než které jim nabízejí ostatní finanční instituce. Při poskytování úvěrů, jsou sice mnohdy klientům schopny poskytnou finanční prostředky rychleji než banky, avšak se značně vyššími úrokovými sazbami. Pozitivním zjištěním bylo, že domácnosti se nenechají nalákat na soukromé inzeráty v novinách či letácích, kterých je v dnešní době nepřeborné množství.

Otázka č. 5 Zadlužil/a jste se z důvodu?

Tab. 5.5 Četnost zadluženosti domácností Pardubického kraje podle účelů

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Pořízení nemovitosti	20	33,3%
Pořízení automobilu	10	16,7%
Pořízení spotřebního zboží	14	23,3%
Pořízení dovolené	3	5,0%
Vzdělání	4	6,7%
Zdraví	1	1,7%
Ztráty zaměstnání	4	6,7%
Děti	2	3,3%
Jiné	2	3,3%
Celkem	60	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.5 Četnost zadluženosti domácností Pardubického kraje podle účelů

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

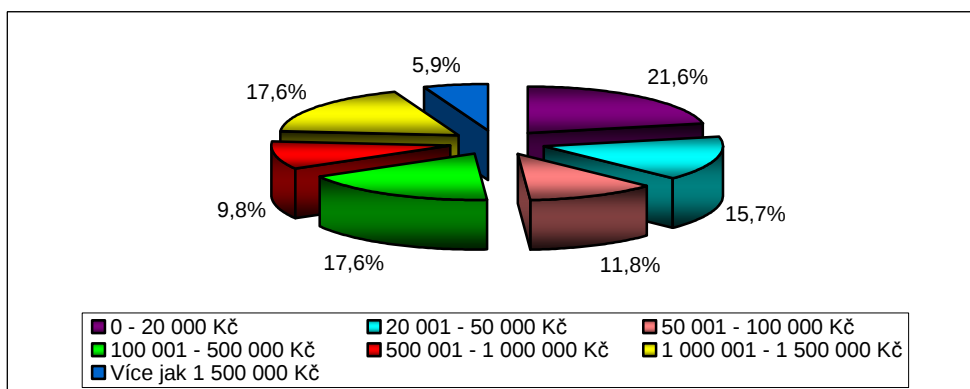
Nejvíce se domácnosti zadlužují z důvodu pořízení nemovitostí, což je ekonomy považováno za tzv. zdravé zadlužování. Na druhém místě lidé využívají úvěry k zakoupení různých spotřebičů. Na třetím místě se umístil nákup automobilů, který v hypotéze nebyl uváděn. Hypotéza č.5 byla splněna pouze v pořízení nemovitosti.

Otázka č. 6 Částka Vašeho dluhu činí?

Tab. 5.6 Četnost částek dluhů domácností Pardubického kraje

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
0 – 20 000 Kč	11	21,57%
20 001 – 50 000 Kč	8	15,7%
50 001 – 100 000 Kč	6	11,8%
100 001 – 500 000 Kč	9	17,6%
500 001 – 1 000 000 Kč	5	9,8%
1 000 001 – 1 500 000 Kč	9	17,6%
Více jak 1500 000 Kč	3	5,9%
Celkem	51	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.6 Četnost částek dluhů domácností Pardubického kraje

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

Hypotéza č.6 byla naplněna pouze z části. Nejčtenější zadluženost domácností je v rozmezí 0 – 20 000 Kč. Lidé si zřizují úvěry se zdravým rozumem a nepůjčují si zbytečně velké částky. Další část hypotézy, kdy nejvyšší rozmezí zadluženosti bude 1 000 001-1 500 000 Kč, byla správně odhadnuta. Avšak stejné procento respondentů je zadluženo částkou v rozmezí 100 001 – 500 000 Kč. V některých částkách dluhu je započítáno i více účelů. Byli i respondenti, u kterých celková částka dluhu byla složena z více úvěrů.

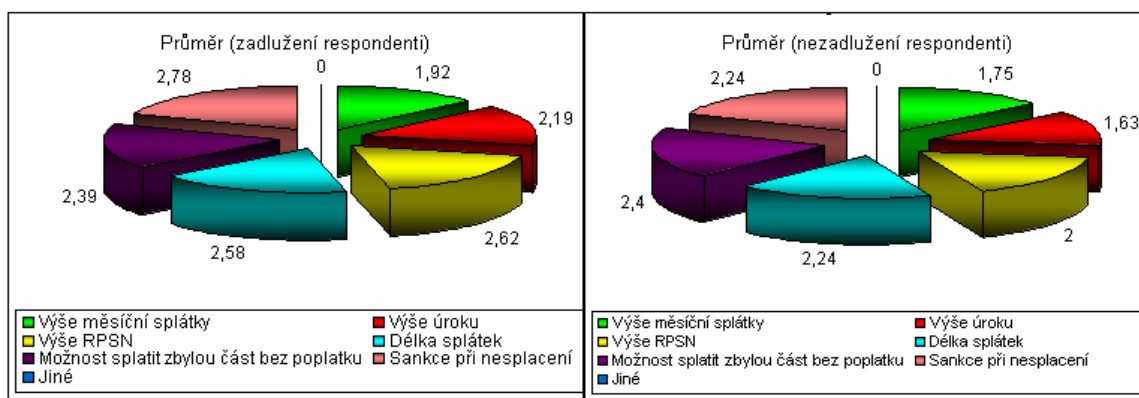
Otázka č. 7 Jak Vás ovlivňují jednotlivá kritéria při sjednávání úvěru?⁶⁸

Tab. 5.7 Průměrná hodnota ovlivňování kritérií při sjednávání úvěru domácnostmi v Pardubickém kraji

Možnosti	Průměr (zadlužení respondentů)	Průměr (nezadlužení respondentů)
Výše měsíční splátky	1,92	1,75
Výše úroku	2,19	1,63
Výše RPSN	2,62	2
Délka splátek	2,58	2,24
Možnost splatit zbylou část bez poplatku	2,39	2,4
Sankce při nesplacení	2,78	2,24
Jiné	0,00	0,00

Zdroj: vlastní zpracování

⁶⁸ V otázkách č.7-20 jsou domácnosti (respondenti) Pardubického kraje rozděleny na zadlužené a nezadlužené.

Graf 5.7 Průměrná hodnota ovlivňování kritérií při sjednávání úvěru domácnostmi v Pardubickém kraji

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

Při sjednávání úvěrů jsou respondenti ovlivňováni jednotlivými činiteli. Respondenty z řad zadlužených domácností zajímá při sjednávání úvěru nejvíce výše měsíční splátky, výše úroků z úvěru a možnost splatit zbylou část úvěru bez poplatku (v daném pořadí). Kdežto u respondentů, kteří jsou nezadluženi, nejvíce záleží při sjednávání úvěru na výši úrokových sazeb z úvěru, délce splátek a výši RPSN (v daném pořadí). Hypotéza č.7 byla splněna u nezadlužených respondentů. V případě zadlužených respondentů byly varianty odlišné.

Překvapením bylo, že druhý nejhorší průměr (2,62) měla výše RPSN u zadlužených domácností, jelikož číslo 1 bylo považováno respondenty za nejvíce ovlivňující a 5 za nejméně. Tato hodnota by mohla být přisuzována i tomu, že respondenti mnohdy nevěděli, co RPSN znamená. Tímto dotazníkem je potvrzena studie ministerstva financí o nedostatečné finanční gramotnosti českého obyvatelstva.

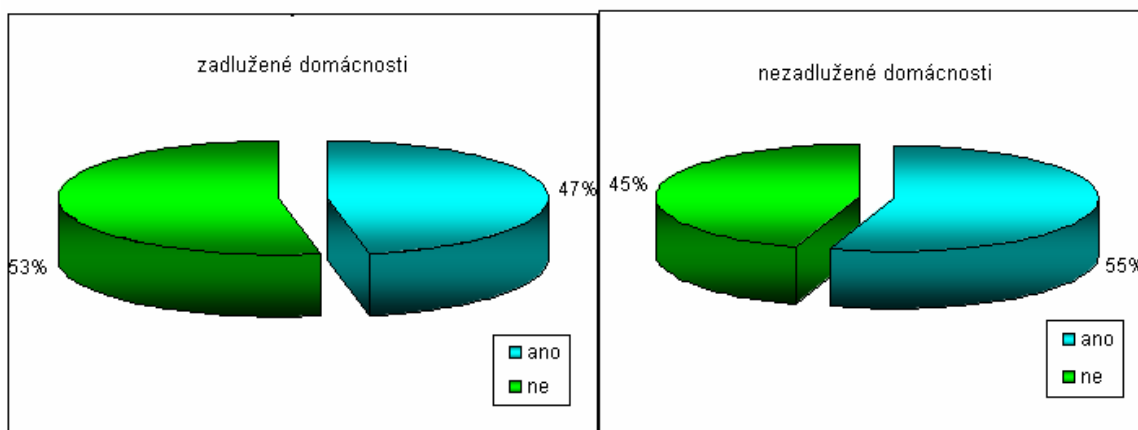
Otázka č. 8 Tvoříte si finanční rezervu pro případ ztráty příjmu?

Tab. 5.8 Četnost tvorby finančních rezerv pro případ ztráty příjmu u domácností Pardubického kraje⁶⁹

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	51	51,00%
Ne	49	49,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

⁶⁹ Absolutní a relativní četnost zadlužených a nezadlužených domácností k otázkám č.8–20 v příloze F.

Graf 5.8 Četnost tvorby finančních rezerv pro případ ztráty příjmu u zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

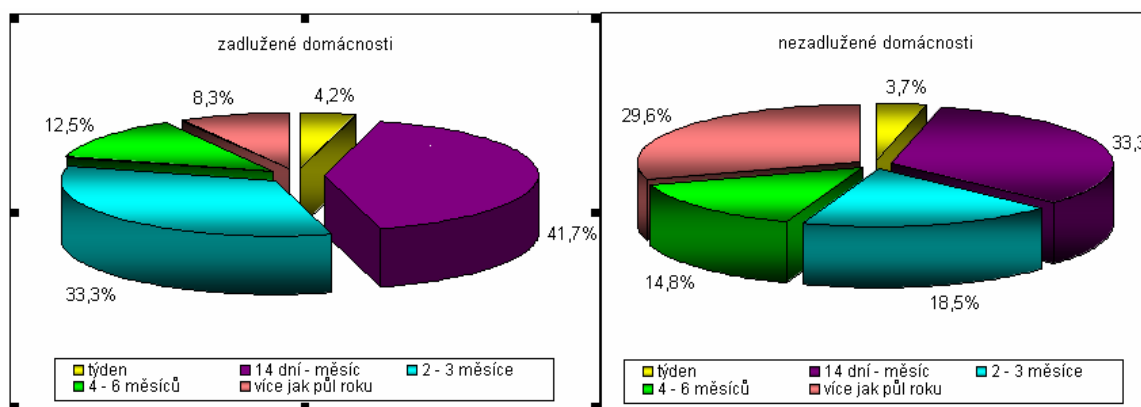
Hypotéza č.8 byla stanovena tak, že si domácnosti tvoří finanční rezervu pro případ ztráty zaměstnání. Z tabulky 5.8 je patrné, že si více jak 50% respondentů opravdu tvoří finanční rezervu. Po rozdělení respondentů na zadlužené a nezadlužené není hypotéza zcela správná. Zadlužené domácnosti si ve většině případů finanční rezervu netvoří. Příčinou je nedostatek finančních prostředků, které by jim umožňovaly si tuto rezervu vytvářet, přestože by v mnohých případech zájem měly.

Otázka č. 9 Jak dlouho Vám rezerva pokryje výpadek příjmů?

Tab. 5.9 Četnost doby, která domácnostem Pardubického kraje pokryje výpadek příjmů

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
1 týden	2	4,00%
14 dní – měsíc	19	37,00%
2 – 3 měsíce	13	25,00%
4 – 6 měsíců	7	14,00%
Více jak půl roku	10	20,00%
Celkem	51	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.9 Četnost doby, která zadluženým a nezadluženým domácnostem Pardubického kraje pokryje výpadek příjmů

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

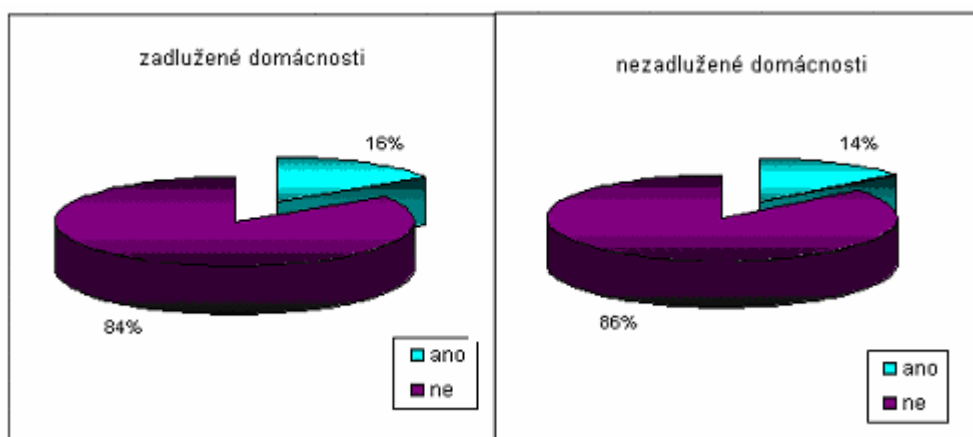
Domácnosti, které si netvoří rezervu, nejsou pro tuto otázku zajímavé, a proto se graf 5.9 zaměřuje pouze na domácnosti, které si finanční rezervu tvoří. Současně zadlužené i nezadlužené domácnosti si nejvíce vytváří finanční rezervy, které jim pokryjí ztrátu příjmů pouze na 14 dní, což není mnoho. U zadlužených domácností je pozitivem, že si nějaké rezervy vytváří a myslí tím na tzv. zadní vrátka. Pouze 2 respondenti z řad zadlužených domácností si mohou dovolit vytvářet rezervu, která jim při ztrátě zaměstnání postačí alespoň na půl roku. Tato skutečnost je podmíněna tím, že jejich výše měsíční hrubé mzdy dosahuje více jak 30 000 Kč. U nezadlužených domácností je ve stejné kategorii procentní část značně vyšší, což je zřejmě důsledkem toho, že nemají žádné závazky vůči finančním institucím a mohou si dovolit nějaké finanční prostředky odkládat.

Otázka č. 10 Naskytl/a jste se v situaci, kdy jste nemohl/a své dluhy splácet?

Tab. 5.10 Četnost domácností Pardubického kraje, které se naskytl v situaci, kdy nemohly splácet své dluhy

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	15	15,00%
Ne	85	85,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 5.10 Četnost zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje, které se naskytly v situaci, kdy nemohly splácet své dluhy

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

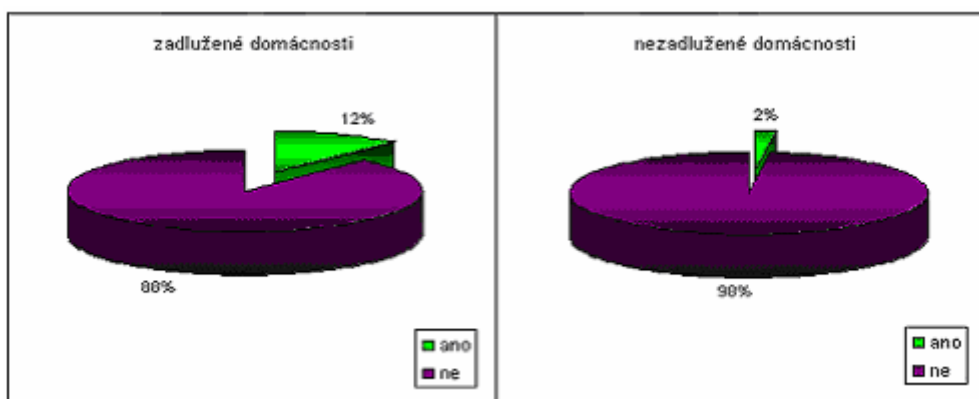
Údivem po vyhodnocení této otázky bylo, že téměř stejný procentní podíl zadlužených i nezadlužených domácností se naskytl v situaci, kdy nebyly schopni své dluhy splácet, ale nějakým způsobem tento problém vyřešily. Domácnosti, které v současné době nejsou zadluženy, však v tomto ohledu tedy někdy zadluženy být musely, což svědčí o tom, že mnoho domácností potřebuje v různých sekvencích svého života určitou finanční pomoc.

Otázka č. 11 Čelil/a jste někdy problému s exekucí?

Tab. 5.11 Četnost domácností Pardubického kraje, které musely čelit problémům s exekucí

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	7	7,00%
Ne	93	93,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.11 Četnost zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje, které musely čelit problémům s exekucí

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

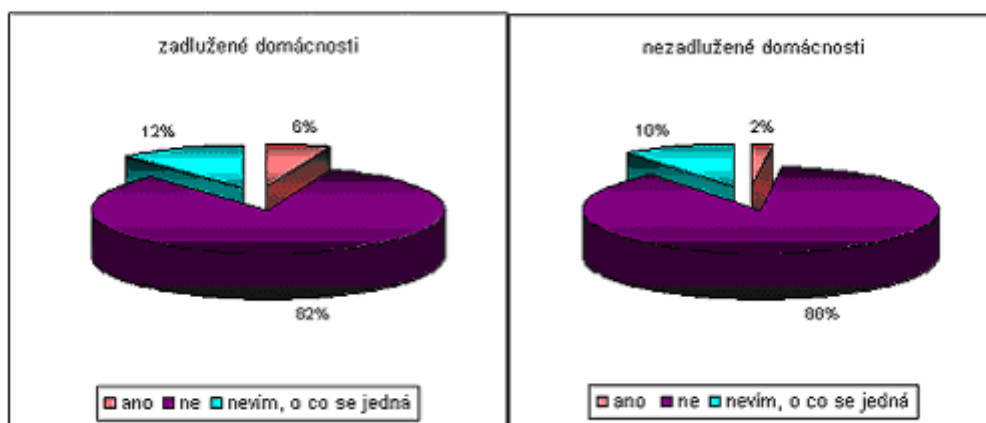
Počet nařízených exekucí soudem každým rokem stoupá. Je pochopitelné, že vyšší procento převažuje u zadlužených domácností. Mnohdy se jim totiž dluhy kumulují, a nakonec se mohou stát pro rodinu neunesitelné, a poté věřitelé vymáhají od těchto domácností své pohledávky prostřednictvím exekutorů. Jak je patrné z grafu 5.11, i jedna nezadlužená domácnost již v minulosti musela čelit nátlaku exekutorů, ale v současné době již závazky vůči žádné finanční instituci nemá. Kéž by takto pozitivní konec měly všechny zadlužené domácnosti ČR!

Otázka č. 12 Byl/a jste někdy v situaci, kdy jste přemýšlel/a o vyhlášení osobního bankrotu?

Tab. 5.12 Četnost respondentů Pardubického kraje, kteří někdy přemýšleli o vyhlášení osobního bankrotu

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	4	4,00%
Ne	85	85,00%
Nevím, o co se jedná	11	11,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.12 Četnost zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje, kteří někdy přemýšleli o vyhlášení osobního bankrotu

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

Hypotéza č.9 byla nastavena tak, že se předpokládá, že maximálně 5% respondentů Pardubického kraje již někdy přemýšlelo o vyhlášení osobního bankrotu na vlastní osobu. Není zde však určeno, kolik procent skutečně vyhlásit osobní bankrot muselo. V dnešní době je tato alternativa velmi využívána.

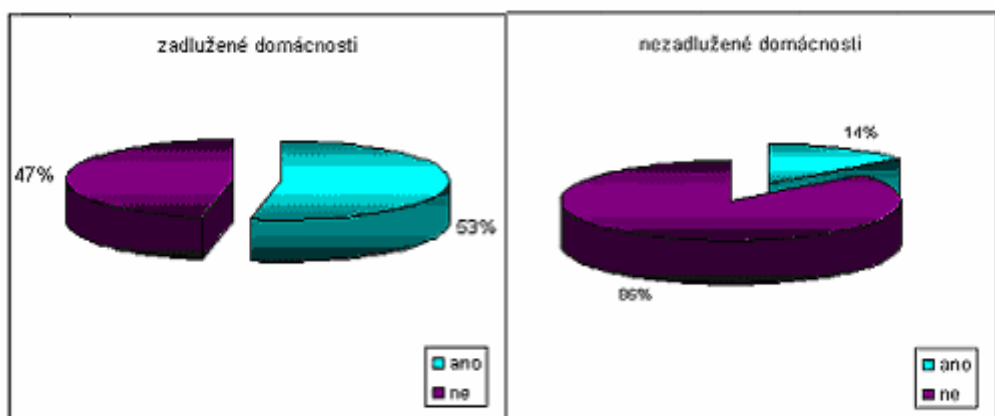
O negramotnosti respondentů opět hovoří 12% u zadlužených domácností a 10 % u nezadlužených domácností, které netuší, co osobní bankrot znamená a obnáší.

Otázka č. 13 Víte, v čem spočívá úloha úvěrových registrů?

Tab. 5.13 Četnost znalostí úvěrových registrů domácnostmi Pardubického kraje

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	34	34,00%
Ne	66	66,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.13 Četnost znalostí úvěrových registrů zadluženými a nezadluženými domácnostmi Pardubického kraje

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

Předpokladem hypotézy č.10 bylo, že alespoň 70% respondentů z řad domácností Pardubického kraje ví, v čem spočívá úloha úvěrových registrů. Provedené dotazníkové šetření této otázky ukázalo, že procento domácností, které znají úvěrové registry, je cca o 36 % nižší.

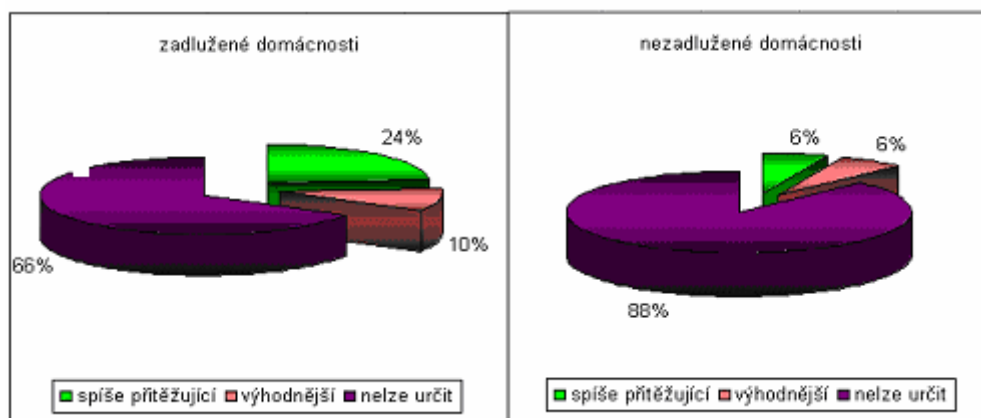
Hlavní podíl na neznalosti mají nezadlužené domácnosti, což může být způsobeno tím, že tyto domácnosti nikdy nebyly zadluženy, a tak se hlavně u hypotečních smluv s tímto pojmem nemusely setkat. U respondentů z řad zadlužených domácností je poměrně velké procento (43%) respondentů, kteří nemají znalosti o úvěrových registrech.

Otázka č. 14 Myslíte si, že jsou informace uvedené v úvěrových registrech pro klienta žádajícího o úvěr:

Tab. 5.14 Četnost vah informací uváděných v úvěrových registrech pro klienta žádajícího úvěr

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Spíše přitěžující	15	15,00%
Výhodnější	8	8,00%
Nevím	77	77,00%
Jiné	0	0,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.14 Četnost vah informací v úvěrových registrech pro klienta žádajícího o úvěr z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

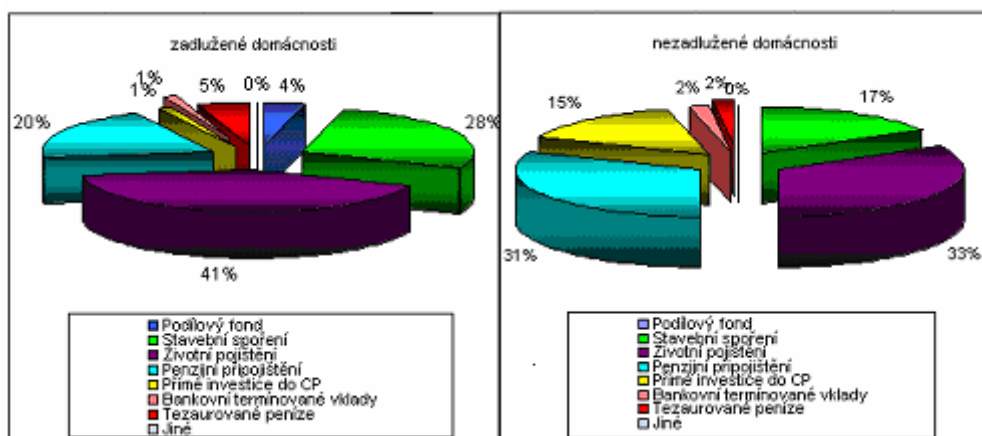
Je zřejmé, že v otázce úvěrových registrů je velké procento respondentů neznalých. Respondenti z kategorie zadlužených domácností považují informace poskytované úvěrovými registry za spíše přítěžující pro klienty žádající o úvěr. Podle respondentů mají úvěrové registry pozitivní účinek pouze pro finanční instituce.

Otázka č. 15 Máte některou z těchto alternativních forem financování?

Tab. 5.15 Četnost forem financování domácností Pardubického kraje

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Podílový fond	3	2,2%
Stavební spoření	31	23,1%
Životní pojištění	51	38,1%
Penzijní připojištění	33	24,6%
Přímé investice do cenných papírů	9	6,7%
Bankovní termínované vklady	2	1,5%
Tezaurované peníze	5	3,7%
Jiné	0	0,00%
Celkem	134	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.15 Četnost forem financování zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

Z alternativních forem financování domácnosti využívají nejvíce životní pojištění, stavební spoření a penzijní připojištění, čímž byla hypotéza č.11 potvrzena. Největší rozdíl mezi zadluženými a nezadluženými domácnostmi byl v případě investování do cenných papírů. Nezadlužené domácnosti využívají investování podstatně více, než zadlužené domácnosti.

Za velmi kladné je považováno to, že domácnosti, přestože mají závazky vůči věřitelům (především bank), se snaží myslet na budoucnost a snaží se zbytek svých peněžních prostředků určitým způsobem zhodnotit do budoucnosti.

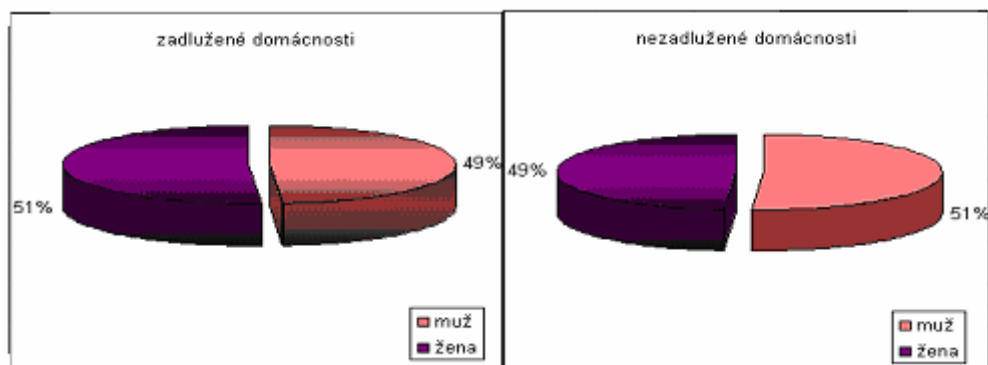
Dotazníkové šetření poukázalo také na to, že 2 respondenti z kategorie zadlužených domácností a 9 respondentů nezadlužených domácností, nemají ani jednu z uvedených či jiných alternativních forem financování. U zadlužených domácností je to pochopitelné, že jim nezbývají finanční prostředky, avšak u nezadlužených domácností to byl velký údiv, a proto následovala hlubší analýza s cílem najít příčinu. Po zhodnocení dotazníku u otázky týkající se věku bylo zřejmé, že jsou tito respondenti ve věku 18–29 let, a tak se mohlo jednat o studenty vysokých škol.

Otázka č. 16 Jste

Tab. 5.16 Četnost pohlaví respondentů Pardubického kraje

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Muž	50	50,00%
Žena	50	50,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.16 Četnost pohlaví respondentů z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

Ženské a mužské pohlaví mezi kategoriemi zadlužených i nezadlužených domácností je téměř stejné, proto lze považovat výsledky vyhodnocování dotazníkového šetření za objektivní.

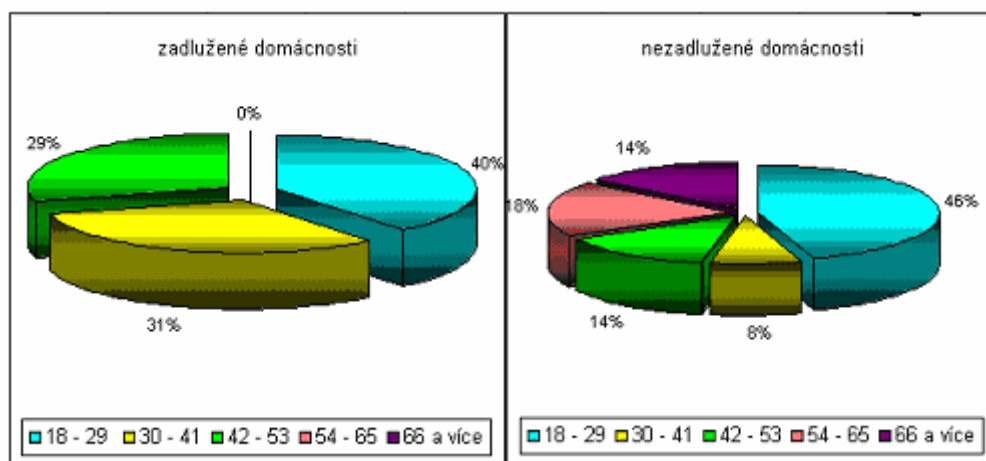
Nelze určit, zda se více zadlužují ženy či muži, jelikož jejich procentuální podíl je téměř vyrovnaný.

Otázka č. 17 Věk

Tab. 5.17 Četnost věku respondentů Pardubického kraje

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
18 – 29 let	42	42,00%
30 – 41 let	20	20,00%
42 – 53 let	22	22,00%
54 – 65 let	9	9,00%
66 let a více	7	7,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.17 Četnost věku respondentů z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

Hypotéza č.12 nebyla potvrzena, jelikož z respondentů byli nejčastěji zadluženi respondenti ve věku 18 – 29 let, nikoli 30 – 41 let. Vysoké procento zadluženosti u věkové kategorie 18 – 29 let je pravděpodobně způsobeno tím, že mladí lidé si začínají zařizovat bydlení a mnohdy se musí zadlužit i kvůli studiu prostřednictvím studentských půjček atd..

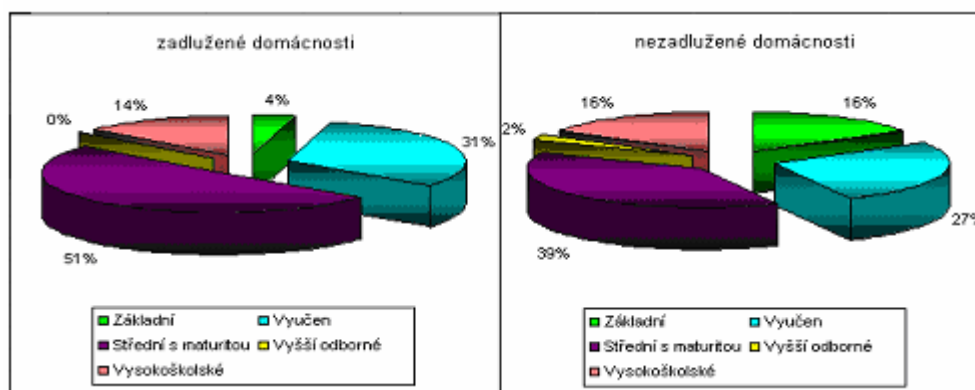
Mezi zadluženými domácnostmi se nenachází ani jedno procento respondentů starších 54 let, což potvrzuje, že starší lidé se zadlužení bojí a mají na něj odlišný názor než generace mladší.

Otázka č. 18 Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

Tab. 5.18 Četnost vzdělání respondentů Pardubického kraje

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Základní	10	10,00 %
Vyučen	29	29,00 %
Střední s maturitou	45	45,00 %
Vyšší odborné	1	1,00 %
Vysokoškolské	15	15,00 %
Celkem	100	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.18 Četnost vzdělanosti respondentů z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

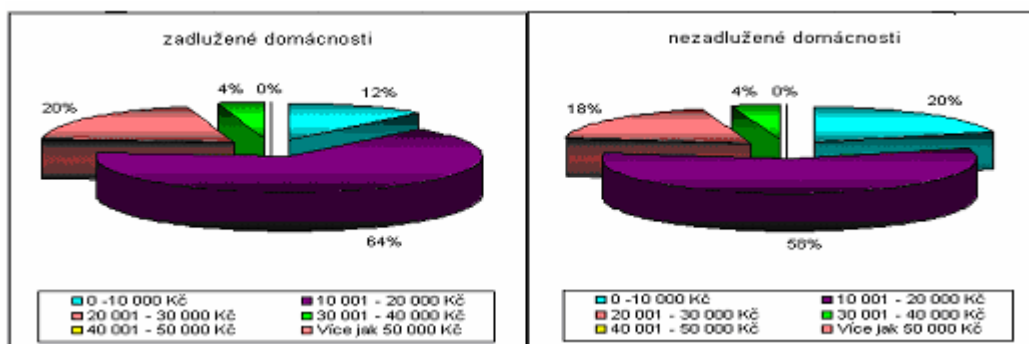
Vzdělanost se nejvíce projevila v otázce č.13, kde byli respondenti tázáni na otázku, zda ví, v čem spočívá úloha úvěrových registrů. Z kategorie vysokoškolské se jednalo cca o 20% respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli ne. U kategorie vyučen se již jednalo cca o 60% respondentů, kteří odpověděli ne a u základního vzdělání bylo jednoznačně 100% respondentů, kteří nemají ponětí o úloze úvěrových registrů.

Otázka č. 19 Výše Vaší měsíční hrubé mzdy (mateřských dávek, starobního důchodu a sociálních dávek)

Tab. 5.19 Četnost měsíční hrubé mzdy respondentů Pardubického kraje

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
0 – 10 000 Kč	16	16,00%
10 001 – 20 000 Kč	61	61,00%
20 001 – 30 000 Kč	19	19,00%
30 001 – 40 000 Kč	4	4,00%
40 001 – 50 000 Kč	0	0,00%
Více jak 50 000 Kč	0	0,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.19 Četnost měsíční hrubé mzdy respondentů z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

Rozmezí od 0 – 10 000 Kč tvoří z převážné části matky na mateřské dovolené, lidé dostávající starobní důchod či studenti. Zhruba 77 % respondentů tedy nedosahuje na výši měsíční hrubé mzdy Pardubického kraje, která byla pro rok 2010 stanovena na 20 666 Kč, což je opravdu vysoké procento a je patrné, že vzrůstající nezaměstnanost po hospodářské a finanční krizi měla určitě i dopad na výši měsíční hrubé mzdy zaměstnanců. Zaměstnavatelé se mnohdy snaží zaměstnancům ubrat finanční prostředky z důvodu šetření prostředků společnosti. Po konzultaci s respondenty lze říci, že musejí vykonávat více práce za méně peněz, než tomu bylo v některých předchozích letech. Avšak jsou i tak rádi, že práci mají a mohou se tak relativně postarat o svou domácnost.

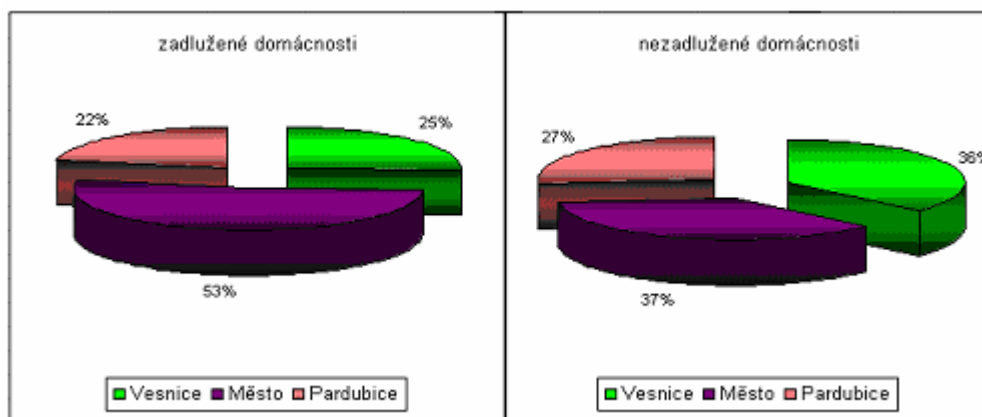
Lidé se obávají reforem, které v budoucích letech připravuje vláda ČR. Tvrdí, že to pro ně bude likvidující, ať už se jedná o zvýšení lékařských poplatků, či sjednocování DPH. Určitě bude s těmito souvislostmi přibývat i vyhlášení osobních bankrotů a nařízení soudních exekucí, jelikož domácnosti nebudou schopny zabezpečovat všechny své základní životní potřeby. Výrazný dopad to bude mít i na spoření obyvatel.

Otázka č. 20 Bydlíte

Tab. 5.20 Četnost trvalého bydliště domácností Pardubického kraje

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vesnice	31	31,00%
Město	45	45,00%
Krajské město – Pardubice	24	24,00%
Celkem	100	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5.20 Četnost trvalého bydliště zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje

Zdroj: vlastní zpracování

Komentář

Respondenti města Pardubic mají v podstatě více příležitostí se zadlužovat. Supermarkety, hypermarkety i jiné společnosti je letákovou formou lákají na velké množství slevových nabídek, přesto je jejich zadluženost nižší, než na venkově. Lidé na venkově platí za nájmy či vlastní bydlení určitě méně než v Pardubicích, jelikož pozemky jsou v Pardubicích dražší oproti venkovu. Avšak zde velkou roli hrají i příjmy, které domácnosti mají k dispozici. Lidé žijící na venkově mají vyšší měsíční hrubé mzdy nejvíce v rozmezí od 10 001 – 20 000 Kč, avšak u těchto lidí se měsíční hrubá mzda pohybuje spíše k té dolní hranici, kdežto v Pardubicích je částka přibližována spíše té vrchní hranici.

Lze konstatovat, že žádný respondent neměl připomínky, dotazy, či neshledal nedostatky k dané problematice. Po vyplňování dotazníků s respondenty došlo v mnohých případech o prosbu, zda-li by mohli získat výsledky tohoto dotazníkového šetření, a proto jim bylo nabídnuto odeslat po zpracování a schválení diplomové práce výsledky šetření analýzy na e-mailové adresy těch respondentů, kteří o ně měli zájem.

5.5 Sumarizace dat marketingového výzkumu

Otázka č.1: Vycházíte s finančními prostředky, které máte každý měsíc k dispozici?

Z respondentů vychází s finančními prostředky pouze 62%.

Otázka č.2: Snažíte se dbát na to, aby jste byl/a ne zadlužen/a?

Snaha domácností Pardubického kraje být ne zadluženy je vysoká (93%), avšak skutečnost zadluženosti je jiná.

Otázka č.3: Jste zadlužen/a u nějaké finanční instituce?

Procento zadlužených domácností Pardubického kraje je vyšší (51%), než procento ne zadlužených domácností (49%).

Otázka č.4: U jaké finanční instituce jste zadlužen/a?

Domácnosti Pardubického kraje při svém zadlužování využívají především bank (94%).

Otázka č.5: Zadlužil/a jste se z důvodu?

Domácnosti Pardubického kraje se zadlužily především z důvodu pořízení nemovitosti (cca 33%), pořízení spotřebního zboží (cca 23%) a pořízení automobilu (cca 17%).

Otázka č.6: Částka Vašeho dluhu činí?

Částky zadlužených domácností se nejvíce pohybují v rozmezí 0 – 20 000 Kč (cca 22%), 100 001 – 500 000 Kč (cca 18%) a 1 000 001 – 1 500 000 Kč (18%).

Otázka č.7: Jak Vás ovlivňují jednotlivá kritéria při sjednávání o úvěr?

Domácnosti Pardubického kraje nejvíce ovlivňují výše měsíční splátky a výše úroku.

Otázka č.8: Tvoříte si finanční rezervu pro případ ztráty příjmu?

Domácnosti Pardubického kraje si netvoří finanční rezervu z 49%.

Otázka č.9: Jak dlouho Vám rezerva pokryje výpadek příjmů?

Domácnostem Pardubického kraje při výpadku příjmů jim rezerva vydrží 14 dní – měsíc (cca 37%) a 2 – 3 měsíce (cca 25%).

Otázka č.10: Naskytl/a jste se v situaci, kdy jste nemohl/a své dluhy splácet?

Z domácností Pardubického kraje se již 15% naskytlo v situaci, kdy své dluhy nemohly z nějakého důvodu splácet.

Otázka č.11: Čelil/a jste někdy problému s exekucí?

Exekuci muselo v minulosti čelit již 7% domácností Pardubického kraje, převážnou většinu z tohoto procenta tvořily zadlužené domácnosti (85%).

Otázka č.12: Byl/a jste někdy v situaci, kdy jste přemýšlel/a o vyhlášení osobního bankrotu?

O vyhlášení osobního bankrotu přemýšlely 4 respondenti z domácností Pardubického kraje a 11 domácností neznalo problematiku osobního bankrotu.

Otázka č.13: Víte, v čem spočívá úloha úvěrových registrů?

Pouze 34% domácností Pardubického kraje je informováno o úloze úvěrových registrů.

Otázka č.14: Myslíte si, že jsou informace uvedené v úvěrových registrech pro klienta žádajícího o úvěr:

Na základě neznalosti úlohy úvěrových registrů, 77% domácností Pardubického kraje nemohlo určit přínos či nevýhodu pro klienta a 15% je považuje za spíše přitežující.

Otázka č.15: Máte některou z těchto alternativních forem financování?

Nejvíce domácnosti Pardubického kraje využívají životního pojištění (cca 38%), penzijní připojištění (cca 24%) a stavebního spoření (cca 23%).

Otázka č.16: Jste

Z domácností Pardubického kraje byly v 50% ženy a v 50% muži.

Otázka č.17: Věk

Mezi zadluženými domácnostmi Pardubického kraje nebyl ani jeden z respondentů nad 54 let zadlužen.

Otázka č.18: Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

Respondenti z řad domácností Pardubického kraje měli v převážně většině vzdělání střední s maturitou (45%) a nebo byli vyučeni v oboru (29%)

Otázka č.19: Výše Vaší měsíční hrubé mzdy (mateřských dávek, starobního důchodu a sociálních dávek)

Výše měsíčních „příjmů“ respondentů domácností Pardubického kraje činila u 61 domácností 10 0001 – 20 000 Kč.

Otázka č.20: Bydlíte

Zadlužené domácnosti Pardubického kraje mají v procentní části 53% trvalé bydliště ve městě, do kterých však není započítáno krajské město Pardubice.

5.6 Formulace závěrů a doporučení

To, že se tempo **zadlužování českých domácností** neustále zvyšuje, je nezpochybnitelné. V předkrizových letech (2004 – 2007) zadluženost domácností u bank vzrostla o 230,4%. Pozitivem je, že v tzv. pokrizovém období (2008 - 2010) byl nárůst zadluženosti domácností u bank byl téměř poloviční - 120,09%. Ve srovnání zadluženosti domácností ČR s jinými zeměmi je zadluženost stále nízká (viz. kapitola 4.4). Za kladné hodnocení můžeme považovat i zdravou strukturu zadluženosti domácností, která je tvořena téměř ze třech čtvrtin hypotečními úvěry.

V říjnu v roce 2010 provedla agentura STEM průzkum^{70,71}, který poukázal na to, že 46% domácností ČR splácí nějaký úvěr, půjčku či leasing. V prováděném výzkumu zadluženosti Pardubického kraje bylo toto procento vyšší (51%). Průzkum společnosti STEM také informoval o tom, že každá sedmá domácnost musí splácet hypoteční úvěr. Marketingový výzkum diplomové práce zaznamenal, že v Pardubickém kraji se jedná o každou pátou domácnost. Při dotazníkovém šetření u domácností bylo zarážející, že pouze 4 domácnosti si nechaly vykalkulovat hypoteční podmínky u více bank.

Proto bych doporučovala všem domácnostem, aby při uzavírání hypotečních úvěrů **využily služeb finančních poradců**. Je dobré využít dvou či více konkurenčních společností pro eliminování nepoctivých finančních poradců. Výhodou je možnost porovnání konkurenceschopnosti bank. Výsledkem je neoptimálnější nabídka hypoteční smlouvy. Domácnosti se tímto krokem vyvarují problémů s nevýhodnou dobou fixace úrokových sazeb, nevýhodnými poplatky a dalšími nevýhodným smluvními podmínkami.

Po analýze institucí poskytujících úvěry lze **domácnostem doporučovat pouze banky**. U domácností, které nepotřebují vysoký objem hotovosti, doporučuji zřízení kontokorentního úvěru, popřípadě odbornou konzultaci s finančními poradci bank. Půjčky od nebankovních institucí jako jsou např. Provident Financial, Home Credit či Cetelem, jsou možným hazardem (viz kapitola 1.4) z důvodů vysokých sazeb RPSN.

Rozhodování domácností o půjčce či úvěru vychází nejčastěji z aktuální finanční situace domácností. Domácnosti však často zanedbávají možnosti ztráty zaměstnání a dlouhodobou nemoc. Nenaspořené finanční prostředky mohou vést k neschopnosti splácet své závazky. Banky se snaží spotřebitelé tlačit k uzavření pojistných smluv o neschopnosti splácení půjčky či úvěru. Doporučuji domácnostem zamyslet se nad těmito **možnostmi pojištění**. Bez tohoto pojištění nebo naspořených peněžních prostředků je snadné se dostat do exekučního řízení. Je lepší investovat pár set korun do pojištění, než ztratit např. bydlení. Z marketingového výzkumu domácností Pardubického kraje vyplývá, že na tzv. zadní vrátka nemyslí, či nemá dostatek peněžních prostředků téměř 53 zadlužených domácností ze 100 respondentů. Mezi zadluženými domácnostmi je pouze 47 domácností, které si vytváří finanční rezervu pro případ nenadálých událostí a z toho si 19 domácností vytváří rezervu, která jim vystačí na pouhých 14 dní až 1 měsíc.

⁷⁰ **STEM** - středisko empirických výzkumů. Zabývá se aplikovaným sociologickým výzkumem, zaměřuje se na studium životních podmínek, postojů a názorů obyvatelstva.

⁷¹ Více o výzkumu STEM viz <http://stem.cz/clanek/2033>

S rostoucí zadlužeností souvisí i růst **osobních bankrotů** a převážně **soudně nařízených exekucí**, které, stejně jako dluhy, rostou nezadržitelným tempem. Tento vývoj je důsledkem stavu ekonomiky, nedostatku pracovních míst, poklesu mezd atd. V roce 2010 byl nárůst žádajících FO o insolvenční řízení o 88% více, než ve stejném období předcházejícího roku (tj. rok 2009). V případě neschopnosti splácet své závazky doporučuji domácnostem, **obrátit se, v co nejkratší době na věřitele** a nečekat, že se jejich problémy samy vyřeší. Věřitel může nabídnout např. posunutí splátkového kalendáře atd. V případě neřešení vzniklých problémů musí dlužníci počítat i s odebráním majetku prostřednictvím exekuce. Využití zřízení úvěrů je mnohdy velmi účelné. Ovšem v případě, že má domácnost vytvořenou rezervu pro případ výpadku příjmu a výše dluhu je úměrná částce, kterou jsou v co nejkratší době domácnosti schopny splatit.

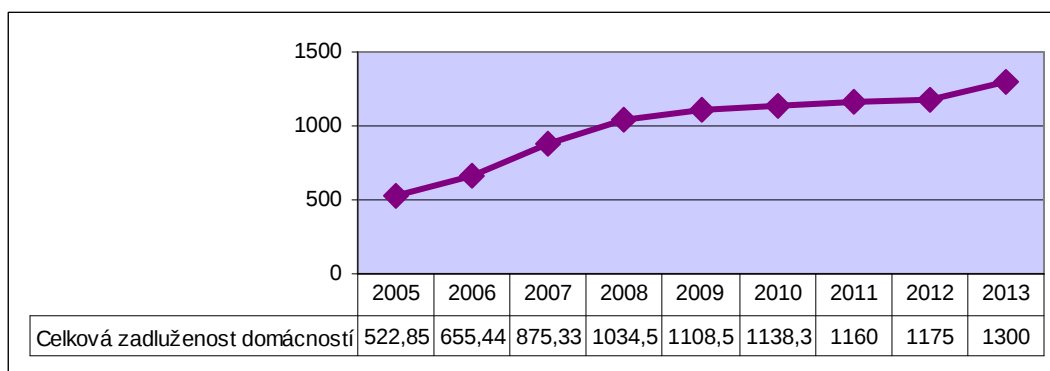
Důvodem, proč se poměrně značné části rodin nedaří šetřit, jsou stále rostoucí výdaje a růst cen bydlení, energií, potravin. Tento nárůst většinou pohltí veškeré rodinné příjmy. Myslím si, že plánované reformy (zdravotnické a penzijní) domácnostem nepřilepší. Obávám se, že nejisté penzijní reformy, navyšování zdravotních poplatků a doplácení stále více léků bude pro většinu domácností pomalu likvidující. Podle šéfa makroekonomických analytiků Českomoravské konfederace Martina Fassmana bude např. u člověka s hrubým měsíčním příjmem 10 000 Kč roční nárůst nákladů způsobený reformami činit až 8 064 Kč,⁷² což bude skoro téměř jeden měsíční příjem. V dotazníkovém šetření zaměřeném na zadluženost domácností Pardubického kraje se ukázalo, že příjem do 10 000 Kč má 16% respondentů. To není zanedbatelné procento občanů. Je tedy zřejmé, že sociální rozdíly mezi jednotlivými občany budou v příštích letech (2012 a 2013) značným tempem narůstat. Již dnes podle ČSÚ jsou zaznamenávány značné rozdíly v možnostech domácností. Při srovnání, připojení domácího počítače k internetu si může dovolit u domácností s nízkými příjmy pouze 19%, kdežto u domácností s průměrnými a vyššími příjmy je připojení k internetu téměř 90%. Právě internet je jednou z hlavních možností získání nové či lépe placené práce.

Situace zadlužování nenechala v klidu ani školský systém, do kterého byla od roku 2010 povinně začleněna **výuka finanční gramotnosti** na středních školách, odborných školách i učilištích. Do tohoto roku se finanční gramotnost vyučovala pouze ve školách s ekonomických zaměřením. Vyučování finanční gramotnosti na většině škol by měla

⁷² **Více informací o údajích viz.:** <http://www.novinky.cz/ekonomika/230017-tricet-osm-procent-rodin-v-cesku-mesicne-neusetri-vubec-nic.html>

působit jako prevence proti neuvážené zadluženosti domácností. Měla by naučit žáky různé poznatky, např. na co si dávat pozor při zřizování úvěrů, co znamenají jednotlivé poplatky a sazby (např. RPSN, rozlišování úroků p.a. a p.m.). Špatnou finanční gramotnost dokazuje i otázka respondentů v marketingovém výzkumu Pardubického kraje. Na otázku znalosti úlohy úvěrových registrů odpovědělo 66% domácností, že s touto problematikou nejsou obeznámeni, přestože zadlužené domácnosti mají ve svých hypotečních smlouvách sděleno, že jejich závazky vůči konkrétní bance jsou sděleny v registru FO a registru IČ sdružení SOLUS. Po zlepšení finanční gramotnosti obyvatelstva snad dojde k částečné eliminaci neuvážené zřízení úvěrů. V tomto spatřuji obrovský přínos pro budoucnost obyvatelstva ČR. Záleží však, jak se k tomuto boji postaví jednotliví přednášející pedagogové.

Vlastní předpokládaný vývoj zadluženosti domácností v dalších letech znázorňuje graf 5.21. Má prognóza zní, že v letech 2011 a 2012 dojde pouze k nepatrnému zvýšení zadluženosti domácností ČR z důvodu špatné situace na pracovním trhu. Ovšem v roce 2013 po zavedení reformy v účinnost zadluženost domácností naroste o značnou část. Lidé s nižšími příjmy si budou muset zřizovat např. půjčky či úvěry na zdravotní léčbu. Myslím si, že současně s touto zadlužeností domácností bude růst stejným tempem i množství soudně nařízených exekucí a insolvenčí na FO.

Graf 5.21 Vlastní prognóza zadluženosti domácností pro období 2011 - 2013
(v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr

Tématem diplomové práce je Zadluženost českých domácností, ve které je poukázáno na stoupající trend zadluženosti domácností v ČR.

Diplomová práce je rozčleněna na dvě části. První část je zaměřena na důvody, důsledky a rizika zadluženosti domácností. Zaobírá se problematikou úvěrových produktů a legislativního rámce týkajícího se zadluženosti českých domácností. Druhá část je věnována komparaci zadluženosti domácností v ČR v období let 2004 - 2010 a marketingovému výzkumu zadluženosti domácností Pardubického kraje.

Komparace jednotlivých let poukázala na enormní nárůst zadluženosti domácností u bankovního sektoru v letech 2005 - 2007. V období 2008 až 2010 dochází ke značnému zpomalení tempa růstu zadluženosti domácností u bankovního sektoru, téměř o polovinu. Z marketingového výzkumu je parné, že 51% domácností Pardubického kraje je zadluženo u finančních institucí. Důvodem zadlužení domácností bylo pořízení nemovitosti, spotřebního zboží či automobilu. Marketingovým výzkumem byla zjištěna nízká finanční gramotnost domácností Pardubického kraje.

Diplomová práce je určena především pro domácnosti Pardubického kraje, avšak poznatky je možno aplikovat na domácnosti ostatních krajů ČR. Navrhuji správný výběr finančních institucí a rady, jak se chovat při braní úvěru nebo půjčky. Tyto poznatky využijí zejména domácnosti uvažující o zadlužení. Po přečtení diplomové práce budou mít domácnosti také teoretické znalosti o úvěrových produktech a legislativním rámci zadluženosti. Tyto znalosti mohou ovlivnit jejich rozhodování při zadlužování. Diplomová práce může sloužit částečně i jako teoretická příručka pro domácnosti uvažující nad spotřebitelským či hypotečním úvěrem.

Vypracováním diplomové práce bylo prostřednictvím dílčích cílů naplněn hlavní cíle práce. Z dílčích cílů byly zjištěny důvody a důsledky zadlužování domácností v ČR, stanoveny úvěrové produkty s definováním legislativního rámce. Z dat komparace let 2004 - 2010 vyplynulo, že domácnosti jsou zadluženy z převážné většiny u bankovního sektoru. Tuto skutečnost potvrdil i marketingový výzkum Pardubického kraje.

Použitá literatura

Monografie

- [1] JÍLEK, Josef. *Finanční trhy a investice*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. 648 s. ISBN 978-80-247-1653-4.
- [2] KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. Brno : Computer Press, 2005. 148 s. ISBN 80-251-0882-1.
- [3] MEJSTŘÍK, Michal. *Základní principy bankovníctví*. 1. vydání. Praha : Karolinum, 2008. 627 s. ISBN 978-80-264-1500-4.
- [4] REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy*. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2008. 559 s. ISBN 978-80-87071-87-8.
- [5] REVENDA, Zbyněk , et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 4. vydání. Praha : Management Press s.r.o., 2005. 627 s. ISBN 80-7261-132-1.
- [6] STEJSKALOVÁ, Radka. *Vliv produktových balíčků hotelu U Černého medvěda na zvýšení ekonomické rentability*. Karviná , 2009. 41 s. Bakalářská práce. Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné.
- [7] ŠVARCOVÁ, Jena, et al. *Ekonomie : stručný přehled*. Zlín : CEED, 2004. 295 s. ISBN 80-902552-9-9.

Elektronické zdroje

- [8] ANTOŠ, Ondřej. Vývoj zadluženosti českých domácností. In *Odborná studie finančního serveru Měšec.cz* [online]. Praha, 2006 [cit. 2010-10-29]. Dostupné z WWW: <http://i.iinfo.cz/urs-att/Studie_o_zadlulenosti_ceskych_domacnosti_2006-1-116048262929820.pdf>.

- [9] *BusinessInfo.cz* [online]. 2010 [cit. 2011-02-10]. Charakteristika Pardubického kraje. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/pardubicky-kraj/charakteristika-pardubickeho-kraje/1000931/40745/#rozloha>>.
- [10] *Česká národní banka* [online]. 2010 [cit. 2010-11-01]. Centrální registr úvěrů. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/centralni_registr_uveru/index.html>.
- [11] *Česká národní banka* [online]. 2010 [cit. 2011-01-20]. ARAD systém časových řad. Dostupné z WWW: <<http://www.cnb.cz/docs/ARADY/HTML/index.htm>>.
- [12] DUBSKÁ, Drahomíra. *Úspory a zadluženost : Ocitli se české domácnosti v dluhové pasti* [online]. Praha, 2008 [cit. 2011-11-02]. Dostupné z WWW: <. ISBN 978-80-250-1743-2.>
- [13] DUPAL, Libor. *Odpovědné půjčování : Jak nespadnout do dluhové pasti* [online]. Sdružení českých spotřebitelů, 2009 [cit. 2011-04-21]. Dostupné z WWW: <http://www.vaspodpis.cz/ke-stazeni/Brozurka_2009.pdf>.
- [14] *Edotace.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-11-08]. Doba a způsob splácení bankovního úvěru. Dostupné z WWW: <<http://www.edotace.cz/doba-a-zpusob-splaceni-bankovniho-uveru/>>.
- [15] CHYTILOVÁ, Dana. Základní druhy produktů nabízené na trhu spotřebitelských úvěrů a jejich stručná charakteristika. In *Spotřebitelské úvěry a neschopnost splácet dluhy* [online]. Praha, 2006 [cit. 2010-11-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.spolcest.cz/spolecnou-cestou/>>.
- [16] *Leasing & Loan Credit Bureau* [online]. 2011 [cit. 2011-11-03]. Nebankovní registr klientských informací. Dostupné z WWW: <<http://www.llcb.cz/nrki.htm>>.

- [17] LUHANOVÁ , Jana. *Spotřebitelské úvěry a neschopnost splácet dluhy* [online]. Praha, 2006 [cit. 2011-11-22]. Mimosoudní urovnání sporů ve spotřebitelských věcech, se zvláštním zřetelem na spotřebitelské úvěry. Dostupné z WWW: <<http://www.spolcest.cz/spolecnou-cestou/>>.
- [18] *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2010 [cit. 2011-01-10]. Národní program Evropského roku boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení . Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/7455> (2) >.
- [19] NEBESKÁ , Eva. *Spotřebitelské úvěry a neschopnost splácet dluhy* [online]. Praha, 2006 [cit. 2011-11-20]. Zákon o spotřebitelském úvěru . Dostupné z WWW: <<http://www.spolcest.cz/spolecnou-cestou/>>.
- [20] SYROVÁTKOVÁ, Štěpánka; MACHALÍČEK, Josef; CHRISTOVÁ, Jana. *Dluhová problematika : Informační brožura* [online]. dodatek k 1. vydání . Plzeň : Člověk v tísní, 2008 [cit. 2011-11-01]. Dostupné z WWW: <http://www.spotrebitelskyudel.cz/wp-content/dluhova_problematika.pdf>. ISBN 978-80-86961-28-6.
- [21] *UniCredit Bank* [online]. 2011 [cit. 2011-11-23]. Bankovní záruky. Dostupné z WWW: <<http://www.unicreditbank.cz/cz/firmy/obchodni-a-exportni-financovani/bankovni-zaruky.html>>.
- [22] ZIKA, Martin. *Spotřebitelské úvěry a neschopnost splácet dluhy* [online]. Praha, 2006 [cit. 2011-11-20]. Jak využívat úvěry s rozumem aneb zdravé zásady půjčování peněz. Dostupné z WWW: <<http://www.spolcest.cz/spolecnou-cestou/>>.
- [23] *Zpráva o finanční stabilitě 2004* [online]. 2004 [cit. 2011-01-20]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2004/FS_2004.pdf>.

[24] *Zpráva o finanční stabilitě 2005* [online]. 2005 [cit. 2011-01-20]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2005/FS_2005.pdf>.

[25] *Zpráva o finanční stabilitě 2006* [online]. 2006 [cit. 2011-01-20]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2006/FS_2006.pdf>.

[26] *Zpráva o finanční stabilitě 2007* [online]. 2007 [cit. 2011-01-20]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2007/FS_2007.pdf>.

[27] *Zpráva o finanční stabilitě 2008/2009* [online]. 2008/2009 [cit. 2011-01-20]. Dostupné z WWW: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2008-2009/FS_2008-2009.pdf

[28] *Zpráva o finanční stabilitě 2009/2010* [online]. 2009/2010 [cit. 2011-01-20]. Dostupné z WWW: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/FS_2009-2010/FS_2009-2010.pdf

Seznam příloh

Příloha A – Nabídka kontokorentních úvěrů na českém trhu v roce 2010

Příloha B – Nabídka hypotečních úvěrů na českém trhu v roce 2010

Příloha C – Nabídka spotřebitelských úvěrů na českém trhu v roce 2010

Příloha D – Přímé a nepřímé záruky

Příloha E – Dotazník zadluženosti Pardubického kraje

Příloha F – Absolutní a relativní četnosti zadlužených a nezadlužených domácností
Pardubického kraje

Nabídka kontokorentních úvěrů na českém trhu v roce 2010

Název banky	Název úvěru	Obvykle poskytovaná výše úvěru	Max. výše úvěru	Úroková sazba (p.a.) v %	Sankce při přechápení	Poplatek za správu a vedení úvěru (měsíční)	Podmínka domování na rohu
Česlá spořitelňa	Kontokorent ke sporozíru	20 000 Kč	100 000 Kč	18,90		10 Kč	1 x ročně
ČSOB	Povolné přechápení účtu	Trojnásobek čistého měsíčního příjmu	200 000 Kč	18,90		Zdama	1 x za 6 měsíců
GE Money bank	Flexikredit	Pro nové klienty 5 000 – 20 000 Kč Pro stávající 5 000 – 100 000 Kč.	100 000 Kč	19,90		29 Kč J korta Gemus vedení zdama	1 x za 180 dní vyrovnat Flexikredit a být 1 pracovní den v kreditním zistatku.
Komerční banka	Povolné detety pro občany		100 000 Kč	19,00			
Raiffeisenbank	Kontokorentní úvěr	Dvojnásobek čistého měsíčního příjmu	1 50 000 Kč	21,90	20 Kč	200 Kč	1 x ročně
UniCredit Bank	Kontokorentní účet	10 000 Kč	1 50 000 Kč	15,00	20 Kč	200 Kč	1 x ročně
Poštovní spořitelňa	Povolné přechápení k postřizovému účtu	Dvojnásobek čistého měsíčního příjmu	100 000 Kč	16,90	9 Kč	200 Kč	1 x za 6 měsíců
Oberbank	Kontokorentní úvěr k privátnímu účtu	50 000 Kč	Max. trojnásobek průměrného čistého měsíčního příjmu za posledních 3 měsíců (max. do 100 000 Kč)	11,00	Max. 1,5 % Min 300 ročně		Na konci doby splatnosti
Fio	Kontokorentní úvěr	5 000 – 100 000 Kč	Není zadána, zálež na bonitě klienta	14,30			V závislosti na úočení

Zdroj: internetové stránky jednotlivých bank

Nabídka hypotečních úvěrů na českém trhu v roce 2010

Název banky	Název úvěru a LTV	3letá fixní sazba v [%] p.a.
MBank	MHypotéka s fixní sazbou 71 - 80	5,45
MBank	Hypotéka s variabilní sazbou	
MBank	MHypotéka Light s fixní sazbou 71 - 80	4,795
MBank	MHypotéka Light s variabilní sazbou	
LBWW Bank	IQ Hypotéka do 90	3,97 minimální úroková sazba
Ceská spořitelna	Ideální Hypotéka do 100	4,69 nejvýhodnější sazba, kterou může klient získat (Prime rate)
CSOB	CSOB Hypotéka do 100	5,69 pro hypotéku nad 2 mil. Kč
CSOB	CSOB Hypotéka 2 v 1 do 85	4,19 pro hypotéku nad 2 mil. Kč
CSOB	CSOB Hypotéka bez dokládání příjmů	7,44 pro hypotéku nad 2 mil. Kč
CSOB	CSOB Hypotéka na družstevní bydlení do 85	4,19 pro hypotéku nad 2 mil. Kč
GE Money Bank	Hypotéka do 85	4,29
GE Money Bank	Hypotéka do 100	4,89
Hypoteční Banka	Hypoteční úvěr 85	4,19 pro úvěry nad 3 mil. Kč
Hypoteční Banka	Hypoteční úvěr 100	5,69 pro hypotéku nad 2 mil. Kč, minimální úroková sazba
Hypoteční Banka	Hypotéka bez doložení příjmů	7,44 minimální úroková sazba
Hypoteční banka	Hypoteční úvěr na družstevní bydlení do 100	3,99 pro úvěry nad 3 mil. Kč
Komerční banka	Klasik až do 85	3,95 minimální úroková sazba
Komerční banka	Plus až do 100	4,75 minimální úroková sazba
Oberbank	Oberbank KombiHypotéka do 80	Od 4,9
Oberbank	Oberbank StandardHypotéka do 80	Od 4,9
Postovní spořitelna	Účelový hypoteční úvěr - HUF 100	5,69 (individuálně, sazba pouze orientační)

Nabídka hypotečních úvěrů na českém trhu v roce 2010

Poštovní spořitelna	Účelový hypoteční úvěr – HUF 85	4,19 (Individuálně, sazba pouze orientační)
Poštovní spořitelna	Účelový hypoteční úvěr – HUF 70	3,99 (Individuálně, sazba pouze orientační)
Raiffeisenbank	Klasik do 90	3,89
Raiffeisenbank	Profit do 70	5,59
Raiffeisenbank	Hypoteční úvěr bez dokládání příjmů	6,93
UniCredit Bank	HU účelový nerezidenční do 80	4,35
UniCredit Bank	HU účelový rezidenční 100 - Praha, Brno. Ostatní 90	100 % od 6 90 % od 5
UniCredit Bank	Převratná hypotéka do 85	Variabilní sazba
Volksbank	Standardní hypoteční úvěr do 85	3,79 do 10 let splatnosti 4,29 nad 10 let splatnosti
Volksbank	Hypoteční úvěr bez doložení příjmů do 60	7,09 minimální úroková sazba
Wüstenrot hypoteční banka	Hypotéka Pro vlastní bydlení do 90	4,44

Zdroj: Internetové stránky jednotlivých bank

Nabídka spotřebitelských úvěrů na českém trhu

Spotřebitelské úvěry účelové nabízené na českém trhu v roce 2010

Název banky	Název úvěru	Úroková sazba v [%] p.a. min. úroková sazba
ČSOB	Půjčka na lepší bydlení	7,7
Česká Spořitelna	Spotřebitelský úvěr účelový	6, 25
Home Credit	Ideal Credit	8,9
LBBW Bank	Rychlopůjčka – účelová varianta	10,5
Oberbank	Spotřebitelský úvěr účelový	5,75
Poštovní spořitelna	Účelový úvěr na bydlení	7,5
Raiffeisenbank	Účelová půjčka na bydlení	6,3
Raiffeisenbank	Účelový úvěr na ostatní investice	6,3
UniCredit Bank	Osobní úvěr účelový	10,26

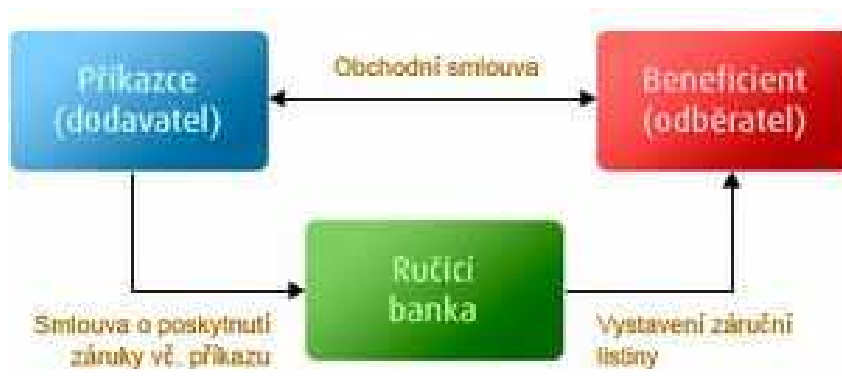
Zdroj: internetové stránky jednotlivých bank, vlastní zpracování

Spotřebitelské úvěry neúčelové poskytující na českém trhu v roce 2010

Název banky	Název úvěru	RPSN v [%] p.a.
Cetelem	Osobní půjčka Cetelem	Od 9,2
Credium	Nejlevnější půjčka	Od 9,2
LBBW Bank	Rychlopůjčka	Od 16,45
Cofidis	Půjčka Cofidis	Od 13
Česká Spořitelna	Půjčka	Od 9,51
ČSOB	Půjčka na cokoliv	Od 12,73
GE Money Bank	Expres půjčka	Od 7,13
Home Credit	Telefonní půjčka Home Credit	Od 13,3
Komerční banka	Perfektní půjčka	Od 15,97
Komerční banka	Osobní úvěr	Od 12,59
Mbank	MPůjčka Plus	Od 10,00
Oberbank	Spotřebitelský úvěr neúčelový	Od 8,13
Poštovní spořitelna	Spotřebitelský úvěr neúčelový	Od 9,81
Raiffeisenbank	Rychlá půjčka	Od 9,53
Raiffeisenbank	Nízká splátka	Od 8,53
UniCredit Bank	Osobní úvěr neúčelový	Od 11,9
Volksbank	Spotřebitelský úvěr od Volksbank	Od 12,03
Volksbank	Aktiv půjčka	Od 11,3
Waldviertler Sparkasse von 1842	Spotřebitelský úvěr	Od 12,38

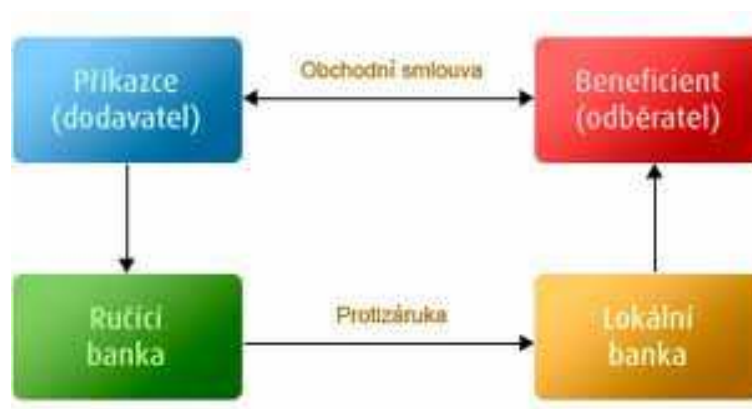
Zdroj: internetové stránky jednotlivých bank, vlastní zpracování

Přímé a nepřímé záruky

Obr. Přímé záruky

Zdroj: <http://www.unicreditbank.cz/cz/firmy/obchodni-a-exportni-financovani/bankovni-zaruky.html>

Obr. Nepřímé záruky

Zdroj: <http://www.unicreditbank.cz/cz/firmy/obchodni-a-exportni-financovani/bankovni-zaruky.html>

Dotazník zadluženosti Pardubického kraje

Dotazník

Vážená paní, vážený pane,
jmenuji se Radka Stejskalová a jsem studentkou oboru Ekonomika a management podniku na Fakultě ekonomicko –správní Univerzity Pardubice. Dovolte mi, abych Vás požádala o spolupráci na dotazníkovém šetření, které je věnováno problematice **zadluženosti domácností v Pardubickém kraji**.

Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku. Jsem si vědoma toho, že nemáte času nazbyt a proto dotazník obsahuje 20 krátkých otázek a jeho vyplnění Vám zabere maximálně 5 minut času. Dotazník je anonymní, veškeré získané informace budou použity výhradně pro studijní účely. Jednotlivé odpovědi, prosím, označte kroužkem.

Děkuji Vám za ochotu a čas strávený vyplněním dotazníku.
Pardubice, 15. února 2011

1. Vycházíte s finančními prostředky, které máte každý měsíc k dispozici?

- ano
- ne
- někdy ne

2. Snažíte se dbát na to, aby jste byl/a nezadlužen/a?

- ano
- ne

3. Jste zadlužen/a u nějaké finanční instituce?

- ano
- ne

Pozn. Pokud jste v této otázce označil/a ano, pokračujte otázkou č.4.
Pokud jste označil/a ne, pokračujte otázkou č.7

4. Pokud jste v předešlé otázce zaškrtl/a ano, uveďte u jaké:

- banka
- jiná instituce – Provident, Profi-Credit, Cofidis, atd.
- inzerce soukromých osob v letácích, novinách, atd.
- jiné.....

5. Zadlužil/a jste se z důvodu:

- pořízení nemovitosti
- pořízení automobilu
- pořízení spotřebního zboží
- pořízení dovolené
- vzdělání
- zdraví
- ztráty zaměstnání
- dětí
- jiné

Dotazník zadluženosti Pardubického kraje

6. Částka Vašeho dluhu činí:

- 0 – 20 000,- Kč
- 20 001 – 50 000,- Kč
- 50 001 – 100 000,- Kč
- 100 001 – 500 000,- Kč
- 500 001 – 1 000 000,- Kč
- 1 000 001 – 1 500 000,- Kč
- více jak 1 500 000,- Kč

7. Jak Vás ovlivňují jednotlivá kritéria při sjednávání úvěru? (1-ovlivňuje nejvíc, 5-ovlivňuje nejméně)

výše měsíční splátky	1	2	3	4	5
výše úroku	1	2	3	4	5
výše RPSN	1	2	3	4	5
délka splátek	1	2	3	4	5
možnost splatit zbylou část bez poplatku	1	2	3	4	5
sankce při nesplácení	1	2	3	4	5
jiné.....	1	2	3	4	5

8. Tvoříte si finanční rezervu pro případ ztráty příjmu?

- ano
- ne

9. Jak dlouho Vám rezerva pokryje výpadek příjmů?

- a) nemám rezervu
- b) týden
- c) 14 dní - 1 měsíc
- d) 2 - 3 měsíce
- e) 4 - 6 měsíců
- f) více jak půl roku

10. Naskytl/a jste se v situaci, kdy jste nemohl/a své dluhy splácet?

- ano
- ne

11. Čelil/a jste někdy problému s exekucí?

- ano
- ne

Dotazník zadluženosti Pardubického kraje

12. Byl/a jste někdy v situaci, kdy jste přemýšlel/a o vyhlášení osobního bankrotu?

- ano
- ne
- nevím, o co se jedná

13. Víte, v čem spočívá úloha úvěrových registrů?

- ano
- ne

14. Myslíte si, že jsou informace uvedené v úvěrových registrech pro klienta žádajícího o úvěr:

- a) spíše přitěžující
- b) výhodnější
- c) nelze určit
- d) jiné.....

15. Máte některou z těchto alternativních forem úspor?

- podílový fond
- stavební spoření
- životní pojištění
- penzijní připojištění
- přímé investice do cenných papírů
- bankovní termínované vklady
- tezaurované peníze (ponechání peněz doma)
- jiné.....

16. Jste

- muž
- žena

17. Věk

- 18 – 29 let
- 30 – 41 let
- 42 – 53 let
- 54 – 65 let
- 66 a více let

18. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
- vyučen
- střední s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

Dotazník zadluženosti Pardubického kraje

19. Výše Vaší měsíční hrubé mzdy?

- 0 – 10 000,- Kč
- 10 001 – 20 000,- Kč
- 20 001 – 30 000,- Kč
- 30 001 – 40 000,- Kč
- 40 001 – 50 000,- Kč
- více jak 50 000,- Kč

20. Žijete:

- na vesnici
- ve městě
- v krajském městě - Pardubice

Vaše další návrhy, poznámky či nedostatky týkající se dané problematiky?

.....

.....

.....

.....

.....

Absolutní a relativní četnosti zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje

Tab. Četnost tvorby finančních rezerv pro případ ztráty příjmu u zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje (k otázce č. 8)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Absolutní četnost nezadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
Ano	24	47,00%	27	55,00%
Ne	27	53,00%	22	45,00%
Celkem	51	100,00%	49	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. Četnost doby, která zadluženým a nezadluženým domácnostem Pardubického kraje pokryje výpadek příjmů (k otázce č. 9)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Absolutní četnost nezadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
1 týden	1	4,2%	1	3,7%
14 dní – měsíc	10	41,7%	9	33,3%
2 – 3 měsíce	8	33,3%	5	18,5%
4 – 6 měsíců	3	12,5%	4	14,8%
Více jak půl roku	2	8,3%	8	29,6%
Celkem	24	100,00%	27	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. Četnost zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje, které se naskytly v situaci, kdy nemohly splácet své dluhy (k otázce č. 10)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Absolutní četnost nezadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
Ano	8	16,00%	7	14,00%
Ne	43	84,00%	42	86,00%
Celkem	51	100,00%	49	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. Četnost zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje, které musely čelit problémům s exekucí (k otázce č. 11)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Absolutní četnost nezadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
Ano	6	12,00%	1	2,00%
Ne	45	88,00%	48	98,00%
Celkem	51	100,00%	49	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Absolutní a relativní četnosti zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje

Tab. Četnost zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje, kteří někdy přemýšlely o vyhlášení osobního bankrotu (k otázce č. 12)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Absolutní četnost nezadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
Ano	3	6,00%	1	2,00%
Ne	42	82,00%	43	88,00%
Nevím, o co se jedná	6	12,00%	5	10,00%
Celkem	51	100,00%	49	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. Četnost znalostí úvěrových registrů zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje (k otázce č. 13)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Absolutní četnost nezadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
Ano	27	53,00%	7	14,00%
Ne	24	47,00%	42	86,00%
Celkem	51	100,00%	49	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. Četnost vah informací uváděných v úvěrových registrech pro klienta žádajícího o úvěr z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje (k otázce č. 14)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Absolutní četnost nezadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
Spíše přítěžující	12	24,00%	3	6,00%
Výhodnější	5	10,00%	3	6,00%
Nevím	34	66,00%	43	88,00%
Jiné	0	0,00%	0	0,00%
Celkem	51	100,00%	49	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. Četnost forem financování zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje (k otázce č. 15)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Absolutní četnost nezadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
Podílový fond	3	4,00%	0	0,00%
Stavební spoření	22	28,00%	9	17,00%
Životní pojištění	33	41,00%	18	33,00%
Penzijní připojištění	16	20,00%	17	31,00%
Přímé investice do CP	1	1,00%	8	15,00%
Bankovní termínované vklady	1	1,00%	1	2,00%
Tezaurované peníze	4	5,00%	1	2,00%
Jiné	0	0,00%	0	0,00%
Celkem	80	100,00%	54	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Absolutní a relativní četnosti zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje

Tab. Četnost pohlaví respondentů z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje (k otázce č. 16)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Absolutní četnost nezadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
Muž	25	49,00%	25	51,00%
Žena	26	51,00%	24	49,00%
Celkem	51	100,00%	49	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. Četnost věku respondentů z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje (k otázce č. 17)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
18 – 29 let	20	40,00%	22	46,00%
30 – 41 let	16	31,00%	4	8,00%
42 – 53 let	15	29,00%	7	14,00%
54 – 65 let	0	0,00%	9	18,00%
66 let a více	0	0,00%	7	14,00%
Celkem	51	100,00%	49	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. Četnost vzdělanosti respondentů z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje (k otázce č. 18)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
Základní	2	4,00%	8	16,00%
Vyučen	16	31,00%	13	27,00%
Střední s maturitou	26	51,00%	19	39,00%
Vyšší odborné	0	0,00%	1	2,00%
Vysokoškolské	7	14,00%	8	16,00%
Celkem	51	100,00%	49	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. Četnost měsíční hrubé mzdy respondentů z řad zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje (k otázce č. 19)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
0 – 10 000 Kč	6	12,00%	10	20,00%
10 001 – 20 000 Kč	33	64,00%	28	58,00%
20 001 – 30 000 Kč	10	20,00%	9	18,00%
30 001 – 40 000 Kč	2	4,00%	2	4,00%
40 001 – 50 000 Kč	0	0,00%	0	0,00%
Více jak 50 000 Kč	0	0,00%	0	0,00%
Celkem	51	100,00%	49	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování

Absolutní a relativní četnosti zadlužených a nezadlužených domácností Pardubického kraje

Tab. Četnost trvalého bydliště respondentů Pardubického kraje z řad zadlužených a nezadlužených domácností (k otázce č. 20)

Možnosti	Absolutní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost zadlužených domácností	Relativní četnost nezadlužených domácností
Vesnice	13	25,00%	18	37,00%
Město	27	53,00%	18	37,00%
Pardubice	11	22,00%	13	26,00%
Celkem	51	100,00%	49	100,00%

Zdroj: vlastní zpracování